

Vysoká škola ekonomická v Praze

Fakulta financí a účetnictví

Katedra veřejných financí

Studijní obor: Finance

Funkční výdaje na stát blahobytu v zemích EU a jejich dopad na ekonomický růst

Autor diplomové práce: Bc. Martin Žampach

Vedoucí diplomové práce: doc. Ing. Stanislav Klazar, Ph.D.

Rok obhajoby: 2017

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Funkční výdaje na stát blahobytu v zemích EU a jejich dopad na ekonomický růst“ vypracoval samostatně. Veškerou použitou literaturu a další prameny jsem řádně označil a uvedl v příloženém seznamu.

Praha 14. 8. 2017

.....

Podpis autora

Poděkování

Tímto bych chtěl poděkovat prof. Ing. Vratislavu Izákovi, CSc. a doc. Ing. Stanislavu Klazarovi, Ph.D. za odborné vedení a cenné rady při vypracování této diplomové práce.

Abstrakt

Diplomová práce analyzuje průběh vládních výdajů určených na stát blahobytu v Evropské unii. Zabývá se odlišnostmi mezi státy EU 15 a postsocialistickými státy v období mezi roky 1995 až 2015. Hlavním cílem práce je charakterizovat sociální výdaje, výdaje do zdravotnictví, vzdělávání a bydlení vybraných zemí a zařadit je dle typů státu blahobytu. Empirická zjištění napovídají, že postsocialistické státy pracovaly s vládními výdaji v průměru o šest procentních bodů nižšími než státy EU 15. Nejvíce výdajově orientované země byly Dánsko, Švédsko a Francie. Ekonometrická analýza prokázala statisticky významnou negativní závislost růstu výdajů na Sociální věci a růstu reálného hrubého domácího produktu. Zvyšování sociálních výdajů má za daných podmínek za následek snížení ekonomického růstu země. Výsledky byly zjištěny na základě metod komparativní analýzy společně s ekonometrickými metodami v podobě regresní analýzy.

Klíčová slova: vládní výdaje, stát blahobytu, COFOG, Evropská unie

JEL klasifikace: H51, H52, H53, I38

Abstract

This Diploma thesis analyses the progress of government expenditures on welfare state in European Union. It deals with differences between EU 15 states and postsocialist states from 1995 to 2015. The main goal is to characterize social, health, education and housing expenditures and class them into welfare state typology. Empirical findings suggest that postsocialist states spent six percentage points less of government expenditures than EU 15 states. The most expenditure oriented states were Denmark, Sweden and France. Econometric analysis proved that growth of Social protection expenditures is statistically negatively dependent on growth of real gross domestic product. In certain circumstances increasing of social expenditures results to decreasing of economic growth of the country. Results were based on comparative analysis together with econometric methods like regression analysis.

Keywords: government expenditures, welfare state, COFOG, European Union

JEL classification: H51, H52, H53, I38

Obsah

Úvod	7
1 Klasifikace výdajů vlád dle funkcí	9
1.1 Vznik a princip klasifikace	9
1.2 Zavedení metodiky ESA 95 a ESA 2010.....	11
1.3 Podstata členění klasifikace	14
2 Stát blahobytu	18
2.1 Vznik a vývoj.....	18
2.2 Typy státu blahobytu	21
2.3 Krize státu blahobytu	29
3 Analýza vládních výdajů	32
3.1 Předmět zkoumání	32
3.2 Vývoj vládních výdajů v zemích EU 15	33
3.2.1 Výdaje na oddíl Sociální věci.....	36
3.2.2 Výdaje na oddíl Zdraví.....	40
3.2.3 Výdaje na oddíl Vzdělávání	42
3.2.4 Výdaje na oddíl Bydlení a společenská infrastruktura	44
3.3 Vývoj vládních výdajů postsocialistických zemí.....	46
3.3.1 Výdaje na oddíl Sociální věci.....	50
3.3.2 Výdaje na oddíl Zdraví	54
3.3.3 Výdaje na oddíl Vzdělávání	56
3.3.4 Výdaje na oddíl Bydlení a společenská infrastruktura	58
3.4 Shrnutí analýzy	60
4 Vliv výdajů na ekonomický růst.....	67
4.1 Nastavení ekonometrického modelu.....	69
4.2 Odhad modelu a jeho verifikace	70

4.3 Interpretace výsledků	71
Závěr	74
Seznam literatury a zdrojů	76
Seznam tabulek	80
Seznam grafů	81
Přílohy	83

Úvod

Zastoupení státu blahobytu je mezi ekonomy, politiky, ale i mezi běžnými občany velmi diskutované téma již celá desetiletí. V současnosti jsou diskuse stále aktuálnější, a to z důvodu prokázaných negativních důsledků demografického vývoje obyvatelstva. Historicky se vytvořily dvě základní koncepce, které udržení a zvyšování sociálních služeb podporují a které je postupně omezují. Jde o přístup sociálně-demokratický, který je založený na rovnosti potřeb a vysokých dávkách určených pro všechny občany bez testování jejich příjmů. Jeho protikladem je liberální přístup, který je charakteristický minimální odpovědností státu a nízkou úrovní dávek.

Sociální stát se ale vyvíjel v evropských zemích různě a jeho počátky lze sledovat již na přelomu 19. a 20. století. Jeho rozkvět je spojený s poválečným vývojem a ekonomickým růstem mezi roky 1945 až 1970. V 70. letech ale došlo k výrazné změně a sociální stát narazil na své nákladové možnosti, kde se jednotlivé státy zadlužovaly více než dovoľoval jejich hospodářský růst. Jak se ale vyvíjela situace od 90. let až do současnosti?

Cílem diplomové práce je analyzovat výdajovou stránku státu blahobytu, tedy charakterizovat vládní výdaje jednotlivých států Evropské unie mezi roky 1995 až 2015. Evropské státy jsou zařazeny do dvou skupin, a to na státy EU 15 a postsocialistické státy. Země EU 15 představují prvotní země, které vstoupily do Evropské unie. Postsocialistické státy jsou země východní a jihovýchodní Evropy, které přistoupily do EU později. Práce porovnává obě skupiny mezi sebou a zdůrazňuje odlišnosti ve výši sociálních výdajů, výdajů do zdravotnictví, vzdělávání a bydlení. K tomu byla použita metoda komparativní analýzy. V neposlední řadě práce ekonometricky analyzuje vliv růstu vládních výdajů na růst reálného hrubého domácího produktu. Použitá ekonometrická analýza tedy odpovídá na otázku, zdali vládní výdaje určené na stát blahobytu mají pozitivní či negativní vliv na růst hrubého domácího produktu.

První kapitola popisuje klasifikaci vládních výdajů, díky které je možné porovnávat jednotlivé země mezi sebou. Klasifikaci je věnována celá první kapitola, protože plní velmi důležitou funkci nutnou pro rozdělení vládních výdajů do oddílů potřebných pro analýzu veškerých výdajů směřovaných do rozvoje sociálního státu. Druhá kapitola charakterizuje vznik a vývoj státu blahobytu a rozděluje ho na jednotlivé typy dané politickými, ekonomickými a geografickými faktory. Praktická část analyzuje vládní výdaje států EU 15

v porovnání s postsocialistickými státy. Jednotlivé výdaje jsou mezi státy porovnány dle vybraných oddílů klasifikace COFOG, tedy oddílů na Sociální věci, Zdraví, Vzdělávání a Bydlení a společenskou infrastrukturu. Čtvrtá kapitola diplomové práce obsahuje ekonometrický model vlivu růstu vládních výdajů na ekonomický růst vybraných skupin. Faktorem ekonomického růstu byl zvolen růst reálného domácího produktu.

1 Klasifikace výdajů vlád dle funkcí

Klasifikace funkcí vládních institucí¹ (COFOG) byla vytvořena Organizací pro hospodářskou spolupráci a rozvoj. Byla vydána Statistickou divizí Spojených národů, která se zavázala k rozvoji globálního statistického systému. Tato divize sestavuje globální statistické informace, rozvíjí standardy, normy, a především podporuje úsilí jednotlivých zemí, aby posílila fungování národních statistických systémů. Klasifikace tak může být aplikována na vládní výdaje i pořízení nefinančních aktiv. Je rozdělena na tři úrovně, kde v nejvyšší úrovni figuruje deset divizí, které jsou dále rozděleny do šesti skupin. Na nejnižší úrovni jsou třídy, které blíže specifikují jednotlivé skupiny (Eurostat, 2011).

1.1 Vznik a princip klasifikace

V České republice došlo k zavedení metodiky COFOG dle zákona č. 89/1995 Sb. o státní statistické službě s účinností v roce 1997 jako tzv. Klasifikace funkcí veřejnoprávních subjektů, případně CZ – COFOG. Klasifikace je pod záštitou Českého statistického úřadu, který ji spravuje a vydává samostatnou publikaci. V roce 1997 došlo k aktualizaci zákona na základě úprav mezinárodní metodiky Statistickou komisí spojených národů, a došlo tak i ke změně názvu na Klasifikaci funkcí vládních institucí. S účinností od roku 2014 vydal Český statistický úřad úplnou Klasifikaci funkcí vládních výdajů, která navazovala na opatření z roku 1997 a přidal opatření z roku 2001 (ČSÚ, 2014).

Předmětem klasifikace je tedy dělení funkcí, respektive výdajů různých vládních institucí. Funkcí je považována určitá oblast, kde daný subjekt působí. Danou funkci je možné dle metodiky CZ-COFOG rozřadit. Klasifikace umožňuje porovnat vývoj jednotlivých funkcí institucí vlád v čase. U některých subjektů ale není možné užití standardních účtů, které mohou odrážet organizační strukturu a zkreslovat tak časové řady. Využívá se zejména ke zjištění výdajů dle funkcí, které přinášejí užitek jednotlivým domácnostem, tedy individuální spotřeba, nebo výdajů pro kolektivní účely, tedy kolektivní spotřeba. Individuální spotřeba je považována za sociální transfery. Ty jsou odpočítány od výdajů na konečnou spotřebu vládních institucí, aby se získala skutečná konečná spotřeba. Klasifikace je dále využitelná pro mezinárodní srovnání údajů z oblasti ekonomických a sociálních funkcí. Obsahem může být klasifikace nezávislá na organizačních změnách

¹The Classification of the Functions of Government

struktury institucí vlád dané země a je také nezávislá na organizačních rozdílech v jiných zemích. Využití se dá nalézt také pro vyčlenění výdajů pro specifické sociální a ekonomické studie. Jde například o koncepci celkové spotřeby obyvatel za výrobky a služby, kde jsou zahrnuty netržní služby poskytované domácnostem. Například ve zdravotnictví nebo vzdělávání lze dle klasifikace identifikovat významné služby a také rozdělit další funkce, které spadají do sociálních aspektů. V neposlední řadě je možné nalézt využití v podobě použití klasifikace sociálních příspěvků a daní. Ty slouží jako příspěvky nebo dávky k navýšení důchodů nebo k ovlivnění společensky prospěšných funkcí v podobě snížení spotřeby alkoholu a tabáku. CZ – COFOG je také možné použít pro analýzu zaměstnanosti státních úředníků, ale tato analýza se nedoporučuje pro mezinárodní srovnání (ČSÚ, 2014).

Klasifikace CZ – COFOG pracuje s jednotkami, které představují jednotlivé transakce. Transakce jsou převod majetku nebo majetkových práv, kapitálové a běžné transfery, čisté pořízení finančního majetku nebo výdaje na konečnou spotřebu. Ke každé transakci je dle funkce přiřazen kód CZ – COFOG, tedy ke každé výplatě mzdy, koupi, výplatě transferu nebo půjčky. Výjimku tvoří výdaje dílčích organizací, úřadů a jednotlivých ministerstev. Tyto výdaje se nepovažují za transfery, ani nemají povahu získávání jmění. Klasifikace těchto výdajů je dána vždy podle konkrétní funkce, kterou daný úřad vykonává. Pokud vykonává více funkcí, výdaje se přiřadí k funkci, která je více zainteresovaná. Tedy ta, která disponuje větším podílem pracovního času počítaného v měsících. Klasifikace pokrývá sektor institucí vlád, kam spadají všechny subjekty, které se zabývají přerozdělováním národního důchodu, ale také neziskové organizace v působení vlády. Sektor institucí vlád představují organizační složky státu, soudy, územní samostatné celky, mimorozpočtové fondy a fondy sociální ochrany. Dále do sektoru spadají instituce, které jsou financovány z více než poloviny jejich provozních nákladů dotacemi a z jiných veřejných prostředků. Jde o příspěvkové organizace jako nemocnice, základní a střední školy a také neziskové organizace jako veřejné vysoké školy. Do klasifikace spadají také organizace spolupracující se sektorem veřejné správy. Jde o instituce, které prodávají svoji produkci veřejnosti a jsou financovány veřejnými rozpočty (ČSÚ, 2014).

1.2 Zavedení metodiky ESA 95 a ESA 2010

COFOG patří do systému národních účtů², které získaly svoji podobu v roce 1993 za podpory orgánů OSN, Mezinárodního měnového fondu, OECD, Světové banky a Eurostatu. Vznikl tak komplexní a pružný systém, který umožňoval mezinárodní koordinaci makroekonomických účtů pro potřeby vlád, ale i podnikatelského sektoru. Vnikl základ pro objektivní porovnání ekonomické situace jednotlivých zemí. Začala se tak formovat hospodářská politika a makroekonomická analýza, která zkoumá vývoj hospodářství v čase, strukturální a mezinárodní změny (ČSÚ, 2016a).

V roce 1995 vyšla revize ESA, která ještě více podpořila srovnatelnost makroekonomických údajů mezi zeměmi Evropské unie, ale i údajů v jiných zemích. ESA 95 obsahuje sektorové účty, které popisují etapy ekonomického procesu jako je tvorba důchodů, výroba, užití důchodů, finanční a nefinanční akumulace. Patří sem také rozvahy, které zachycují stav aktiv a závazků. ESA dále obsahuje tabulky a účty podle odvětví, které podrobněji popisují výrobní proces jako je struktura nákladů, vytvořený důchod a zaměstnanost. Popisuje také toky výrobků a služeb, jejich produkci, vývoz, dovoz a mezispotřebu (ČSÚ, 2016a).

Díky metodice ESA 95 lze analyzovat a hodnotit strukturu národního hospodářství jako celku. Jde například o zkoumání přidané hodnoty a zaměstnanosti, rozdělení důchodů dle sektorů, dovozu a vývozu dle skupin produktů a výdajů na konečnou spotřebu. Lze také analyzovat určité úseky národního hospodářství, například bankovníctví a financování, úlohu vlády a další. Pokud půjde o srovnání v čase, lze využít analýzu tempa růstu HDP, analýzu inflace, sezónnosti a změn závislosti. Využití je patrné v mezinárodním měřítku, a to ve sledování evropské měnové politiky v podobě analýzy vládních dluhů, deficitů a hrubého domácího produktu. ESA poskytuje také užitečné informace pro Strukturální fondy Evropské unie, které využívají pro poskytnutí finanční podpory regionům v rámci EU. Evropská unie díky této metodice dokáže také stanovit svoje vlastní zdroje, které jsou závislé na národních účtech (ČSÚ, 2016a).

²System of National Accounts

Tabulka č. 1: Vlastnosti metodiky ESA 95

Vlastnosti ESA 95	
1.	mezinárodní slučitelnost
2.	sladěnost s ostatními statistikami
3.	sourodost
4.	sestavitelnost
5.	odlišnost od ostatních administrativních pojetí
6.	uznatelnost a ustálenost v delším časovém pojetí
7.	soustředěnost na popis procesů
8.	pružnost a víceúčelovost

Zdroj: ČSÚ, 2016a, vlastní zpracování

Pojetí ESA 95 je dáno osmi významnými vlastnostmi, které určují rovnováhu mezi potřebami údajů a možnostmi jejich poskytování. Veškeré pojmy jsou mezinárodně srovnatelné. Členské státy EU se řídí normami, které jsou stejné pro všechny mezinárodní organizace, a také pracují s pojmy celosvětových pravidel aplikovaných na národní účetnictví. Je tak možné porovnávat země mezi sebou. Došlo k harmonizaci pojetí v dalších sociálních a hospodářských statistikách. Je tak možné porovnávat statistiky zpracovatelského průmyslu, zahraničního obchodu, ale i statistiku zaměstnanosti. Údaje národních účtů jsou tak lépe zpracovány a dají se lépe vztáhnout k celkovým statistikám z národního hospodářství. Například k hrubému národnímu produktu nebo přidané hodnotě dle odvětví či sektoru. Pojmy jsou sourodé v popisu ekonomického procesu v podobě výroby, rozdělení důchodů, užití důchodů a akumulace. Je tak možné pracovat s poměrovými ukazateli, jako jsou přidaná hodnota na odpracovanou hodinu, disponibilní důchod na obyvatele nebo podíl vládního deficitu a dluhu na hrubém domácím produktu. ESA pracuje se sestavitelnými pojmy. Znamená to, že jsou navrhovány záměrně tak, aby mohly být měřeny. Příznaky sestavitelnosti jsou viditelné například při popisu položek a některých činností. Hrnčířská výroba v domácím prostředí nemusí být sledována jako výroba, protože je považována za nevýznamnou. Obdobně se přijaly zjednodušující dohody, kde se vládní služby zahrnují do výdajů na konečnou spotřebu. Na druhou stranu jsou pojmy odlišné od jiných administrativních případů. Jde především o podnikové účetnictví, které se liší převážně v daních a údajích o sociálním pojištění. Tyto údaje je nutné upravit tak, aby byly v souladu s ESA. Důležité je, že jednotlivé pojmy jsou dlouhodobě uznávány. Mezinárodní standardy jsou vždy schváleny na desítky let dopředu. Tím se snižuje zranitelnost celé metodiky, a zvyšuje se tak objektivnost údajů. Metodika se soustředí pouze

na pojmy, které jsou zřetelně pozorovatelné. Stavové nebo tokové veličiny, které nejsou zřetelně pozorovatelné nebo nemají stanovené peněžní protipoložky, nejsou započítány. Například náhrady vládních zaměstnanců bývají sledovány jako produkce, neboť jsou jednoduše zjistitelné v peněžním vyjádření. Jednotlivé pojmy jsou v neposlední řadě víceúčelové a pružné a dají se tak využít pro více výpočtů a poměrových ukazatelů (ČSÚ, 2016a).

Evropská unie potřebuje kvalitní statistické údaje, aby mohla predikovat vývoj jednotlivých ekonomik a také aby mohla svá politická rozhodnutí opřít o objektivní argumenty. Tím se snaží podpořit rozvoj ekonomické a měnové unie. Vznikl tak nový systém ESA 2010. Jeho mezičlánkem byl systém SNA 2008, který byl schválen v roce 2009. Ve srovnání s předchozími verzemi došlo u ESA 2010 k významnému pokroku. Rozvoj byl dosažen především v harmonizaci pojmů a ujasnění definic a účetních pravidel. Tím se stal systém ještě více konzistentní, a vytvořil tak kvalitnější statistický pohled na rozvoj jednotlivých členských zemí Evropské unie. Samotný rámec pro analýzu vychází z předchozích verzí metodik a stále pracuje se strukturou národního hospodářství, vývojem hospodářství v čase a vztahem k jiným zemím. Metodika také obsahuje nové kapitoly z oblasti měření finančních služeb, čím dál více aktuálních penzí a pojištění. Oproti ESA 1995 obsahuje rozšířené kapitoly o účtech vládních institucí a účtech nerezidentů. V důsledku rozvoje mezinárodního obchodu a růstu globalizace se také objevily nové problémy v zaznamenávání výsledků v národních účtech. Právě globalizace zapříčinila nárůst podílu mezinárodních transakcí v rukou mezinárodních korporací, kde dochází k transakcím mezi mateřskou společností, dceřinými společnostmi a pobočkami. Dochází ale i k dalším problémům v podobě tvorby transferových cen mezi sesterskými korporacemi, mezinárodní obchodování přes internet, obchod s duševním vlastnictvím a jeho využívání v zahraničí, využívání off-shore financování k zajištění prostředků na globální aktivity a dalším (ČSÚ, 2015).

S příchodem metodiky ESA 2010 se musel vypořádat i Český statistický úřad. Systém národních účtů sestavovaný úřadem byl založen na metodice ESA 1995. Český statistický úřad tak zveřejňoval data okamžitě po chválení metodiky v roce 1995. Od té doby došlo v ekonomické realitě k velkým změnám v podobě globalizace zmíněné výše a systém musel být upraven. Úřad tak přišel s velkou revizí národních účtů. Šlo o mimořádnou revizi s širším charakterem, který měl dopad na metodiku, ale i na změny ve zdrojích dat, metod výpočtů a odhadů. Jednotlivé změny byly zařazeny zpětně do časových řad dle jejich důležitosti

a dostupnosti dat tak, aby poskytly uživateli srovnatelnou řadu od roku 1993. Revize byla zveřejněna 1. října 2014 s tím, že jednotlivé změny hrubého domácího produktu a hrubého národního produktu byly zveřejněny již v červenci 2014. Dle metodiky ESA 2010 musel být důsledněji uplatněn princip změn vlastnictví, musel být rozšířen vliv výdajů na vědu a výzkum, vojenskou techniku a zachycení globální produkce. Současné klasifikace institucionální sektorů, finančních i nefinančních aktiv se více prohloubily v důsledku změn makroekonomických agregátů v podobě domácího produktu a národního důchodu. Veškeré změny měly poskytnout věrohodnější a reálnější pohled na ekonomický vývoj národních účtů (ČSÚ, 2016b).

Kromě revize národních účtů došlo k revizi a přechodu na nový standard při sestavování platební bilance. Sestavení platební bilance je dáno manuálem, který vytváří Mezinárodní měnový fond již od roku 1948. Od roku 1993 Česká republika pracovala s pátým vydáním manuálu MMF, který již nerefletoval nové změny ekonomiky. Proto bylo v roce 2009 zveřejněno šesté vydání manuálu pro sestavení platební bilance (BPM6), které bralo v úvahu změny globalizace, finanční inovace a podrobnější zpracování rozvah. Manuál byl revidován se systémem národních účtů ESA 2010 tak, aby byl zajištěn plný soulad se statistikou makroekonomických údajů. Česká národní banka začala publikovat údaje o platební bilanci dle nové metodiky od října 2014 (ČNB, 2016).

1.3 Podstata členění klasifikace

CZ – COFOG klasifikace je tvořena třemi stupni. První stupeň je **Oddíl**, který je značen dvoumístným kódem. Druhý stupeň **Skupina** a třetí stupeň **Třída** jsou značeny jednomístným kódem. Celé schéma se označí jako 02. 3. 4. Klasifikace tvoří 10 oddílů, 69 skupin a 109 tříd. Jako zdroj informací jsou využity záznamy položek z veřejných rozpočtů, které působí na úrovni státu a veřejné správy. U některých oddílů ale nejsou vždy všechny potřebné informace k dispozici. V případě rozhodování, do jaké skupiny budou výdaje zařazeny, existuje určitý prostor. Jednotlivá zařazení se v důsledku změn priorit stále aktualizují a promítají se nové změny v klasifikaci. S touto klasifikací úzce souvisí také klasifikace OKEČ – Odvětvová klasifikace ekonomických činností. Jednotkou obou klasifikací je transakce, která je zároveň jednotkou pro jednotlivé druhy výdajů vládních institucí. CZ – COFOG je ale vhodnější pro klasifikaci vládních výdajů, a to především díky podrobnějšímu seznamu funkcí. Jednotlivé klasifikace se také liší ve sledování cílů. OKEČ se zaměřuje na jednotlivé příjmy a výdaje, které úzce souvisí s výrobou určitého výrobku

nebo služby, a tím analyzuje podmínky této výroby. CZ – COFOG méně zdůrazňuje strukturu výdajů a zaměřuje se spíše na finanční prostředky vymezených určitou oblastí výdajů. Existuje také klasifikace SKP – Standardní klasifikace produkce, která se zabývá pouze výkonem jednotlivých producentů. Užívá se pro klasifikaci služeb, které jsou v produkci vládních institucí, ale jen pro vlastní použití a spotřebu. Není možné ji použít pro transfery, dávky, sociální ochrany či tvorbu kapitálu (ČSÚ, 2014).

První oddíl **Všeobecné veřejné služby** obsahuje 8 skupin. Mezi veřejné služby se řadí činnosti zákonodárných a výkonných orgánů jako jsou Parlament, prezident republiky a vláda. Dále finanční, rozpočtové a daňové záležitosti v podobě správy veřejných fondů a veřejného dluhu. Mezi veřejné služby patří také zahraniční ekonomická pomoc v podobě pomoci rozvojovým zemím, základní výzkum ve formě kapitálových investic a účelového financování, záležitosti voleb a referend, platby úroků a transfery.

Druhý oddíl **Obrana** spravuje záležitosti vojenských ozbrojených sil, civilní obranu a výzkum v oblasti obrany.

Třetí oddíl **Veřejný pořádek a bezpečnost** zahrnuje policejní ochranu v podobě služeb kriminální, pořádkové, dopravní policie a další výkonné a administrativní služby policejních útvarů. Dále požární ochranu, která obsahuje záležitosti hasičských záchranných sborů, dobrovolných hasičů a protipožární prevence. Mezi veřejný pořádek spadá působnost soudů, státních zastupitelství a vězeňská správa.

Čtvrtý oddíl **Ekonomické záležitosti** je širší a obsahuje celou řadu skupin a tříd. Mezi hlavní významné skupiny patří ekonomické záležitosti v podobě komoditního a kapitálového trhu, podpora obchodu, bankovní dohled, daňové kontroly a regulace monopolů. Mezi další skupiny patří všeobecné pracovní záležitosti v podobě provozu úřadů práce a realizace pracovních podmínek a programů. Další skupiny se zabývají jednotlivými sektory jako jsou zemědělství, rybářství, myslivost, energetika, těžba, průmysl, doprava, telekomunikace, turistický ruch a další.

Pátý oddíl **Ochrana životního prostředí** úzce souvisí s klasifikací CEPA³ vypracované Eurostatem. Obsahuje oddíly zabývající se odstraňováním odpadů, odpadních

³Classification of Environmental Protection Activities

vod, ochranou přírody v podobě ochrany živočišných a rostlinných druhů a přírodních lokalit.

Šestý oddíl **Bydlení a společenská infrastruktura** zastřešuje skupiny rozvoje bydlení, územní rozvoj, zásobování vodou a pouliční osvětlení.

Sedmý oddíl **Zdraví** zahrnuje náklady za služby jednotlivců, ale i služby kolektivního charakteru. Jde o skupiny léčiva a zdravotnické prostředky, ambulantní péče, ústavní zdravotní péče a další veřejné zdravotnické služby.

Osmý oddíl **Rekreace, kultura a náboženství** pracuje jak na individuální bázi, tak na bázi kolektivní. Spadají sem skupiny jako rekreační a sportovní služby, kulturní služby v podobě správy knihoven, muzeí, divadel, rozhlasové a televizní služby a náboženské služby v podobě podpory náboženských institucí a obřadů.

Devátý oddíl **Vzdělávání** pracuje s kompletními vzdělávacími službami rozdělenými dle standardů mezinárodních organizací OSN a UNESCO. Jde o preprimární, primární, sekundární a terciární vzdělávání.

Poslední desátý oddíl s názvem **Sociální věci** představuje vládní výdaje na individuální i kolektivní bázi založené na mezinárodních standardech s funkcí sociální ochrany. Jde o skupiny nemoc a invalidita, stáří, pozůstalost, rodina s dětmi, nezaměstnanost, bydlení a další sociální pomoc v podobě poskytování peněžních, věcných dávek a jiných sociálních programů. Kompletní seznam oddílů klasifikace obsahuje tabulka č. 2 Přehled oddílů klasifikace CZ – COFOG (ČSÚ, 2014).

Tabulka č. 2: Přehled oddílů klasifikace CZ – COFOG

Oddíl	Přehled oddílů klasifikace
01	Všeobecné veřejné služby
02	Obrana
03	Veřejný pořádek a bezpečnost
04	Ekonomické záležitosti
05	Ochrana životního prostředí
06	Bydlení a společenská infrastruktura
07	Zdraví
08	Rekreace, kultura a náboženství
09	Vzdělávání
10	Sociální věci

Zdroj: ČSÚ, 2014, vlastní úprava

Klasifikace COFOG úzce souvisí se službami poskytovanými v rámci politik státu blahobytu. Na základě revizí ESA je možné jednotlivé služby a transakce mezinárodně porovnávat. Státy blahobytu lze mezi sebou porovnávat a zdůrazňovat jednotlivé odlišnosti ve výši vynaložených výdajů do vybraných oddílů. Jednotlivé typologie státu blahobytu popisuje kapitola 2. Třetí kapitola využívá teoretické znalosti z první i druhé kapitoly.

2 Stát blahobytu

Stát ve formě politického uskupení prošel do dnešních dnů podstatným vývojem. Na jeho tvorbě se podílely tradice země, myšlenkové proudy, ale i politické a ekonomické faktory. Jednotlivé vývojové etapy velmi ovlivnily funkce státu. Vznikaly myšlenkové koncepce, které určovaly společenský život. Rozlišovaly se dva základní mechanismy, a to stát v podobě státních intervencí a trh v podobě tržního mechanismu. Tyto mechanismy se vzájemně vylučovaly. Záleželo tak pouze na myšlenkových směrech, jestli zdůrazňovaly nadřazenost státu, či svobodný trh bez zásahů. Postupně vznikala moderní stát, který mezi základní funkce státu považoval celou řadu činností. Moderní stát plní funkce práva, pořádku a bezpečí, ochraňuje práva na svobodu svých občanů, zajišťuje veřejné sociální služby a zprostředkovává základní životní standard pro každého. Z těchto základních funkcí moderního státu je zřejmé, že role sociálního státu historicky rostla a stala se základem každé vyspělé země. Sociální stát je podstatnou charakteristikou moderního státu (Večeřa, 1996).

2.1 Vznik a vývoj

Důležitý vývoj sociálního státu byl obzvláště ve Velké Británii, kde byl sociální stát nebo stát blahobytu označován jako „welfare state“. Tento pojem je úzce spojen s anglickým lordem Williamem Beveridgem, který působil jako ředitel Londýnské školy pro ekonomii a politickou vědu. Právě Beveridge připravoval systém sociálního zabezpečení, kde tento pojem hojně užíval. Avšak autorem pojmu welfare state je anglický duchovní, který použil tento pojem ve svém kázání. Termín se později vžil a byl tak spojen se sociálními podporami Churchillovy vlády. Beveridge se pomocí welfare state snažil podpořit morálku a disciplínu během války. Slíbil sociální jistoty, které lidem v průběhu války chyběly (Večeřa, 1996).

I v jiných jazycích se vytvořilo označení pro stát zabezpečující sociální ochrany. Ve Francii se ustálilo spojení „état-providence“ neboli stát prozřetelnosti. Stát prozřetelnosti má spíše duchovní charakter. Jeho podstatou je, že stát má zajistit to, co dříve mohl pouze Bůh. V německy mluvících zemích se ustálil pojem „Wohlfahrtstaat“, kde Wohlfahrt znamená blahobyt. Jde o doslovný překlad pojmu welfare state. V době Bismarckovy reformy se vžil výraz „Sozialstaat“ a později po druhé světové válce „soziale Marktwirtschaft“⁴. Sociální tržní hospodářství bylo kombinací politiky svobodného tržního systému s opatřeními

⁴ Sociální tržní hospodářství

sociální rovnováhy. V českém jazyce termín welfare state nemá jediný ekvivalent. Je možné použít termíny, jako jsou stát blahobytu, sociální stát, stát sociálních služeb, stát sociálního zabezpečení nebo stát všeobecné prosperity (Večeřa, 1996).

Vymezení pojmu je obtížné a nepanuje vždy shoda mezi jednotlivými definicemi. Anglický historik Asa Briggs přišel s definicí, která tvrdí, že sociální stát je demokraticky organizovaná moc. Ta je užita k získání základního příjmu pro každého jedince, ke snížení sociálních nejistot s cílem zlepšit bezpečí a suverenitu jedince a poskytnutí sociálních služeb pro každého bez ohledu na jeho společenské zařazení (Briggs, 1961). Americký sociolog Wilensky vymezil sociální stát jako minimální příjem, zdraví, výživu, bydlení a vzdělání pro každého. To je zajištěno v podobě práva, a ne dobročinné činnosti. Sociální stát podporuje redistribuci příjmů a vymezuje rovnost příležitostí pro každého občana. Přesto měl k samotné realizaci jisté výtky a kritizoval sociální stát, protože minimální životní standard a rovné podmínky nebyly nikdy naplněny (Wilensky, 1965). Večeřa (1996, str. 26) uvádí výrok profesora a ekonoma Peacocka, který prezentuje sociální stát spíše aforicky:

„Skutečným účelem welfare state je naučit lidi, jak si počínat bez něho.“

Rozvoj moderních demokratických států byl spojen s modernizací celé společnosti. Vývoj státu je charakterizován ekonomickými, sociálními, politickými a kulturními aspekty. Podstatu a vznik sociálního státu je možné vysvětlit identifikací zdrojů samotné modernizace. Mezi hlavní příčiny patří růst složitosti lidské společnosti. Zvyšuje se tak rozsah kulturních a sociálních činností lidského počínání. Dochází ke změnám v ekonomické oblasti a vytvářejí se tak bariéry a hranice pro člověka (Duben, 1994).

Dalším faktorem je demokratizace společnosti. V nedemokratické společnosti je člověk podřízen státu a přináší oběti důležité pro fungování samotného systému. Demokratická společnost podporuje vzájemný vztah jednotlivce a systému. Systém v takovém případě jednotlivci usnadňuje jeho život a slouží mu. Demokratizace vede ke spravedlivějšímu a odpovídajícímu postavení ve společnosti. Vznikají nové zájmy jednotlivých sociálních skupin. Jde o příjemce starobních a invalidních důchodů, rodiny s dětmi, příjemce dávek, kteří mají zájem o udržení a rozšiřování sociálních aktivit (Duben, 1994).

Důležitým faktorem je ekonomický růst většiny rozvinutých zemí. Stabilní přírůstek hrubého domácího produktu umožňoval udržení sociální politiky, ale také dovoloval jeho

růst a rozvoj. Bez stabilní ekonomických základů není možné nákladný systém sociální politiky dlouhodobě udržet. Podstatný zdroj vzniku sociálního státu je demografický vývoj ve společnosti. Jde převážně o růst délky života a snížení fertility u žen. Tím dochází postupně k růstu podílu starších osob v populaci. Dochází k nárůstu potřeb sociálních služeb a nových potřeb sociálního charakteru. Někdy je vznik státu blahobytu vysvětlován výsledkem boje pracujících a ideologicky motivovaných rozhodnutí (Duben, 1994).

Historický vznik sociálního státu se spojuje s Williamem Beveridgem v roce 1942 v souvislosti se zmiňovaným systémem sociálního pojištění. Sociální stát ale vznikl již dříve a jeho minulost sahá do 80. let 19. století. Toto období do roku 1930 se označuje jako experimentální začátky. Ihned po skončení první světové války v době první republiky byly zavedeny zákony o podpoře v nezaměstnanosti, vyplácení penzí válečným invalidům. Byla zavedena osmihodinová pracovní doba a v roce 1924 bylo upraveno nemocenské pojištění. Obdobné zákony byly přijímány i v Německu, Rakousku, Itálii a Velké Británii, později i v USA a Kanadě (Večeřa, 1996).

Druhé období mezi rokem 1930 a druhou světovou válkou je charakteristické Velkou hospodářskou krizí. Na počátku 30. let krize způsobila velké změny v sociální politice tím, že zrychlila přijetí obtížně prosazovaných opatření. V USA došlo díky prezidentu F. D. Rooseveltovi k přijetí hospodářského a sociálního programu New Deal, který měl ozdravit a podpořit ekonomiku Spojených států. Obdobně ve 30. letech ve Švédsku se ekonom a politik Karl Gunnar Myrdal podílel na řešení demografické situace, a stal se tak spoluautorem konceptu švédského sociálního státu. Také John Maynard Keynes analyzoval hospodářskou krizi, a stal se tak zastáncem regulované ekonomiky. V oblasti sociální politiky se podílel především v řešení nezaměstnanosti, kde zdůrazňoval, že je jejím důsledkem chybná fiskální a peněžní politika. Druhá světová válka přinesla rozvoj sociálních zákonů a snahu o jejich sjednocení a integraci. Sociální politika se tak stala aktuální otázkou, a to převážně v oblasti nezaměstnanosti. Období po druhé světové válce do roku 1962 navázalo na vývoj v poválečném pozitivním duchu ve prospěch sociální politiky. Je to období spojené se základy moderních států a rozvojem základních sociálních legislativ. Charakteristickým příkladem je vznik integrované soustavy sociálního pojištění ve Velké Británii. Tento Beveridgův systém zajišťoval především existenční minimum, které bránilo růstu chudoby. Vytvořila se Národní zdravotní služba hrazená z daní, vznikly příspěvky v nezaměstnanosti, došlo k rozvoji školství a příspěvků na bydlení (Večeřa, 1996).

Období mezi roky 1962 a 1973 je označované jako zlatý věk sociálního státu. Došlo k růstu životní úrovně a tím i k sociální expanzi. Výrazně se zvýšily výdaje do sociální oblasti a došlo tak ke zvýšení obecného blahobytu. Období 70. let je charakteristické sociální stagnací. Bylo to způsobeno ropnou krizí, která vyvolala krizi hospodářskou. Pokračoval zavedený růst sociálních výdajů, i když nebyly podloženy hospodářským růstem. Jednotlivé státy se tak postupně dostaly do krize a desítky let se snažily situaci napravit. Od roku 1980 nastalo období charakteristické redukcí veškerých sociálních programů. Začaly se hledat nové mechanismy, jak sociální stát reformovat a upravit jeho obsah a činnost, aby byl dlouhodobě udržitelný (Večeřa, 1996).

2.2 Typy státu blahobytu

Jednotlivé typy státu blahobytu se od sebe liší v několika základních bodech. Je třeba si klást otázky typu: Kdo a v jakém množství aplikuje prvky sociální politiky? Jestli to je stát, soukromý sektor, veřejný sektor nebo jiné zprostředkující instituce. Na jaké osoby je sociální politika orientována? Na jedince či rodinu, na pracovníka či občana. Jakým směrem se sociální politika uchyluje? Jestli předchází rizika nebo je následně řeší, jestli jsou základem pro sociální dávky potřeby jedinců nebo jejich minulé příjmy. Kdo danou politiku platí? Stát či zaměstnavatelé. V neposlední řadě také z jakého myšlenkového směru koncepce vychází? Konzervativního, liberálního či sociálnědemokratického.

Mezi klasické typologie sociálního státu patří teorie britského sociologa a učitele Richarda Titmuse (1987). V roce 1969 rozdělil sociální stát na **reziduální** a **institucionální**. Později doplnil ještě **pracovně-výkonnostní** model.

Reziduální sociální stát vychází z liberální koncepce. Základní lidské potřeby jsou v působení rodiny, ve které daný jedinec žije, a trhu, který se také podílí. Jakýkoli zásah institucí sociálního státu je vhodný pouze v případě, jestliže základní struktury lidských potřeb selhávají. Státní zásahy jsou tak minimální. Jednotlivé sociální dávky jsou spíše zaměřeny na problémy existenciálního charakteru a existuje také dobrovolné sociální pojištění. Veřejné služby jsou rozšířené minimálně a stát zasahuje až v poslední instanci. Tento model byl oblíbený ve Spojených státech do roku 1929, než začala Velká hospodářská krize.

Institucionální sociální stát je protikladem reziduálního. Je založen na podpoře celé populace v podobě podpory aktivit ve všech oblastech důležitých pro zabezpečení hmotných

potřeb, vzdělání a zajištění zdravotní péče. Samotný systém se řídí zásadou předcházet sociální události. Sociální politika je považována za legitimní funkci moderního státu a zdůrazňuje sociální bezpečí a rovnost každého občana.

Pracovně-výkonnostní sociální stát je založen na meritokratickém přístupu uspokojování základních potřeb občanů. Meritokratický přístup je dán svou zásluhovostí. V praxi to znamená, že každý občan je odměňován na základě schopnosti a výkonu v pracovněprávním prostředí.

Tabulka č. 3: Typologie státu blahobytu dle Titmuse a Esping-Andersena

Titmussovo členění	Reziduální	Pracovně-výkonnostní	Institucionální
Esping-Andersenovo členění	Liberální	Konzervativní	Sociálně-demokratický
Princip legitimacy	potřeba	výkon	rovnost
Klienti	chudí	Pracující a jejich rodiny	občané
Odpovědnost státu	minimální	optimální	úplná
Distribuce podle potřeb	marginální	sekundární	primární
Povinné služby	omezené	extenzivní	vyčerpávající
Populace pokrytá povinnými službami	menšina	většina	všichni
Úroveň dávek & veřejných výdajů	nízká	střední	vysoká
Testování příjmů	primární	sekundární	omezené
Region	Anglie	Kontinentální Evropa	Skandinávie
Osobnost	Beveridge	Bismarck	Myrdal

Zdroj: Titmuss (1987), Esping Andersen (1990), Jones (1985), vlastní úprava

Druhá typologie byla vytvořena dánským sociologem a politologem Gøsta Esping Andersenem (1990). Jeho rozdělení je dáno uspořádáním vztahů mezi státem, trhem a rodinou. Rozlišoval tak sociální stát **liberální**, **konzervativní** a **sociálně-demokratický**.

Liberální sociální stát testuje majetkové poměry, podle kterých přiřazuje odpovídající sociální pomoc. Existuje pouze univerzalistické přerozdělování a sociální pojištění je skromné. Zaměřuje se tedy pouze na klienty s nízkým příjmem. Jde v podstatě o reziduální typ sociálního státu. Tento systém je typický pro USA, Kanadu a Austrálii.

Konzervativní sociální stát nebo také korporativistický vychází z korporativistických základů státu. Stát nahrazuje trh a vytváří zdroje v podobě sociálního zabezpečení. Je typický také vlivným působením církve při zachování statusových rozdílů. Systém je signifikantní ve Francii, Německu, Itálii a Rakousku.

Posledním typem je **sociálně-demokratický sociální stát**, který je charakteristický odpoutáním se od závislosti na trh. Podporuje univerzalistické zásady sociálních práv a trh v podstatě vytlačuje. Do systému jsou zahrnuty všechny vrstvy a třídy obyvatel, avšak jednotlivé dávky se určují na základě výše jednotlivých příjmů. Obyvatelé jsou na systému závislí, a proto se cítí být zavázáni platit. Stát dává slib plné zaměstnanosti (Večeřa, 1996).

Tabulka č. 4: Typologie státu blahobytu dle Esping Andersena

Typ/Lokalita	Dekomodifikace	Stratifikace společnosti	Základ/determinanty	Důsledky
Liberální/Anglosaský	Omezené dávky, testování příjmů	Rozštěpení společnosti, veřejná pomoc potřebným	Hegemonie buržoazie, silný liberalismus	redukce segmentace, posilování třídní diferenciace
Konzervativní/Kontinentální Evropa	Štědrý, příspěvkový	statusové bariéry	Třídní kompromis, silný katolicismus	sociální podpora bez práce, segmentace na zajištěné/nezajištěné
Sociálně demokratický/Skandinávie	Velmi štědrý, univerzální přístup	podporující solidaritu	Dominance odborů, koalice s rolníky nebo střední třídou	Expanze sociálních služeb; genderové a sektorové rozštěpení

Zdroj: Esping Andersen (1990), vlastní úprava

Abrahamson (1999) používá podobnou typologii, ale rozděluje sociální stát na čtyři kategorie, případně sociální režimy v Evropské unii. Jde o **skandinávský** sociální stát, **liberální**, **korporátní** a **latinský**. Abrahamson argumentuje tím, že již neexistuje rozdělení na dvě základní skupiny státně-sociální proti tržně-liberální, ale evropské sociální státy mají specifické kombinace elementů. Základní kombinací elementů je stát, trh a občanská společnost, které tvoří tzv. „welfare trojúhelník“. Dále tvrdí, že evropské sociální státy postupně konvergují do jednoho korporátního modelu, který tíhne spíše k dualistickému a stratifikovanému státu blahobytu než státu universalistickému a rovnostářskému.

Německý profesor na univerzitě v Brémách Stephan Leibfried vytvořil obdobnou typologii, když sociální stát rozdělil na model **skandinávský**, **bismarckovský**, **anglosaský** a tzv. **latinský okraj**⁵. Skandinávský model je popisován jako moderní stát blahobytu, který podporuje pracovní právo a plnou zaměstnanost. Bismarckovský režim představuje institucionální typ sociálního státu a spolu se skandinávským režimem pracují s konceptem sociálního občanství. Anglosaský model je spojen s reziduálním typem státu blahobytu

⁵ Latin rim

a poslední typ latinský okraj představuje země, které nemají dostatečná sociální práva a minima a fungují pouze na institucionálním slibu (Leibfried, 1993).

Pokud se podíváme blíže na sociální politiku Evropské unie, tak zjistíme, že existuje celá řada různých typů státu blahobytu. Jejich rozdíly jsou dány politickou, ekonomickou a sociální podporou každého individuálního státu. Přesto je rozdělil britský profesor Mark Kleinman (2002) do čtyř kategorií, které jsou **konzervativně-korporativní** sociální stát, **sociálně-demokratický**, **středozevní** a **anglosaský**.

Tabulka č. 5: Typologie státu blahobytu dle Kleinmana

Typ	Země
Konzervativně-korporativní	Německo, Francie, Itálie, Belgie, Nizozemsko
Sociálně-demokratický	Finsko, Švédsko, Dánsko
Středozevní	Španělsko, Portugalsko, Řecko
Anglosaský	Velká Británie

Zdroj: Kleinman, 2002, vlastní úprava

Do **konzervativně-korporativního** státu blahobytu spadají země jako Německo, Francie, Itálie, Belgie a Nizozemsko. V těchto zemích existuje bismarckovská tradice silného řízení státu a sociálních skupin. Srdcem modelu je příspěvkové sociální pojištění. Jednotlivé benefity jsou financovány příspěvky jak ze strany zaměstnavatelů a zaměstnanců, tak i zdaněním. Existuje zde relativně malý důraz na redistribuci. Poskytování a organizaci služeb zajišťují soukromé instituce, ale i polostátní organizace, které spravují administrativu a správu pojišťovacích fondů. Existuje zde velký vliv katolického učení. Jde převážně o princip subsidiarity, který tvrdí, že stát by měl řešit situaci pouze v případě, kdy subjekt na nižší úrovni není schopen problém adekvátně vyřešit. Jinými slovy základem solidarity je rodina, po ní nastupuje společnost a v poslední instanci stát. Tento model v obecném hledisku poskytuje hierarchický a integrovaný pohled na společnost, kde rodinu a církve doplňuje stát (Kleinman, 2002).

Německo je ideální příklad, kde je sociální stát podpořen silnou sociálně tržní ekonomikou s důrazem na zaměstnanecké zabezpečení v působnosti soukromých asociací. Redistribuce je horizontální, tedy založená na principu odložené spotřeby jedince. Německo se řadí k zemím, které financují blahobyt ve větší míře než ostatní státy. Podpora v nezaměstnanosti a penze reflektují příjmové rozdíly. Rodinná politika je konzervativní

a podporuje tradiční role mužů a žen. Politika bydlení reflektuje principy sociálně-tržní ekonomiky. Vláda bere zodpovědně svůj závazek k zajištění adekvátního ubytování pro každého. Země byla spojována s prací migrantů z důvodu špatného nastavení migrační politiky. Problém nastával u potomků migrantů, kteří se narodili na území Německa, ale nebyli považováni za občany. Od 90. let minulého století se situace začala zlepšovat a v roce 2000 vznikl nový zákon o občanství, který garantoval občanství každému narozenému člověku na území Německa. Německá ekonomika po druhé světové válce v sociální oblasti výrazně posilovala. Zasloužil se o to ekonomický ministr Ludwig Erhard, který tvrdil, že nejlepší sociální politika je efektivní ekonomická politika. Po roce 1989 bylo Německo konfrontováno celou řadou politických událostí v podobě formování Německé demokratické republiky, ale také globalizace a evropská integrace. Toto období je spojeno s růstem nezaměstnanosti a kolísavým ekonomickým růstem (Kleinman, 2002).

Podobné vlastnosti vykazuje model ve Francii. Korporátní solidarita převyšuje nad národní. Redistribuce je také horizontální místo vertikální. Existuje zde velký důraz na sociální integraci a sociální zabezpečení je hlavním závazkem sociální politiky. Systém sociální ochrany je velmi komplexní a obsahuje více než 500 různých institucí. Francie podporuje výrazně rodinnou politiku. Představuje tak rozvinutý sociální systém, který kompenzuje rodičovské náklady na jejich děti, a tím zvyšuje porodnost v celé populaci. Francouzský koncept republikového občanství a identity je velmi důležitý pro pochopení francouzské sociální politiky. Model podporuje integraci a akulturaci společnosti. Ideologie zdůrazňuje asimilaci regionální, národní a náboženské kultury do konceptu občanství. Od roku 1983 vláda prezidenta Mitteranda opustila neúspěšnou keynesiánskou politiku a začala dodržovat přísnou monetární a fiskální politiku založenou na dezinflaci. Tato politika byla zaměřena na zvýšení domácí konkurenceschopnosti, snížení inflace a také dodržení Maastrichtských konvergenčních kritérií. V 90. letech ekonomika rostla velmi pomalu až do roku 1996, kdy došlo k výraznému obratu v podobě ekonomického růstu a nízké inflace (Kleinman, 2002).

Druhý evropský systém, který více rozpracovává principy univerzalizmu a osvobození jedince od trhu, se nazývá **sociálně-demokratický**. Tyto principy rozšiřuje do nové střední třídy a sociální stát označuje jako služby a benefity vyššího standardu. Systém je charakteristický velkým podílem služeb, ve kterém participují jak manuální pracovníci, tak úředníci. Ženám je umožněno pracovat mimo svoje domovy a systém to plně podporuje. Stát garantuje plnou zaměstnanost nejen politicky, ale snaží se zaměstnat veškerou dospělou

populaci, aby se maximalizovaly příjmy a snižovaly výdaje. Snaha státu poskytovat péči o děti a tomu podobné služby zvyšuje poptávku po práci zejména u žen, které zajišťují administraci těchto služeb. Neexistuje čistý sociálně-demokratický model, ale nejbližší se mu přibližují skandinávské státy. Norsko a Finsko mají nižší sociální výdaje než Švédsko a Dánsko. Rozdíly jsou také mezi samotným Norskem a Švédskem (Kleinman, 2002).

Švédsko je považováno za průkopníka v podpoře státu blahobytu při zachování industriálního kapitalismu. Zakládá svou politiku na čtyřech pilířích. Stojí na tradici širokých sociálních nároků pocházejících od nezávislých rolníků na rozdíl od hromadných práv, případně konceptů charity. Ostře segmentuje vysoké osobní zdanění od nízkého korporátního. Bere velký zřetel na opatrnou a kompetentní státní správu a podporuje spolupráci zaměstnavatelů. Sociální demokraté byli u moci od roku 1932 do 1976. V 80. letech se vrátili k moci, a zajistili tak růst sociálních výhod při zachování vysokého standardu. Péče o děti byla dotována státem a rodičovský příspěvek dosahoval 90 % původního příjmu. Nezaměstnanost byla nízká a podpory v nezaměstnanosti velmi štědré. Důsledkem toho byly vysoké daně. Více jak 30 % pracovní síly pracovalo ve státní správě. V roce 1990 bylo Švédsko nejvíce dekomodifikované v Evropě. V roce 1991 sociální demokraté nezískali většinu a byli nahrazeni koalicí, která přišla se systémovou změnou. V praxi však bylo nutné postupovat spíše systematicky než dělat radikální změny. Výsledkem toho bylo snížení náhrad mezd z 90 % na 80 %. Narostl podíl soukromých a polo-soukromých poskytovatelů sociálních služeb. Došlo k dalším zásadním změnám, ale ne ke změně celého systému. Bylo to způsobeno především tím, že středo-pravicová koalice nebyla nikdy natolik silná, aby prosadila fundamentální změny (Kleinman, 2002).

Dánsko začalo se sociálně-demokratickými procesy mnohem později. V 80. letech se potýkalo s vysokou nezaměstnaností, pomalým růstem a s restrikcemi v poskytování sociálních služeb. Na počátku 90. let ale došlo k silnému ekonomickému zlepšení a veřejná podpora sociálního státu začala být zase silná. Podpora v nezaměstnanosti a penze jsou financovány prostřednictvím vysokých daní. Díky tomu se Dánsko vyhýbá některým nedostatkům korporatistického řízení sociálního státu, které vztahuje benefity k existující práci jedince. Univerzalismus systému benefitů udržuje velkou politickou podporu, brání sociálnímu vyloučení, spojeného spíše s reziduálními systémy, a umožňuje Dánsku vzdorovat trendu zvyšování příjmové nerovnosti. Dánové mají vysokou úroveň soukromé a veřejné spotřeby jednotlivých služeb. Vzhledem k vysoké příjmové nerovnosti a snadnému

přístupu k veřejným službám je mnoho obyvatel bez ohledu na jejich příjem nebo povolání spotřebiteli veřejných služeb. Proto funguje vysoké zdanění (Kleinman, 2002).

Sociální stát v Nizozemí byl formován již od počátku 19. století, kde fungovaly společně třídy a náboženské skupiny. Později vznikly tzv. pilíře, které vycházely jak z náboženského učení, tak z principů jednotlivých tříd, které vytvářely společný konsensus. V 80. letech 20. století se objevila vysoká nezaměstnanost, která dosahovala až 27 % pracovní síly. Země se tak v hodnocení OECD příjmu per capita dostala z šesté příčky až na šestnáctou. V 90. letech nastal obrat a země překvapila výrazným ekonomickým růstem spojeným se snížením nezaměstnanosti, snížením veřejného dluhu vůči HDP, růstem produktivity a snížením daňového zatížení. Toto výrazné zlepšení bylo zapříčiněno změnou ekonomického řízení státu z keynesiánské politiky na monetaristickou. Avšak tento přechod a získané benefity trvaly výrazně déle než v jiných zemích (Kleinman, 2002).

Třetí významný systém, který se v evropských objevuje, je **středozevní** model. Státy řízené středozevním systémem jsou velmi fragmentované a plné protikladů. To hlavně z důvodu neexistence příjmových schémat ve Španělsku, Portugalsku a Řecku a také díky velmi štědrým důchodovým příspěvkům. Tyto státy tak patřily mezi nejvíce ochránářské země s vysokou podporou státních zaměstnanců. Základním pilířem je rodina. Rodina představuje základní sociální prvek, kde alespoň jeden člen rodiny je zaměstnaný a zajišťuje příjmy pro celou rodinu. Středozevní model je charakteristický univerzalistickým zdravotním systémem, který se vyvinul z původního korporativistického. Země reformovaly zdravotní systém převážně v 80. letech, kde Itálie byla jednou z neúspěšnějších. Třetí poznávací faktor je nízká aktivita státu ve veřejném sektoru. Není nahrazena soukromou sférou, ale dostává se s ní do kolize, a dochází tak k velké neefektivnosti a ztrátám. Výrazným charakteristickým bodem je klientismus, kde v těchto státech dochází k velmi časté korupci v podobě podplácení. Státní transfery tak bývají používány na oplátku za podporu v podobě politických hlasů (Kleinman, 2002).

Španělsko v 80. letech 20. století poskytovalo převážně sociální příspěvky, zdravotní péči, sociální bydlení a vzdělání v omezené formě. Sociální příspěvky byly příjmově orientované a plně řízené centrální vládou. Sociální pojištění záviselo stejně jako v Bismarckově modelu na pracovní smlouvě, takže různí zaměstnanci měli odlišné benefity. Rodinná politika podporuje tradiční silnou rodinu s předpokladem, že by vdané ženy neměly pracovat mimo svůj domov. Existovaly tak příspěvky v podobě příspěvků na mateřské

dovolené, přídavků na děti a jednorázových peněžních příspěvků při narození dalších dětí, které poskytovaly možnost ženám zůstat doma. Zdravotní péče byla řízena sociálním pojištěním, soukromou péčí, péčí danou pracovní smlouvou a charitou. Čtyři odlišné systémy způsobovaly nekoordinovaný spleť systém plný chyb. Španělsko trpělo v 70. letech velkou recesí, a tak se vláda uchýlila k neoliberální politice ke snížení inflace, zvýšení požadované produktivity a liberalizaci celého systému. Došlo ke snížení inflace, ale v důsledku toho se rapidně zvýšila nezaměstnanost, která narostla na 24,1 % v roce 1994. V 90. letech výrazně rostly sociální výdaje oproti evropskému průměru a příspěvky ve stáří, zdravotnictví i vzdělání byly výrazně zlepšeny. Nejen Španělsko, ale i ostatní státy jižní Evropy narazily na problém nízké porodnosti způsobené demografickými změnami populace. Udržení penzí na stejné či vyšší úrovni vedlo ke tvorbě deficitů. Vysoké penze lákaly migranty, kteří se hojně stěhovali do jižních států. Jižní Evropa se tak stala více multikulturní (Kleinman, 2002).

Čtvrtý velmi výrazný systém státu blahobytu je **anglosaský** model. Typický anglosaský model představuje Velká Británie. Překvapivě ne Irsko, které se řadí z důvodu malé státní role k zemím středozevního modelu. Britský welfare state byl založen na univerzalistickém principu vycházejícím z Beveridgeho modelu a existuje celá řada příspěvkově definovaných benefitů. Reálná hodnota těchto příspěvků byla ale narušena a nároky byly progresivně sníženy. Důsledkem toho se velké množství populace stalo závislé na sociální pomoci. V 80. letech se Velká Británie potýkala s rostoucí chudobou a sociálním vyloučením a zvyšovalo se množství rodin, kde žádný člen nepracoval. V Británii téměř 20 % dětí vyrůstalo v domácnosti, kde ani jeden dospělý nepracoval. V případě jižních zemí to bylo jen kolem 10 %. Ve vzdělávání fungoval velmi komplexní systém, který existoval současně se soukromou výukou poskytovanou politickým elitám. Soukromá zdravotní péče se dostávala do popředí. Sociální bydlení bylo výrazně limitováno a bylo poskytnuto pouze nejchudším osobám a lidem bez jiné možnosti. Vývoj v 70. letech se dá popsat jako změna režimu ve směru liberálního reziduálního sociálního státu. Země snižovala benefity sociálního pojištění, zrušila spojitost státních penzí s průměrnými výdělky a snížila nároky v případě příspěvků v nezaměstnanosti. Rostla role soukromých a zaměstnaneckých důchodových systémů, které téměř nahrazovaly základní státní penzi. V polovině 90. let byla polovina důchodových příjmů pouze ze soukromých systémů (Kleinman, 2002).

V 80. a 90. letech 20. století nebyl ve Velké Británii trend privatizace, ale spíše vytvoření tzv. kvazi-trhu. Ten je dán pluralitním sociálním státem, kde stát platí a reguluje

sociální služby, ale samotná opatření provádějí soukromé a dobrovolné organizace. Byla zavedena Národní zdravotnická služba⁶ a ve školství byly převedeny pravomoci na státní rovinu, čímž se zvýšil vliv centrální vlády. V rámci bytové politiky došlo k určité privatizaci, kde čtvrtina bytových akcií byla prodána nájemníkům. Po roce 1997 s nástupem nových labouristů došlo ke specifickým změnám, které byly v prvních letech velmi přísně kontrolovány. Veřejné výdaje se snížily o několik procentních bodů hrubého domácího produktu, ale některé výdaje byly převedeny ze státního do soukromého sektoru. Politika nových labouristů byla zaměřena na přísné stanovení cílů, měření jejich výkonu a následné evaluaci výstupů veřejného sektoru. Zvýšení výdajů do zdravotnictví a vzdělávání tak mělo za úkol dosáhnout specifické cíle hnané úspěšným ekonomickým růstem (Kleinman, 2002).

Dostává se do popředí otázka, zda existuje jednotný evropský model sociálního státu. Vývoj ve většině evropských zemí byl spojen se sociálním pesimismem. V zemích, které patřily k velmi štědrým investorům do sociální oblasti, došlo po sérii recesí a sociálních škrťů k ekonomickému zotavení spojeném s reformami, které již nedosáhly původní štedré úrovně vynaložených výdajů. Jednotlivé změny byly řízeny historickým, hodnotovým a institucionálním pohledem každého národního sociálního státu. Z toho důvodu není možné uvažovat o jednotném evropském systému, ale každý stát blahobytu má svoje rysy, které jsou popsány v typologii výše (Kleinman, 2002).

2.3 Krize státu blahobytu

Krizí sociálního státu je označováno období již od 70. let a lze ji spatřovat v celé řadě příčin. Krizí je označována z důvodu **neúměrného růstu nákladů**. 70. léta přinesla dvě ropné krize, které způsobily hospodářskou recesi spojenou se stagnací či jen malým růstem hrubého národního produktu. Na počátku 90. let nedosáhla téměř žádná západoevropská země reálný přírůstek větší než 1 %. Veřejné sociální výdaje ale měly tendenci nadále růst bez opodstatněného ekonomického růstu. Sociální výdaje v některých zemích tvořily více než 60 % hrubého národního produktu a vytlačovaly tak investiční možnosti a brzdily ekonomický růst. Růst nákladů je hlavní argument všech kritiků, kteří považují welfare state za velmi drahý a neúměrně nákladný (Večeřa, 1996).

Druhou příčinou krize je **ztráta efektivnosti**. Především liberální kritici považují náklady na sociální stát za velmi neefektivní. Tato neefektivnost spojená se složitým

⁶ National Health Service

systémem redistribuce dělá celý koncept velmi těžkopádný a neprůhledný. Liberálové upřednostňují trh, který jako jediný je schopný být transparentní a dostatečně efektivní. Tento robustní mechanismus zaměstnává velký počet úředníků a odhaduje se, že celý byrokratický aparát spotřebuje na svoji činnost až polovinu vytvořených prostředků. Na základě těchto argumentů klesá důvěra obyvatel a kvůli nízké efektivitě a zvýšeným nákladům na provoz není dostatečně uspokojena poptávka, která je při některých bezplatných službách neúměrně vysoká (Večeřa, 1996).

Třetí významný faktor je **ztráta sociálního konsenzu**. Sociální konsenzus byl úzce spjat s ideálem sociálního občanství, které je charakterizováno úplnou rovností občanů v rámci uspokojení sociálních práv. Tento motiv postupně ale ustupuje a rovnost, která byla základem sociálních dávek Beveridgova sociálního státu, byla překonána dávkami vázanými na předchozí výdělek. Tendence zvyšování rovnosti je již nedosažitelná a velmi nákladná. Neúměrný růst daní není řešením a je podložený výzkumy maximálního zdanění a možného výběru daní. Stát blahobytu je tak čím dál více považován za nespravedlivý na základě toho, že poskytuje výhody jen určitým vrstvám obyvatelstva. Roste skepse, která je důsledkem zvyšující se nerovnosti a sociální stát tak ztrácí svoji legitimitu (Večeřa, 1996).

Čtvrtým, avšak velmi důležitým faktorem, který se začíná projevovat, jsou **demografické změny**. Tyto změny představují hrozbu budoucích generací v podobě stárnutí populace. Roste tak napětí mezi skupinami v rámci sociální solidarity, tedy mezi mladými a starými, případně zdravými a nemocnými, kdy jsou nuceni nést zátěž zlepšování sociální úrovně zabezpečení bez viditelné možnosti kompenzace v budoucnosti. Dochází tak k poškození základní struktury mezigeneračního chování, na němž je založeno fungování prvních pilířů důchodového pojištění, tedy průběžnému systému, kde mladí financují staré (Večeřa, 1996).

Krise sociálního státu je také krizí **institucionální**, která je vysvětlována zastaralými a přebyrokratizovanými institucemi s neúnosným vlivem státu, kde jednotlivé sociální služby již neodpovídají individuálním potřebám lidí. Někteří autoři proces nenazývají krizí, ale restrukturalizací a formou něčeho, co se řídí evropskou sociální politikou k vytvoření evropského sociálního státu (Munková, 2005).

Stát blahobytu má celou řadu odpůrců i podporovatelů. V celé řadě funkcí je ale nenahraditelný. Proto je nutno hledat východisko z krize ne jeho zrušením, ale přizpůsobením podmínkám společenského a ekonomického vývoje. Mezi hlavní pozitivní

stránky jeho fungování patří podpora zaměstnanosti v sociálních službách. Podporuje přípravu na povolání a zajišťuje univerzální zdravotní péči. Podporuje kupní sílu obyvatel v podobě stanovení minimální mzdy a sociálních dávek. Poskytuje sociální konsenzus a snaží se udržet sociální smír. V neposlední řadě vytváří podmínky pro rozvoj zdravotní prevence a zabraňuje tak možným finančním výdajům v budoucnosti. V rámci dlouhodobého udržitelného růstu musí sociální stát respektovat ekonomické, demografické a politické aspekty. Musí si stanovit relevantní východiska ve vztahu mezi trhem a státními intervencemi, mezi zaměstnaností a sociálními dávkami, mezi adresnou nebo univerzalistickou sociální politikou. Aby byl efektivní, musí redefinovat cíle a jednotlivé programy (Večeřa, 1996).

3 Analýza vládních výdajů

Aby bylo možné analyzovat jednotlivé výdaje na stát blahobytu, je nutno je blíže specifikovat. Pokud se budou brát sociální výdaje jako výdaje na sociální zabezpečení, zařadí se do této skupiny péče o zdraví, zabezpečení při dočasné pracovní neschopnosti, zabezpečení matek v mateřství a těhotenství, zabezpečení ve stáří a invaliditě a také v nezaměstnanosti. Takto je možné definovat sociální zabezpečení v širším pojetí. Je ho tedy možné vnímat jako souhrn opatření podporující solidaritu s lidmi, kterým bezprostředně hrozí nedostatek příjmů nebo jsou v situaci, kde je nutno využít mimořádné sociální výdaje. Nejčastěji je sociální zabezpečení bráno jako soubor všech institucí, které poskytují občanům poradenství, materiální i peněžní ochranu, sociální služby a azyl k uspokojení jejich základních potřeb (Krebs, 2010).

Toto členění výdajů odpovídá dle klasifikace COFOG pouze poslednímu oddílu č. 10, tedy Sociálním věcem. Aby bylo možné přesněji analyzovat celkové výdaje, které vstupují do role blahobytu občanů, je nutné přidat oddíly týkající se bydlení, zdraví a vzdělání. Oddíl Bydlení a společenská infrastruktura je nutno odlišit od skupiny Bydlení, které je součástí Sociálních věcí. Samostatný oddíl Bydlení a společenská infrastruktura zahrnuje veškeré záležitosti týkající se územního rozvoje a zkvalitňování společenské vybavenosti. Naopak skupina Bydlení v oddílu Sociálních věcí zahrnuje poskytování sociální ochrany ve formě věcných či peněžitých dávek určených na bydlení. Výdaje na stát blahobytu jsou vyjádřeny těmito oddíly:

Tabulka č. 6: Přehled oddílů dle výdajů na stát blahobytu

Oddíl	Klasifikace
06	Bydlení a společenská infrastruktura
07	Zdraví
09	Vzdělávání
10	Sociální věci

Zdroj: ČSÚ, 2014, vlastní úprava

3.1 Předmět zkoumání

Předmětem zkoumání jsou jednotlivé státy Evropské unie, které byly dále členěny dle vybraných kategorií. Je možné porovnávat státy z hlediska teritoriálního, tedy výrazně silně

výdajově zapojené severské státy blahobytu jako jsou Švédsko, Finsko, Dánsko proti jižním zemím v podobě Řecka, Itálie, Španělska a Portugalska. Je možné státy porovnávat dle jednotlivých typů sociálního státu, jejichž členění je obsaženo v předchozí kapitole. Tato analýza obsahuje členění států Evropské unie nejen z hlediska teritoriálního, ale také historického a politického. V první skupině se nachází zakládající země Evropské unie, tedy Belgie, Francie, Itálie, Lucembursko, Německo a Nizozemsko. K zakládajícím členům se postupně přidaly v rámci několika rozšíření v roce 1973 země jako Dánsko, Irsko, Spojené Království. V roce 1981 Řecko, v roce 1986 Portugalsko a Španělsko. Ve čtvrtém rozšíření se v roce 1995 přidaly také Finsko, Rakousko a Švédsko. Těchto 15 států je tak označováno jako skupina EU 15. Druhá skupina se skládá ze států, které vstoupily do Evropské unie později. Jde o státy označované jako postkomunistické, postsocialistické či východní. Jde o státy jako jsou Česká republika, Slovensko, Polsko, Maďarsko, Rumunsko, Bulharsko, Slovinsko, Chorvatsko a také Litva, Lotyšsko a Estonsko. Hlavní důraz je kladen na srovnání zemí s nejvyšším aritmetickým průměrem vynaložených výdajů s průměrem EU 15.

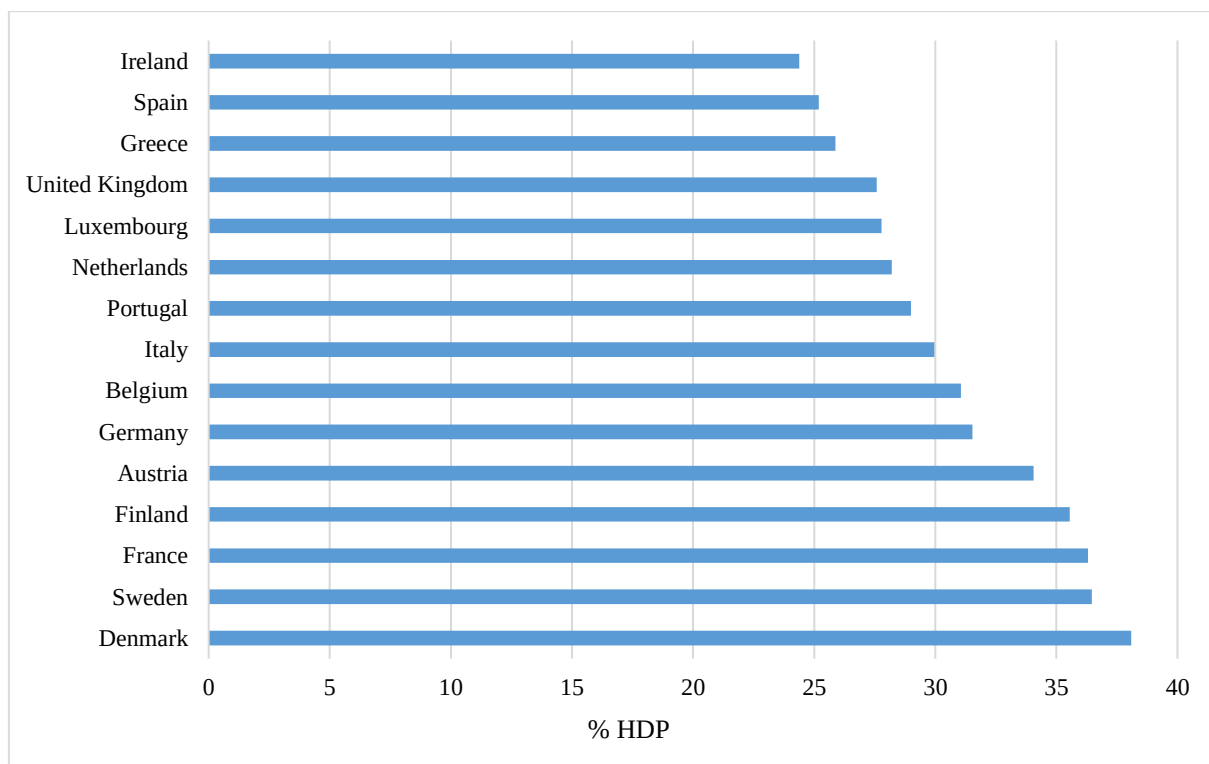
K analýze byla použita data získaná ze statistického úřadu Evropské unie EUROSTAT, který obsahuje statistiky v podobě vládních výdajů jednotlivých států dle klasifikace COFOG na roční bázi. Jednotlivé výdaje jsou vyjádřené procentem hrubého domácího produktu daného státu. Díky tomuto přepočtu je možné jednotlivé státy porovnávat mezi sebou. K lepší analýze trendů a jednotlivých výkyvů byla zvolena co nejdelší časová řada od roku 1995 do roku 2015. Novější data v době zpracování diplomové práce statistický úřad neposkytoval. Začátek časové řady v roce 1995 byl zvolen záměrně z důvodu zavedení revize ESA, která více podporovala srovnatelnost jednotlivých makroekonomických údajů v rámci Evropské unie, ale také z důvodu neexistence požadovaných dat před rokem 1995 u vybraných států.

3.2 Vývoj vládních výdajů v zemích EU 15

Vývoj celkových vládních výdajů na sociální stát, tedy výdajů daných čtyřmi definovanými oddíly kategorie COFOG, je velmi různorodý z důvodu teritoriálních odlišností, ale také odlišných typů státu blahobytu. Přesto jejich vývoj v letech sleduje podobný trend přibližování se průměru EU 15, který byl v roce 2015 32,4 % hrubého domácího produktu. V grafu č. 1 můžeme sledovat vývoj průměrných celkových výdajů, které se pohybovaly od úrovně 24,3 % u Irska do 38,1 % HDP u Dánska. Pouze 7 států převyšuje průměrnou úroveň výdajů EU 15 v letech 1995 až 2015 s úrovní 30,9 % HDP. Jde

o státy Dánsko, Švédsko, Francie, Finsko, Rakousko, Německo a Belgie. Všech 15 států převyšuje průměr výdajů EU 28 s úrovní 20,74 % HDP, tedy průměr všech zemí Evropské unie. Je to dáno tím, že pozdější členové Evropské unie pracují s nižšími výdaji na stát blahobytu vyjádřenými v procentech HDP. Jejich analýza bude upřesněna později. Přestože Irsko pracuje s nejnižším průměrem v rámci zemí EU 15, vývoj výdajů v čase byl velmi kolísavý. V počátečním roce 1995 pracovalo s úrovní výdajů 25,3 %, poté výdaje klesaly až do roku 2003. Od roku 2004 výdaje postupně rostly až do maximální úrovně 31,3 % HDP v roce 2009. Od roku 2010 nastává opětovný trend poklesu výdajů se skokovým snížením mezi roky 2014 a 2015 z 25,7 % na 19,6 % HDP. Řecko, Španělsko i Itálie sledovaly klesající trend výdajů trvající do roku 2007. Mezi roky 2007 a 2008 došlo ke skokovému navýšení podílu výdajů na HDP u všech zkoumaných zemí v rámci EU 15. Tento trend je způsoben ekonomickou a finanční krizí, která zapříčinila snížení vládních příjmů a zvýšila vládní výdaje jednotlivých států. Jak uvádí Wahrig a Gancedo Vallina (2011), v recesi mají výdaje tendenci zůstat stabilní nebo vzrůstají z důvodu zvyšujícího se počtu nezaměstnaných, kteří spoléhají na platby sociálního zabezpečení.

Graf č. 1: Aritmetický průměr celkových vládních výdajů státu blahobytu v zemích EU 15 v letech 1995–2015

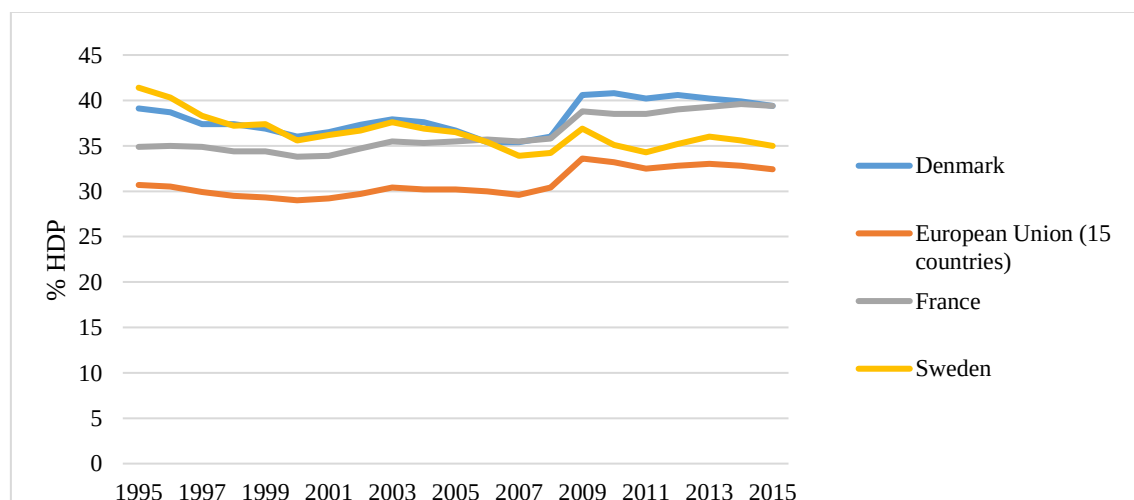

Zdroj: Eurostat, 2017a, vlastní zpracování

Mezi roky 2008 a 2009 došlo ke snížení celkových vládních příjmů o 6,9 % v rámci EU 27. Tento pokles byl strmější než samotný pokles nominálního hrubého domácího produktu, který se snížil o 5,6 % v rámci EU 27. Toto snížení výdajů oproti HDP není nutně důsledek změny fiskální politiky, ale zasahovaly do toho také automatické stabilizátory systému zdanění, které více zplošťovaly hospodářský cyklus. Vládní příjmy se skládají z daní, příspěvků sociálního zabezpečení, příjmů z prodejů a vlastnictví a také z kapitálových transferů. Daně a příspěvky na sociální zabezpečení tvoří více než 90 % celkových příjmů, kde daně figurují z 50 % a více. Mezi roky 2008 a 2009 došlo k poklesu daňových příjmů o 12 %. Toto výrazné snížení je způsobeno tím, že většina států Evropské unie pracuje s progresivním zdaněním. Když příjmy klesají, klesá také průměrná daňová sazba. Příjmy sociálního zabezpečení zůstaly relativně stabilní a poklesly pouze o 2,5 % (Wahrig a Gancedo Vallina, 2011).

Ostatní státy EU 15 sledovaly již zmiňovaný trend stabilní hladiny či mírného poklesu výdajů od roku 1995 do počátku krize a skokovému navýšení mezi roky 2008 a 2009. S ústupem finanční krize dochází opět ke stagnaci a mírnému poklesu. Tento průběh zobrazuje graf č. 2, na kterém můžeme sledovat vývoj výdajů od roku 1995 do roku 2015 tří států s největším průměrem, které jsme mohli sledovat v grafu č. 1. Švédsko a Dánsko kopírují téměř totožný průběh. Švédsko dosáhlo maximálního poměru 41,4 % HDP již v roce 1995 a v dalších letech se k němu už nikdy nepřiblížilo. Naproti tomu Dánsko převýšilo počáteční poměr 39,1 % již v průběhu finanční krize v roce 2009 a drželo relativně stabilní hladinu až do roku 2015. Francie plně kopírovala trend vývoje států EU 15.

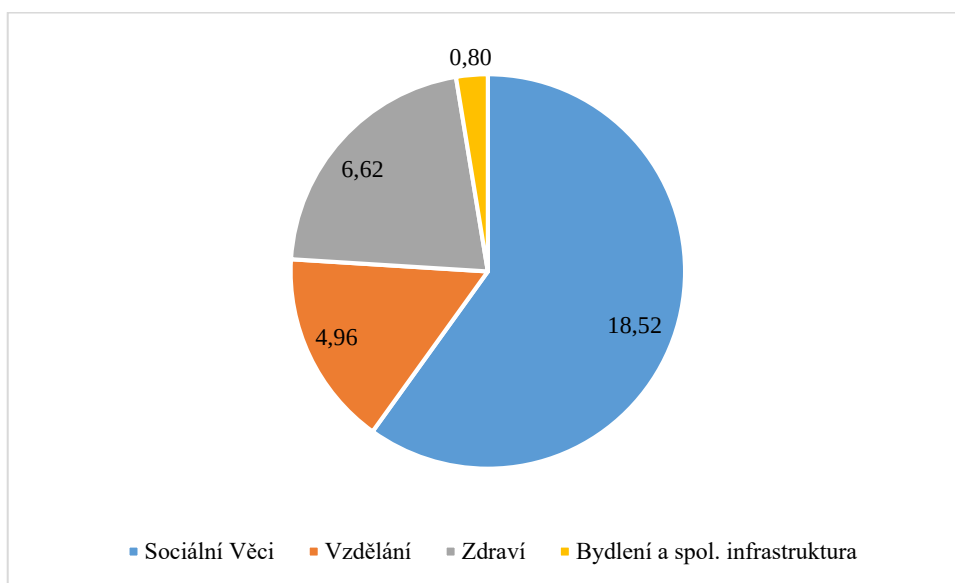
Graf č. 2: Vývoj celkových vládních výdajů států blahobytu v EU 15 mezi roky 1995–2015

Zdroj: Eurostat, 2017a, vlastní zpracování

Celkové vládní výdaje sociálního státu nejsou zastoupeny na celkovém HDP stejnou měrou. Proto je nutné zkoumat vybraná data i podle jednotlivých oddílů. Koláčový graf č. 3, jehož zdrojem je průměr jednotlivých oddílů vyjádřený poměry vůči HDP mezi roky 1995 až 2015 zemí EU 15, viditelně ukazuje, že oddíl Sociální věci tvoří většinou část všech výdajů sociálního státu. 100 % tvoří celkové výdaje tvořené vybranými čtyřmi oddíly. Sociální věci tvoří 60 % celkových výdajů, což je v průměru 18,52 % celkového HDP. Sociální věci představují nejvyšší podíl z důvodu poskytování sociální podpory v oblastech nemoci, invalidity, stáří, pozůstalosti, rodiny a dětí, nezaměstnanosti, bydlení a sociální pomoci jinak neuvedené. Tedy velmi širokou oblast zahrnující činnosti všech občanů státu. Nemalou roli hrají oddíly Zdraví a Vzdělávání, které obě tvoří přibližně pětinu všech výdajů státu blahobytu. Poslední oddíl Bydlení a společenská infrastruktura se podílí na výdajích ze 3 % a na HDP pouze z 0,8 %. Oddíl má tak téměř minimální vliv na změnu pohybu celkových výdajů.

Graf č. 3: Průměrný podíl vládních výdajů EU 15 dle oddílů COFOG v % HDP

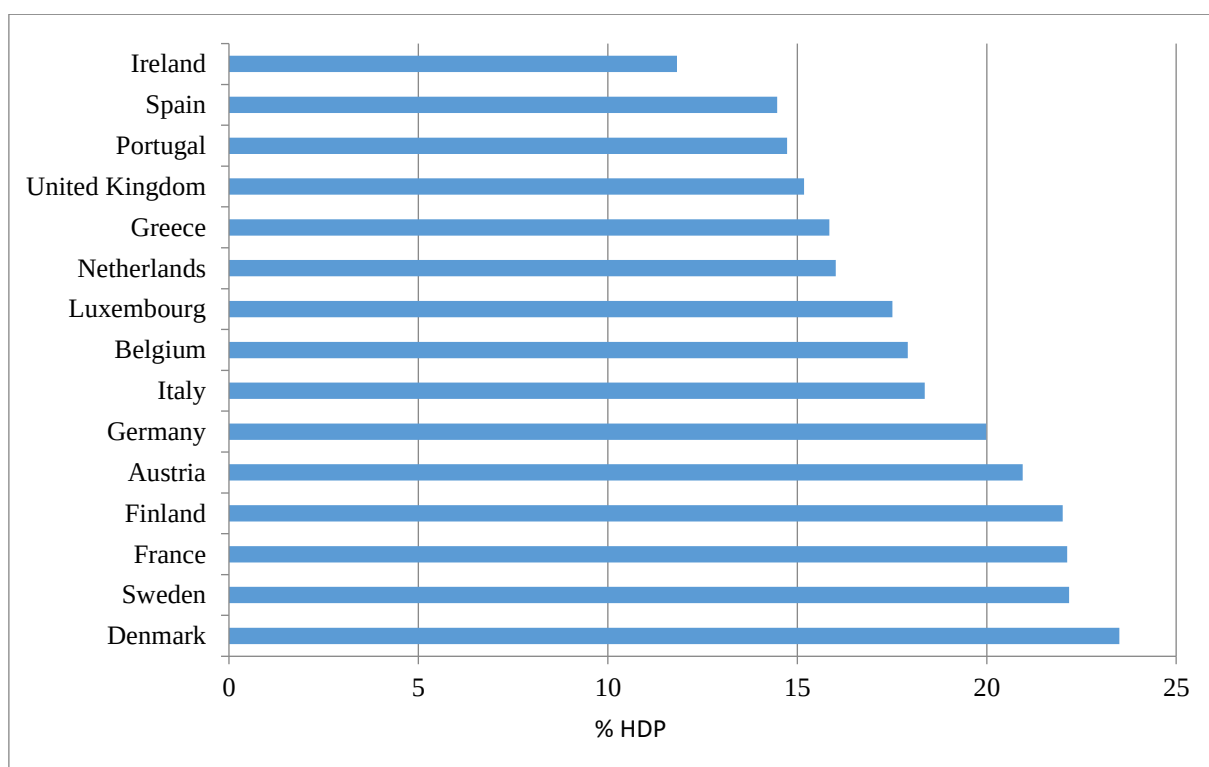
Zdroj: Eurostat, 2017a, vlastní zpracování

3.2.1 Výdaje na oddíl Sociální věci

Oddíl Sociálních věcí tvoří dvě třetiny všech výdajů sociálního státu. Parametrické či systémové změny sociálních podpor v oblasti stáří a nezaměstnanosti mohou mít velký vliv na změnu celkového podílu sociálních výdajů. Průměrnou výši výdajů oddílu Sociálních věcí zobrazuje graf č. 4. Ve srovnání s celkovými výdaji (graf č. 1) jsou sociální výdaje

poměrově téměř totožné a pořadí států zůstalo téměř beze změny. Úrovně jednotlivých států jsou ale velmi různorodé. Irsko na poslední pozici s 11,82 % HDP výrazně zaostává jak za průměrem EU 15 s úrovní 18,52 % HDP, tak za více rozvinutými sociálními státy. Za silné sociální státy se dají považovat země jako Německo, Rakousko, Finsko, Francie, Švédsko a Dánsko. Všechny tyto státy vyčleňují na Sociální věci z rozpočtu více než 20 % svého HDP. Německo se pohybuje na hranici 20 % HDP. Nejvýraznějším státem je Dánsko, které využilo v průměru 23,5 % HDP na rozvoj a podporu sociální ochrany svých občanů.

Graf č. 4: Průměrné vládní výdaje na Sociální věci EU 15 v letech 1995–2015

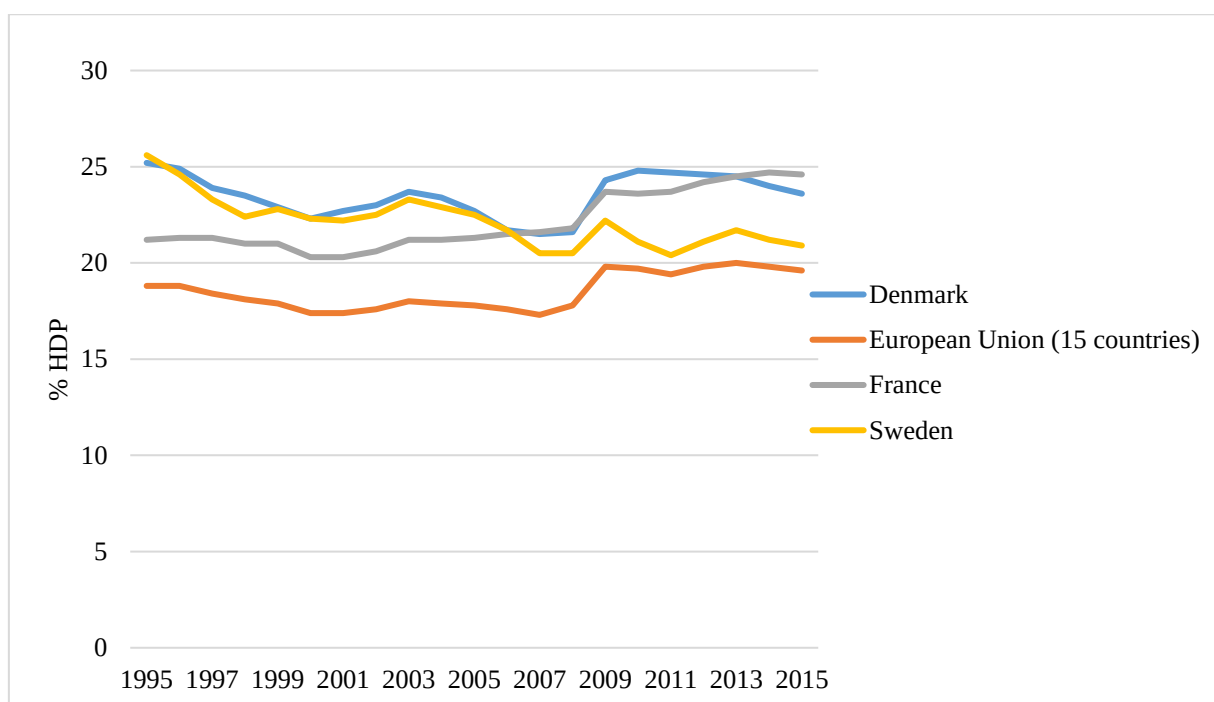

Zdroj: Eurostat, 2017a, vlastní zpracování

Státy Dánsko, Švédsko a Francie jako tři největší sociální „investoři“ převyšují ostatní státy až o 10 % HDP. Vývoj výdajů v čase ale nebyl stabilní a časové řady těchto tří států odhalují společné rysy. Tento vývoj vyjadřuje graf č. 5. Dánsko s průměrem 23,5 % HDP dosáhlo nejvyšší úrovně 25,2 % již počátečním roce 1995. V dalších letech je možno sledovat trend mírného poklesu výdajů až do roku 2008 na úroveň 21,6 %. Počátkem krize sociální výdaje meziročně rapidně stouply o tři procentní body na 24,8 % v roce 2010 a jejich hladina velmi mírným tempem klesala do roku 2015. Obdobný trend naznačuje vývoj sociálních výdajů Švédska, které dosáhlo nejvyšší úrovně 25,6 % v roce 1995 a poté se výdaje postupně snižovaly. V období krize v roce 2009 však výdaje meziročně stouply

o 1,7 procentních bodů na 22,2 % a postupně klesaly na předkrizovou úroveň na 20,9 % v roce 2015. Vývoj Francie věrně kopíruje sklon křivky průběhu EU 15. Francie vynaložila v roce 1995 21,2 % HDP. Tento podíl stabilně držela se změnami pouze v řádu desetin procent do roku 2009, kde skokově navýšila výdaje na 23,7 %. Na rozdíl od Švédska, Dánska i průběhu všech států EU 15 Francie v dalších letech navyšovala podíl až na maximální hodnoty 24,7 % HDP v roce 2014. Výdaje v rámci EU 15 mezi roky 2009 až 2015 zůstaly relativně stabilní na úrovni kolem 19,7 %.

Graf č. 5: Vývoj vládních výdajů na Sociální věci EU 15 mezi roky 1995–2015

Zdroj: Eurostat, 2017a, vlastní zpracování

Nejvýznamnější výdajová skupina Sociálních věcí představuje Stáří, která se pohybuje v průměru 9,6 % HDP v zemích EU 15, což představuje 52 % sociálních výdajů. Druhá významná položka je Nemoc a invalidita, která se podílí 2,7 % HDP, tedy 14 % sociálních výdajů. Skupiny Rodina a děti, Nezaměstnanost a Pozůstalí se podílí kolem 1,5 % HDP, tedy kolem 9 % sociálních výdajů. Ostatní skupiny jako Sociální pomoc jinak neuvedená, Bydlení a další sociální věci představují pouze kolem 0,5 % HDP (Eurostat, 2017a).

Skupina Stáří zahrnuje mimo jiné veškeré výdaje prvního pilíře důchodových systémů, tedy finanční podporu směřující lidem v podobě důchodových dávek příslušníkům

armády, policejním a bezpečnostním sborům, ústavní péči starým občanům v domovech důchodců a penziencech pro seniory a starobní důchody před dosažením věku odchodu do důchodu v podobě předčasných starobních důchodů, důchodů v důsledku invalidity nebo nezaměstnanosti vyplacené do doby dosažení hranice důchodového věku (ČSÚ, 2014).

Předchozí analýza vývoje sociálních výdajů odhalila trend mírného poklesu či stagnace sociálních výdajů. V rámci Stáří je možno vidět opačný trend postupného nárůstu výdajů. Tento vývoj zobrazuje tabulka č. 7, jejíž zdrojem jsou výdaje skupiny Stáří států EU 15 vyjádřené v procentech HDP. Data mezi roky 1995 a 2001 nejsou dispozici. Od roku 2001 je možno sledovat mírný nárůst podílu výdajů, který trval až do konce sledovaného období. Tento jev je možné vysvětlit demografickými změnami v podobě stárnutí populace v celé Evropě. Se stárnutím populace nastávají problémy s udržitelností důchodových systémů z důvodu nárůstu lidí s vyšším věkem především díky lepší zdravotní péči a následné vyšší naději dožití. Jednotlivé důchodové systémy v rámci prvního pilíře jsou často řízeny formou PAYG⁷, penze jsou tedy průběžně vypláceny z odvodů ihned získaných od pracujících občanů v produktivním věku. S nárůstem počtu starších osob se současné penzijní systémy stávají neudržitelné do budoucna. Jednotlivé země tak přistupují k reformám nejen v oblasti penzí, ale v rámci celého systému veřejných financí.

Tabulka č. 7: Vývoj sociálních výdajů na Stáří v zemích EU 15

Rok	% HDP
2001	8,80
2002	8,80
2003	9,00
2004	9,00
2005	9,00
2006	9,00
2007	9,00
2008	9,30
2009	10,10
2010	10,10
2011	10,20
2012	10,40
2013	10,60
2014	10,50
2015	10,40

Zdroj: Eurostat, 2017a, vlastní zpracování

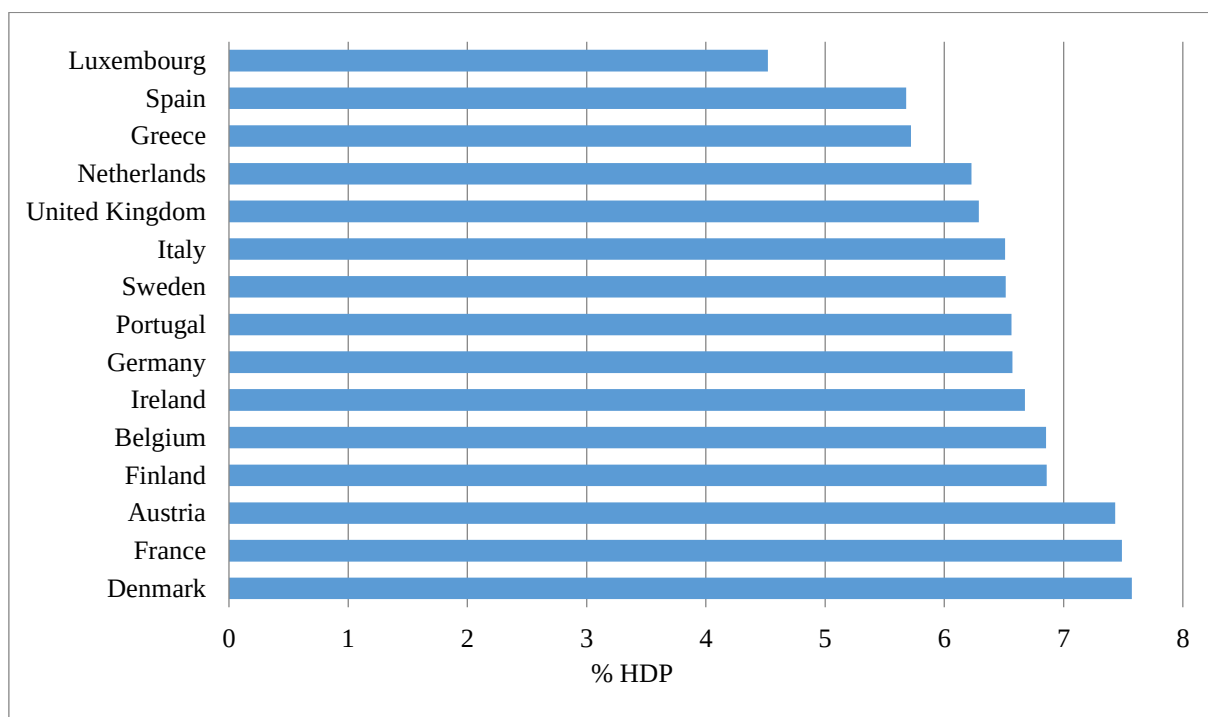
⁷ Pay As You Go

3.2.2 Výdaje na oddíl Zdraví

Druhý významný oddíl, který se podílí na rozvoji služeb podporujících sociální zabezpečení občanů, je oddíl Zdraví. Zahrnuje veškeré individuální služby v podobě podpory poskytování léčiv a zdravotnických výrobků, ambulantní zdravotní péče a ústavní zdravotní péče poskytované pacientům ve zdravotních zařízeních. Podporuje také kolektivní služby v podobě aplikovaného výzkumu a vývoje a veškeré činnosti zahrnující vládní politiky, stanovení norem pro zdravotnický personál, nemocnice a další lékařská zařízení a také šíření všeobecných informací v podobě zdravotnických publikací (ČSÚ, 2014).

Veškeré vyspělé země mají zájem o zlepšování zdravotního stavu obyvatel, proto se zdravotní péče stává podstatným odvětvím ekonomiky evropských zemí. Oddíl Zdraví působí na všech výdajích v průměru 6,62 % HDP, což představuje 21 % výdajů na sociální stát v zemích EU 15 (graf č. 3). Je to druhý nejvýznamnější oddíl po oddílu Sociálních věcí, které se podílí na HDP na úrovni 18,52 %.

Graf č. 6: Průměrné vládní výdaje na Zdraví EU 15 v letech 1995–2015

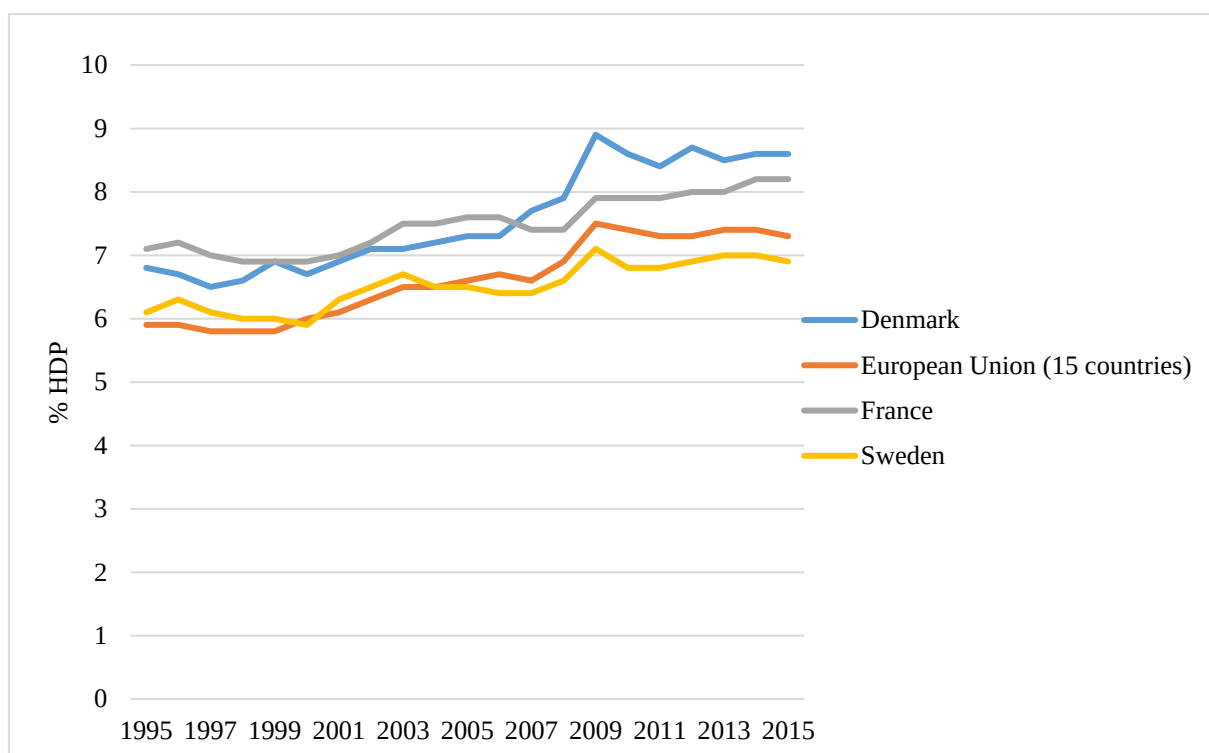

Zdroj: Eurostat, 2017a, vlastní zpracování

V rámci zemí EU 15 můžeme sledovat průměrné výdaje mezi roky 1995–2015 na grafu č. 6. Pořadí jednotlivých států se výrazně změnilo oproti výdajům na Sociální věci. Irsko, Španělsko a Portugalsko jako země s nejnižším průměrem výdajů do sociální oblasti

již nefigurují na posledních příčkách. Respektive Irsko s úrovní 6,68 % HDP a Portugalsko s 6,56 % HDP pohybující se na úrovni průměru EU 15. Španělsko zůstává druhé od konce s výdaji 5,68 % HDP. Většina ostatních států vynakládá obdobný podíl výdajů z celkového HDP lišící se přibližně o jeden procentní bod. Velmi výrazně se liší Lucembursko, které v průměru vynaložilo 4,52 % HDP, tedy o více než dva procentní body méně než průměr EU 15. Švédsko, které je považované za jeden z nejvíce výdajově založených zemí v rámci států blahobytu, pracovalo s 6,51 % HDP, tedy na průměru zemí EU 15. Země jako Dánsko, Francie a Rakousko výrazně převýšily podíl ostatních zemí tak, že výdaje Rakouska 7,49 % HDP byly o více než půl procentního bodu vyšší než Finska na čtvrté pozici od shora. Francie s 7,49 % HDP i Dánsko s 7,57 % HDP potvrdily svoji funkci zemí, které výrazně investují do rozvoje sociálních služeb.

Graf č. 7: Vývoj vládních výdajů na Zdraví EU 15 mezi roky 1995–2015

Zdroj: Eurostat, 2017a, vlastní zpracování

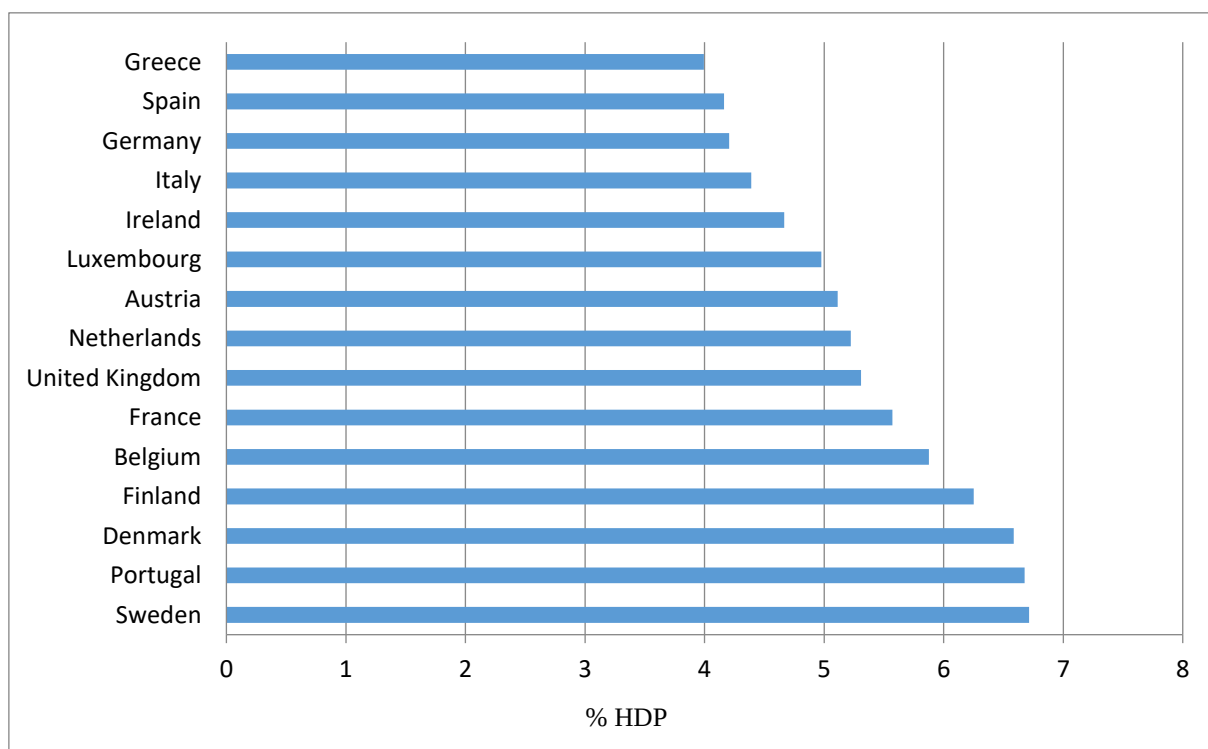
Graf číslo 7 zobrazuje vývoj výdajů na oddíl Zdraví v zemích Švédska, Dánska a Francie proti vývoji ostatních zemí EU 15. U všech států je možné sledovat trend postupného růstu výdajů, který je možno pozorovat i u výdajů na skupinu Stáří. Konkrétně u Dánska v roce 1995 se podíl výdajů pohyboval kolem 6,8 % HDP mírně pod úrovní Francie s 7,1 % HDP a narůstal do roku 2007, kde Dánsko skokově zvýšilo podíl výdajů až

na úroveň 8,9 % HDP v roce 2009 a přeskočilo tak Francii. Francie v období krize zvyšovala podíl výdajů výrazně méně než Dánsko a také než všechny státy EU 15. Švédsko se pohybovalo přibližně kolem křivky vývoje států EU 15 a v období finanční krize také zvyšovalo podíl výdajů o 0,6 procentního bodu mezi roky 2007 a 2009. Od roku 2009 do roku 2015 se v zemích EU 15 vývoj výdajů relativně stabilizoval a pohyboval se kolem 7,4 % HDP.

3.2.3 Výdaje na oddíl Vzdělávání

Třetím významným oddílem, který vstupuje do rozvoje klíčových veřejných služeb státu, je oddíl Vzdělávání. Obsahuje služby individuálního charakteru v podobě rozvoje všech druhů vzdělávání od primárního, sekundárního až po terciární, ale také služby kolektivního charakteru v podobě vývoje a aplikovaného výzkumu a také tvorby vzdělávací politiky, stanovení vyučovacích plánů a norem, řazení vzdělávacích institucí do sítě škol a zařízení a poskytování veřejných informačních služeb (ČSÚ, 2014). Vzdělávání se podílí v zemích EU 15 v průměru 4,96 % HDP, což představuje 16 % výdajů státu blahobytu (graf č. 3).

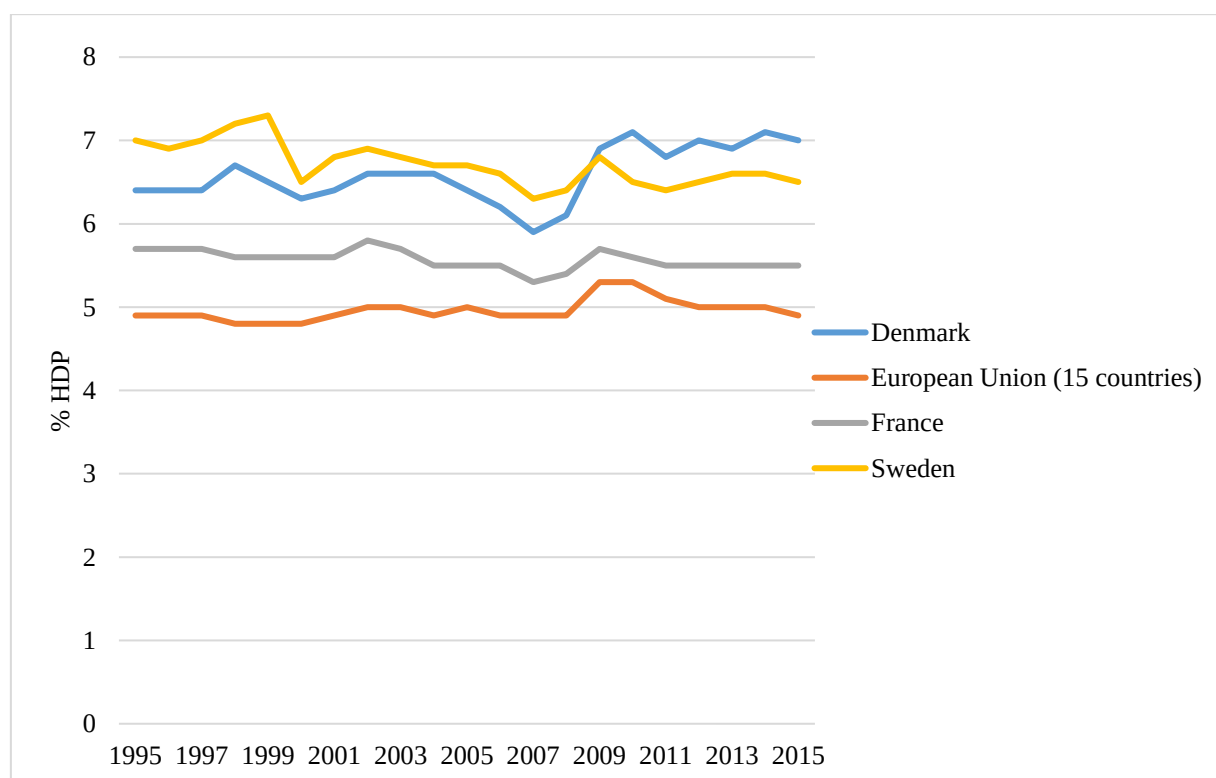
Graf č. 8: Průměrné výdaje na Vzdělávání EU 15 v letech 1995–2015

Zdroj: Eurostat, 2017a, vlastní zpracování

Graf č. 8 nabízí srovnání výdajů určených na oddíl Vzdělávání států EU 15. Pouze 5 států nedosáhlo průměru EU 15, který je dán 4,96 % HDP, a to státy Řecko, Španělsko, Itálie, Irsko a také překvapivě Německo. Výdaje Řecka v roce 1995 s úrovní 3,6 % HDP byly nejnižší ze všech zemí EU 15 a jejich hladina se stabilně držela na hranici 4 % HDP. Mírný nárůst je možné zaznamenat od roku 2009 s maximální hodnotou 4,6 % HDP v roce 2013. Vývoj výdajů Německa byl velmi stabilní a pohyboval se v rozmezí od 4,4 % HDP v roce 1995 do 4,2 % v roce 2015. Mírné snížení nastalo v letech 2007 a 2008 na úroveň 3,9 % HDP. Francie, která se v každé kategorii umístila ve třech nejvíce výdajových zemích, se posunula na šestou pozici s úrovní výdajů 5,57 % HDP, tedy o 0,61 procentních bodů více než průměr EU 15. Země jako Dánsko, Portugalsko a Švédsko se umístily na horních příčkách s výdaji převyšujícími průměr EU 15 o více než 1,5 procentních bodů. Portugalsko v oblasti Sociálních věcí pracovalo s podílem výdajů, které patřily v rámci EU 15 k těm téměř nejnižším. V oblasti Vzdělávání vynaložilo v průměru 6,68 % HDP. V roce 1995 tvořily výdaje 5,9 % HDP a kolísaly se skokovými nárůsty a poklesy mezi roky 2007 až 2013. Nejvíce vynaložilo v průměru Švédsko, a to 6,71 % HDP, tedy o téměř dva procentní body více než průměr evropské EU 15.

Graf č. 9: Vývoj vládních výdajů na Vzdělávání EU 15 mezi roky 1995–2015

Zdroj: Eurostat, 2017a, vlastní zpracování

Vývoj výdajů v Dánsku, Francii a Švédsku zobrazuje graf č. 9. Výdaje Švédska výrazně kolísaly oproti ostatním státům EU 15. Švédsko vynaložilo v roce 1995 přesně 7 % HDP, tedy o dva procentní body více než samotný průměr EU 15. Do roku 1999 se dále navyšovaly na 7,3 % HDP, kde poté v dalším roce rapidně poklesly na 6,5 % HDP. V dalších letech výdaje spíše kolísaly kolem úrovně 6,5 % a už se nikdy nedostaly zpět na 7 % jako v roce 1995. V Dánsku je možné pozorovat také velmi volatilní průběh s počátkem v roce 1995 s podílem 6,4 % HDP, tedy nižším než Švédsko. Do roku 2004 výdaje spíše mírně kolísaly. Mezi roky 2004 a 2007 výrazně poklesly o téměř jeden procentní bod. Od roku 2007 do roku 2010 naopak rapidně rostly až na 7,1 %, tedy na podíl výrazně vyšší než na počátku období. Tuto úroveň si Dánsko udrželo až do roku 2015. U Francie je možné pozorovat relativně stabilní průběh v celé oblasti působnosti. Francie vynaložila v roce 1995 5,7 % HDP a tuto úroveň stabilně držela až do roku 2015 jen s velmi nepatrnými výkyvy. Podobný trend sleduje vývoj výdajů všech států EU 15 na hranici 5 % HDP s mírným nárůstem mezi roky 2008 až 2010.

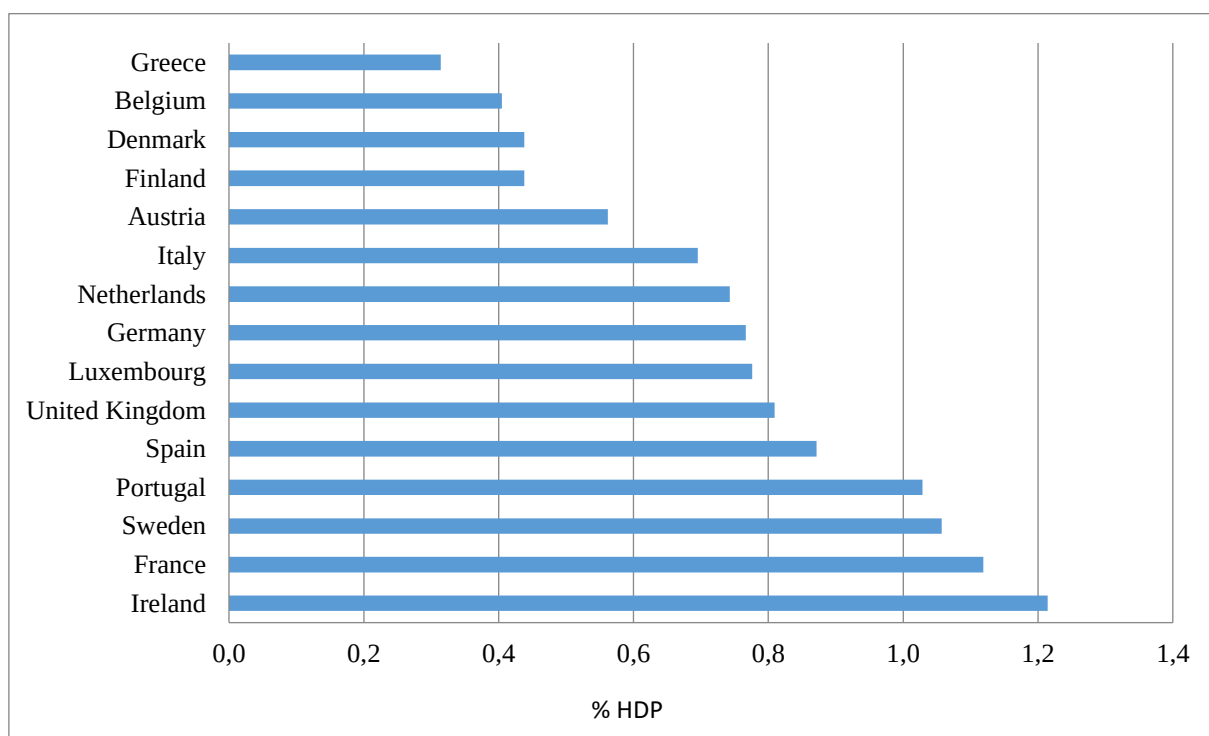
3.2.4 Výdaje na oddíl Bydlení a společenská infrastruktura

Poslední oddíl, který vstupuje do celkových výdajů na stát blahobytu, je Bydlení a společenská infrastruktura. Podílí se v zemích EU 15 pouze v průměru 0,8 % HDP, což představuje pouze 3 % všech výdajů určených na sociální stát. Kvůli malému podílu není možné výrazně ovlivnit změnu celkových výdajů. Dle klasifikace COFOG Bydlení obsahuje veškeré záležitosti a služby spojené s rozvojem bydlení, tvorby a regulace bytových norem, poskytování bydlení pro lidi se speciálními potřebami či pro širokou veřejnost. Oddíl obsahuje také záležitosti týkající se urbanistického plánování nových obytných zón včetně modernizace starých zástaveb. Obecně sem patří všechny stavby nebo přestavby zařízení, která podporují zlepšení kvality života určitého okruhu lidí. Do oddílu jsou také zařazeny veškeré záležitosti týkající se zásobování vodou, tedy správa, dozor, kontrola čistoty, cen a množství vody. Do oddílu také patří veřejné osvětlení, jeho instalace, provoz a údržba. V neposlední řadě oddíl Bydlení obsahuje aplikovaný výzkum a vývoj zaměřený na bytový rozvoj a společenskou infrastrukturu (ČSÚ, 2014).

Mezi jednotlivými státy EU 15 je možno pozorovat výrazné rozdíly ve výši podílu výdajů. Jak ukazuje graf číslo 10, rozpětí se pohybuje od 0,31 % do 1,21 % HDP. Nejnižší podíl vynaložilo Řecko s úrovní 0,31 % HDP. Vývoj nákladů v Řecku byl velmi stabilní bez

žádné výrazné změny s maximální hodnotou 0,4 % HDP. Šest států se pohybovalo nad průměrem EU 15 a pouze čtyři státy přesáhly hranici 1 % HDP. Dánsko se překvapivě umístilo na třetí příčce od konce s podílem 0,44 % HDP, což představuje přibližně polovinu výdajů EU 15. Také Rakousko a Finsko se řadí ke státům, které vynaloží v průměru méně než ostatní státy EU 15. Irsko, jako stát s nejnižším podílem výdajů na Sociální věci se umístilo na první příčce s 1,21 % HDP. Vysoký průměr je dán výdaji mezi roky 2004 až 2007, kde skokově stouply z 1,2 % až na 2 % HDP, ale poté prudce klesaly až do roku 2015 s úrovní 0,6 % HDP.

Graf č. 10: Průměrné vládní výdaje na Bydlení a společenskou infrastrukturu zemí EU 15 v letech 1995–2015

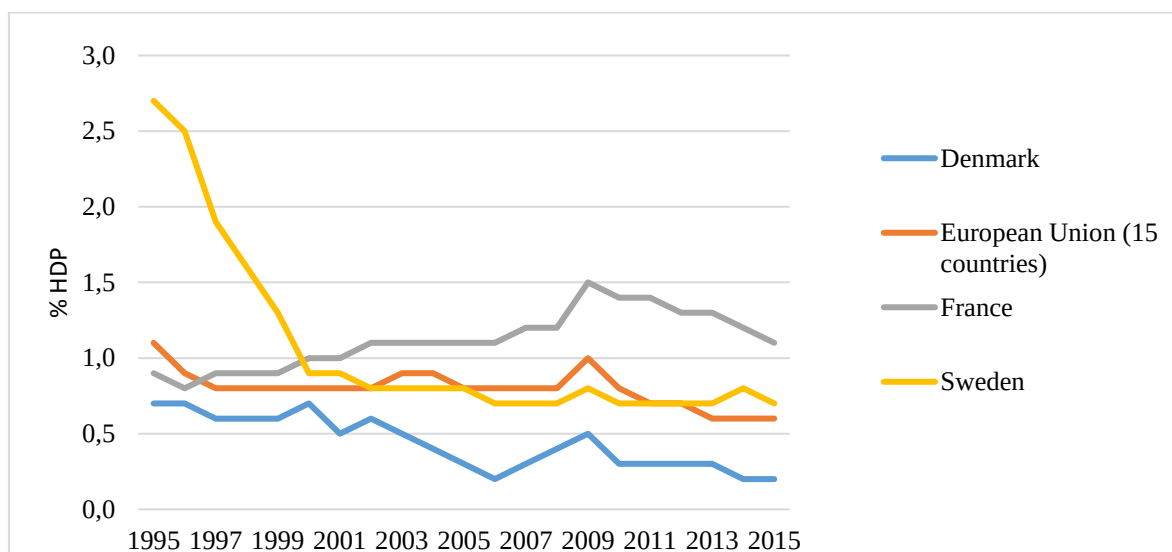

Zdroj: Eurostat, 2017a, vlastní zpracování

Průběh výdajů na oddíl Bydlení a společenská infrastruktura v Dánsku, Švédsku a Francii proti vývoji v zemích EU 15 ukazuje graf číslo 11. Ačkoliv se Švédsko umístilo v průměrných výdajích až na třetí pozici, vynaložilo v roce 1995 2,7 % HDP, tedy výrazně více než většina států. Od roku 1995 do roku 2000 je možno sledovat prudký pokles podílu až na 0,9 % HDP, tedy přibližně na úroveň EU 15. Sociální demokracie ve Švédsku v roce 1994 nastolila politiku snižování výdajů na bydlení z důvodu zvýšení veřejného deficitu. Hlavním důvodem byl ale dramatický přebytek prázdných bytových prostor na trhu

nemovitostí. Samotná výstavba se tak snížila (European Parliament, 1996). V dalších letech se výdaje stabilizovaly a již nedošlo k žádnému většímu výkyvu. Průběh ve Francii byl zcela jiný s viditelným mírným růstem podílu z 0,9 % HDP v roce 1995 až na 1,2 % HDP v roce 2008. Mezi roky 2008 a 2009 došlo k rapidnímu nárůstu na 1,5 % HDP. Od roku 2009 je možné sledovat mírný pokles až do roku 2015 na 1,1 % HDP. Dánsko již od roku 1995 stabilně snižovalo podíl výdajů z 0,7 % HDP, tedy nižších než průměr EU 15, až na minimální hodnotu 0,2 % v roce 2006. Do roku 2009 došlo k mírnému nárůstu na 0,5 % HDP a v dalších letech opět došlo k poklesu na 0,2 % HDP v roce 2015. V rámci všech zemí EU 15 je možno sledovat stabilní hladinu s mírnými pozitivními i negativními výkyvy v letech 2003 a 2009. Pokles výdajů je možno zaznamenat v počátečních letech 1995 až 1997 z 1,1 % na 0,8 % HDP. Významný pokles nastal také po roce 2009 až do roku 2015 na úroveň 0,6 % HDP.

Graf č. 11: Vývoj vládních výdajů na Bydlení a společenskou infrastrukturu zemí EU 15 mezi roky 1995–2015

Zdroj: Eurostat, 2017a, vlastní zpracování

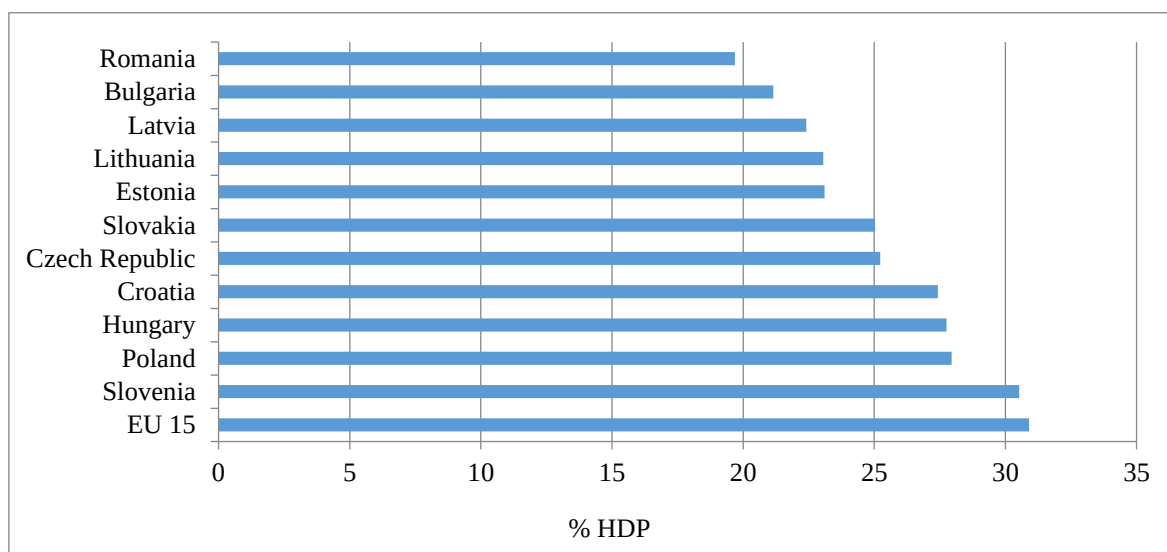
3.3 Vývoj vládních výdajů postsocialistických zemí

Pro analýzu postsocialistických zemí byly do této kategorie zařazeny země, které přistoupily do Evropské unie v roce 2004. Šlo o země Visegrádské čtyřky, tedy Českou republiku, Slovensko, Maďarsko a Polsko. Dále ve stejném roce přistoupily také země Pobaltí, tedy Litva, Lotyšsko a Estonsko. Do analýzy bylo zařazeno také Slovinsko, které přistoupilo tentýž rok. Země jako Kypr a Malta nebyly do analýzy zařazeny z důvodu odlišné

geografické lokace. Dále byly zahrnuty země Bulharsko a Rumunsko, které přistoupily do Evropské unie v roce 2007, a také Chorvatsko se vstupem do EU v roce 2013.

Na rozdíl od západních zemí, noví členové byli spojováni s nízkými daněmi. Litva, Lotyšsko, Slovinsko a Slovensko zavedly rovné daně ne z důvodu snížení zdanění, ale naopak ke zvýšení. Průměrná míra zdanění se u nově příchozích států pohybovala okolo 36 % hrubého domácího produktu oproti zemím EU 15 s více než 40 % v roce 2003. Maďarsko a Polsko mělo zdanění přibližně na úrovni EU 15, ale mělo v té době nejnižší zaměstnanost na úrovni 51 % pracovní síly. Velmi málo podniků bylo mezinárodně konkurenceschopných a změna na tržní ekonomiku znamenala konec pro řadu firem. Sociální systém byl tak pod velkým tlakem z důvodu těsné vazby na podporu starších osob a příspěvků v nezaměstnanosti. V době komunismu byl stát blahobytu veden skrz centrálně řízený systém mezd, garancí zaměstnanosti a politikou státního dohledu nad podnikáním. V Maďarsku nastal obrat mezi roky 1989 a 1990, kde tradiční sociální politika byla nahrazena benefity nastavené podle výše mzdy. Cíle vlády byly řízeny jednotlivými cíli států EU 15 včetně Lisabonské strategie a zvyšováním sociální soudržnosti. Česká republika, Estonsko, Polsko, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Slovensko i Slovinsko byly svědky výrazného ekonomického růstu, který byl významně vyšší v letech 1990 až 2000 než v samotném roce 1990. Od roku 1995 hrubý domácí produkt i produktivita práce rostly výrazně více než v zemích EU 15 (Giddens, 2007).

Graf č. 12: Průměr celkových vládních výdajů státu blahobytu v postsocialistických zemích v letech 1995–2015

Zdroj: Eurostat, 2017a, vlastní zpracování

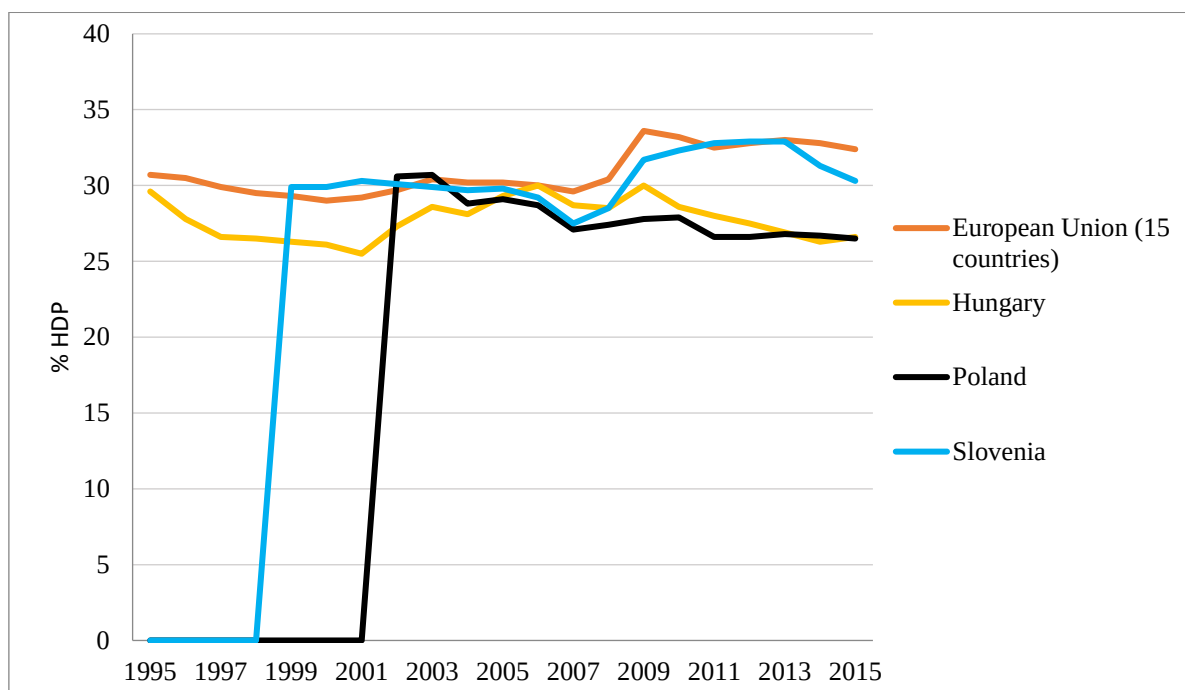
Průměr celkových výdajů státu blahobytu, tedy výdajů určených čtyřmi oddíly Bydlení, Zdraví, Vzdělání a Sociální věci, zobrazuje graf č. 12. Pro srovnání s ostatními státy EU byl do grafu vložen průměr EU 15 s úrovní 30,9 % HDP. Jak je možné vidět, průměr států EU 15 výrazně převyšuje hodnoty některých států o více než 10 procentních bodů. Pouze Slovinsko přesáhlo 30 % HDP a přiblížilo se tak hranici EU 15. Výrazné rozdíly jsou také mezi samotnými postsocialistickými státy. Nejméně vynaložilo v průměru Rumunsko s 19,39 % HDP, nejvíce naopak Slovinsko s 30,53 % HDP. Průměr postsocialistických států se pohybuje na úrovni 24,85 % HDP, kterou nedosáhlo pět států, a to Rumunsko, Bulharsko, Litva, Lotyšsko a Estonsko. V rámci analýzy EU 15 vynaložilo nejméně Irsko s 24,8 % HDP. Tuto úroveň dosáhla většina zemí, která se nacházela nad úrovní průměru postsocialistických států.

Vývoj výdajů v čase upřesňuje graf č. 13, který zobrazuje Slovinsko, Polsko a Maďarsko jako země, které v průměru vynaložily nejvíce ze všech vybraných postsocialistických zemí. Jejich vývoj je komparován s průběhem výdajů zemích EU 15. Jak bylo možné sledovat na grafu č. 2, Švédsko, Dánsko i Francie věrně kopírovaly sklon celkové křivky všech států EU 15. Na grafu č. 13 je možné pozorovat jisté rozdíly mezi zeměmi, tak mezi státy EU 15. Maďarsko, pracovalo s výdaji, které byly nižší v celém časovém horizontu. Výjimku tvoří rok 2006, kde mělo výdaje vůči HDP na stejné úrovni jako země EU 15. Maďarsko od roku 1995 výdaje postupně snižovalo z úrovně 29,6 % na 25,5 % v roce 2001. Poté nastal obrat a výdaje naopak stabilně zvyšovalo do roku 2009 na původní úroveň z roku 1995. V období nástupu ekonomické krize prudce nezvyšovalo podíl výdajů, jako to bylo patrné u ostatních evropských států. Tento strmý nárůst je možné vidět na sklonu křivky států EU 15. Naopak mezi roky 2008 a 2009 došlo jen k velmi mírnému růstu výdajů a od roku 2009 docházelo opět k mírnému poklesu až do konce sledovaného období.

Polsko sledovalo obdobný vývoj jako Maďarsko. Časová řada začíná v roce 2002 s 30,6 % HDP, tedy úrovní vyšší než u států EU 15. V následujících letech je možné pozorovat mírný pokles až do roku 2007 na úroveň 27,1 % HDP. Na rozdíl od států EU 15 nezvyšovalo vynaložené výdaje a drželo je relativně stabilně až do konce roku 2015. Vývoj ve Slovinsku je odlišný. Slovinská křivka začíná v roce 1999 s 29,9 % HDP, tedy o pár desetin procentních bodů výše než EU 15. Do roku 2005 následovalo křivku států EU 15 až do roku 2005. Do roku 2008 výrazně snižovalo výdaje až o dva procentní body na 27,5 % HDP. V dalších letech je možné pozorovat prudký nárůst výdajů z důvodu pokrytí

zvýšených sociálních výdajů spojených s ekonomikou krizí až do roku 2013 na úroveň 32,9 % HDP. Do konce roku 2015 výdaje začaly opět klesat k hranici 30 % HDP.

Graf č. 13: Vývoj celkových vládních výdajů státu blahobytu v postsocialistických zemích mezi roky 1995–2015

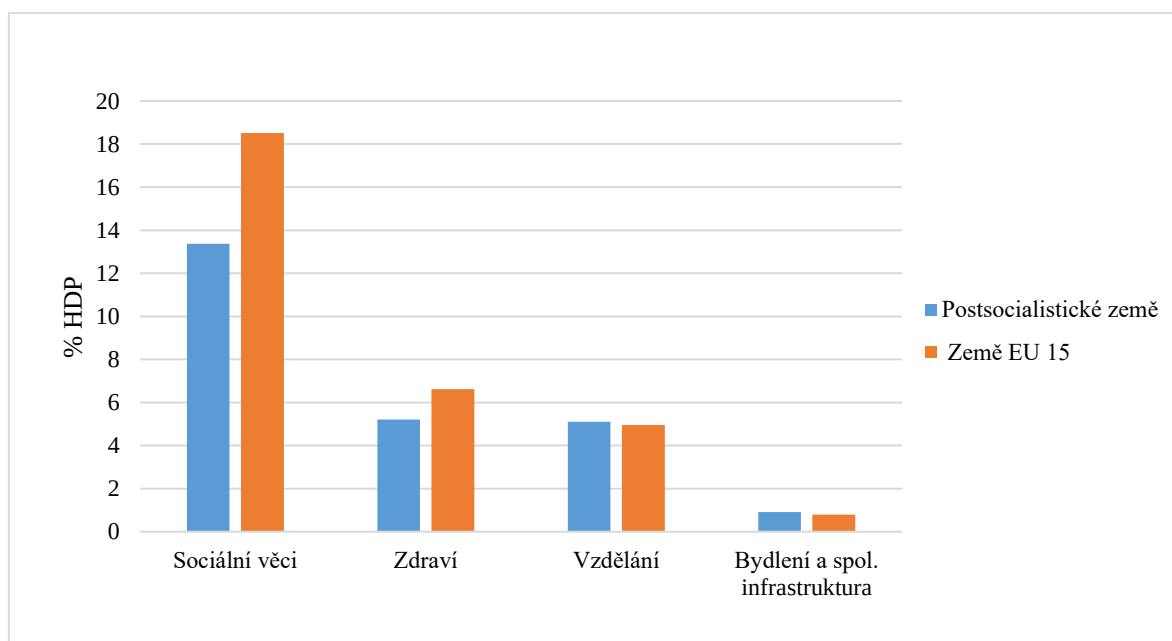
Zdroj: Eurostat, 2017a, vlastní zpracování

V rámci vybraných postsocialistických zemí existují rozdíly ve výši vynaložených výdajů. Tyto rozdíly je možné identifikovat rozdělením celkových výdajů sociálního státu na základě oddílů vstupujících do rozvoje sociální soudržnosti. Toto rozdělení prezentuje graf č. 14, který porovnává průměrný podíl výdajů za roky 1995 až 2015 v zemích postsocialistických oproti zemím EU 15. Jak je z grafu patrné, oddíl Sociální věci představuje nejvýznamnější položku všech sociálních výdajů u všech zemí Evropské unie. U postsocialistických států se podílí na úrovni 54 % výdajů státu blahobytu, tedy o šest procentních bodů méně než země EU 15. Dochází již ale k výraznému rozdílu v procentuálním vyjádření HDP. Země EU 15 vynaložily v průměru o pět procentních bodů více a podíl výdajů na Sociální věci tak představuje hlavní rozlišovací bod mezi zakládajícími zeměmi a nově příchozími. Podrobnější analýzu poskytují další podkapitoly.

Druhý významný oddíl Zdraví se podílí na výdajích státu blahobytu z 21 %, tedy obdobně jako země EU 15. Podle HDP pracovaly země EU 15 s výdaji v průměru o jeden procentní bod vyššími. Ani Vzdělání nevykazovalo výrazné rozdíly, spíše naopak. Podíl

výdajů se pohyboval přibližně ve stejné průměrné výši, kde postsocialistické země vynaložily o několik desetin procentních bodů více než původní členové Evropské unie. Poslední oddíl Bydlení a společenská infrastruktura hraje jen velmi malou roli v celkových výdajích a podobně jako země EU 15 se podíl pohyboval pod úrovní jednoho procenta HDP, tedy 3 % výdajů sociálního státu.

Graf č. 14: Průměrný podíl vládních výdajů postsocialistických zemí dle oddílů COFOG

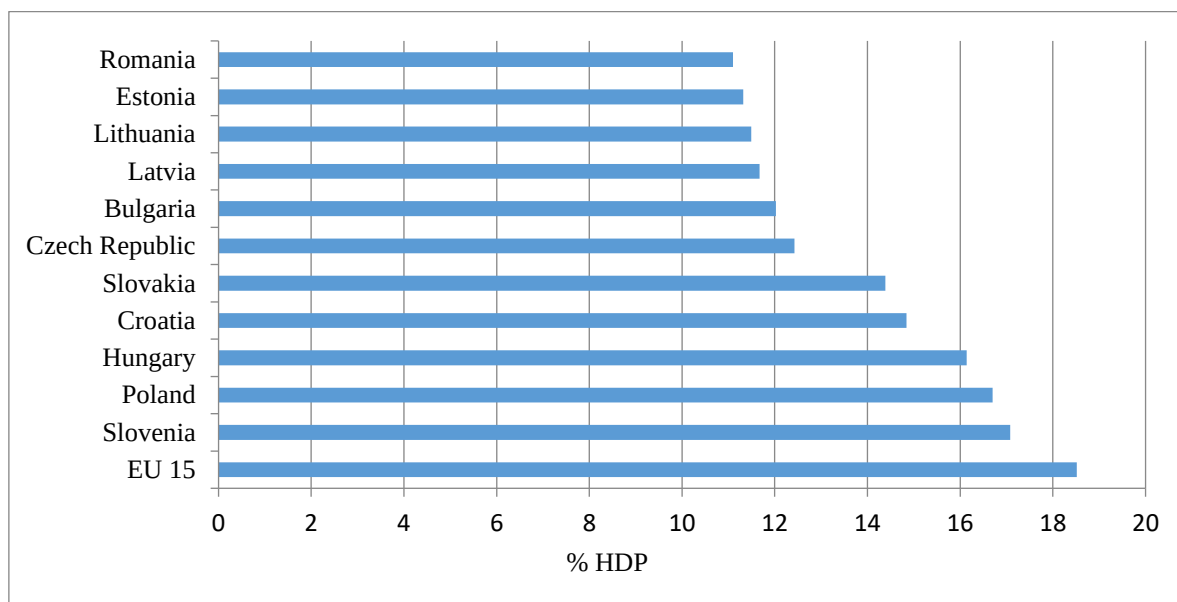
Zdroj: Eurostat, 2017a, vlastní zpracování

3.3.1 Výdaje na oddíl Sociální věci

Sociální věci postsocialistických zemí se podílí v průměru na celkovém HDP z 13,37 %. Graf číslo 15 prezentuje rozdíly mezi jednotlivými státy. Úrovně nad 13 % HDP dosáhly Slovensko, Chorvatsko, Maďarsko, Polsko a Slovinko. Česká republika působila těsně pod touto hranicí. Jak bylo možné vidět v analýze celkových výdajů, Slovinsko výrazně převyšovalo ostatní státy. Sociální výdaje nejsou výjimkou a pohybují se v průměru o tři procentní body výše než ty slovenské na úrovni 17 % HDP. Nejméně vynaložilo Rumunsko, které se dostalo na hranici 11 % HDP. Níže se umístila Česká republika, která se posunula z průměrné pozice v případě celkových výdajů o jedno místo dolů mezi výdaji na Sociální věci s 12,42 % HDP. Žádný ze států nedosáhl úrovně států EU 15, která byla 18,52 % HDP. V rámci zemí EU 15 se pět států pohybovalo v průměru nad úrovní 20 % HDP. Dánsko více než 23 % HDP. V porovnání s Rumunskem a Estonskem tak dochází k rozdílu vyššímu než 10 procentních bodů hrubého domácího produktu. Nejníže se umístilo

Irsko s 11,82 % HDP. V rámci postsocialistických zemí se tak pohybuje mírně pod průměrem na úrovni Litvy. Španělsko a Portugalsko koresponduje s úrovní výdajů Slovenské republiky.

Graf č. 15: Průměrné vládní výdaje na Sociální věci postsocialistických zemí v letech 1995–2015

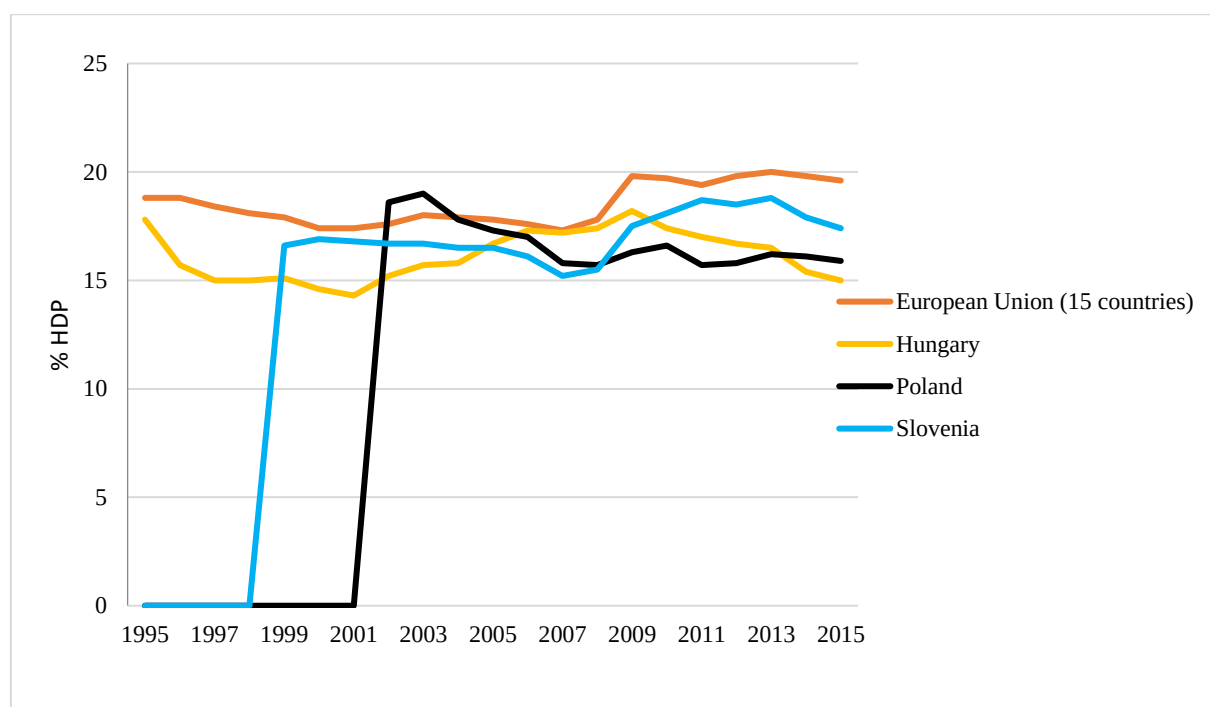
Zdroj: Eurostat, 2017a, vlastní zpracování

Sociální výdaje tvoří téměř dvě třetiny všech výdajů státu blahobytu. Proto není pochyb, že vývoj výdajů samotného oddílu musí korespondovat s vývojem všech výdajů čtyř oddílů dohromady. Na grafu č. 16 můžeme sledovat velmi stabilní průběh křivky Slovinska v počátečním roce 1999 až do roku 2005. Období do roku 2007 je spojené s mírným poklesem na 15,2 % HDP. Křivka věrně kopíruje vývoj výdajů států EU 15, které byly stabilní až do roku 2007. Slovinsko v krizovém období výrazně navýšilo výdaje až na 18,7 % HDP v roce 2011. Potýkalo se tak se stejnými problémy jako ostatní země EU 15. V dalších letech do konce sledovaného období začalo výdaje opětovně mírně snižovat.

Polský podíl sociálních výdajů se pohyboval v průměru kolem 16,7 % HDP, tedy přibližně na průměrné hodnotě Maďarska. Počátek časové řady Polska se nachází v roce 2002 s 18,6 % HDP, tedy o jeden procentní bod výše než státy EU ve stejném roce. Vyšší úroveň dokázalo ale udržet pouze dva roky a poté již výdaje stabilně snižovalo až do konce sledovaného období. V období mezi roky 2007 až 2010 navýšilo výdaje jen nepatrně a nesledovalo tak průběh západních států.

Maďarsko šlo výrazně proti trendu poklesu výdajů, a naopak již od roku 2001 postupně navyšovalo výdaje až do roku 2009. Mezi lety 2006 až 2009 úspěšně konkurovalo průměru států EU 15 a pracovalo s výdaji kolem 17,5 % HDP, které se od EU 15 lišily pouze v desetinách procentních bodů. V dalších letech docházelo k výraznému poklesu až o tři procentní body níže do roku 2015. Země EU 15 dokázaly udržet výdaje po roce 2009 stabilně těsně pod hranicí 20 % HDP.

Graf č. 16: Vývoj vládních výdajů na Sociální věci postsocialistických zemí mezi roky 1995–2015

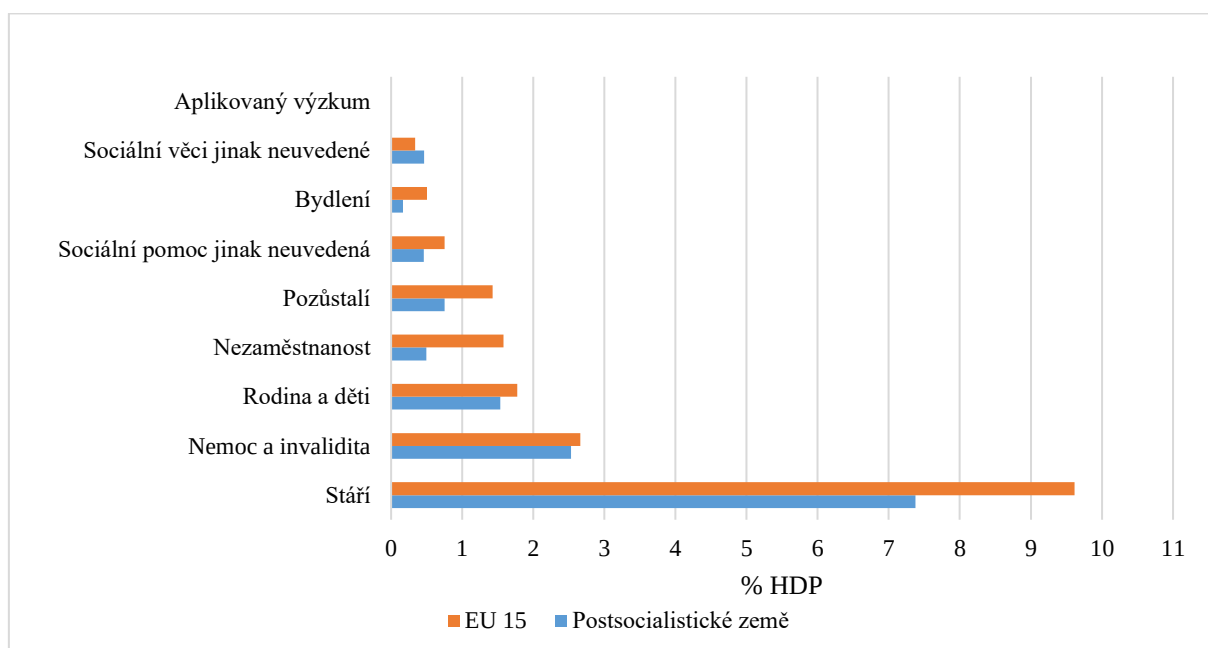

Zdroj: Eurostat, 2017a, vlastní zpracování

Oddíl Sociální věci obsahuje 9 skupin, které se podílí na výdajích celého oddílu v rozdílné míře. Aby bylo možné porovnat rozdíly se státy EU 15, je nutné zprůměrovat hodnoty vybraných postsocialistických zemí a vytvořit tak jednu skupinu. Jak je možné sledovat na grafu číslo 17, nejvýznamnější výdajovou skupinou je Stáří, která se podílí na sociálních výdajích z 54 %, tedy 7,27 % hrubého domácího produktu. Ve srovnání s EU 15 je to o dva procentní body více v případě podílu na Sociální věci, tedy 52 % pro EU 15, ale o více než dva procentní body méně v případě podílu na HDP. Státy EU 15 se podílely na podpoře peněžitých a věcných dávek ve skupině Stáří z 9,6 % HDP. Zbýlých 8 skupin se v průměru nepohybovalo nad úrovní 3 % HDP. Významné skupiny Nemoc a invalidita a Rodina a děti mezi dvěma zkoumanými objekty vykazují společné rysy a podíl výdajů na

HDP se liší jen velmi nepatrně v řádu desetin procentních bodů hrubého domácího produktu. Velké rozdíly je možné pozorovat v případě sociální podpory v nezaměstnanosti, kde státy EU 15 vynaložily třikrát více než státy postsocialistické. Štědřejší sociální podporu získali obyvatelé i v případě peněžité pomoci pozůstalým po zesnulém, a to dvakrát vyšší. V rámci poskytování sociální ochrany v podpoře domácností za účelem pokrytí nákladů na bydlení nízkopříjmovým rodinám státy EU 15 vynaložily až třikrát více než postsocialistické státy. U obou zkoumaných subjektů nebyly investovány žádné výdaje na Aplikovaný výzkum zaměřený na rozvoj Sociální věci.

Graf č. 17: Průměrné vládní výdaje na Sociální věci postsocialistických zemí podle skupin

Zdroj: Eurostat, 2017a, vlastní zpracování

Graf č. 17 představil, že tři nejvýraznější skupiny Sociálních věcí jsou Stáří, Nemoc a invalidita a Rodina a děti. Dohromady tvoří 83 % všech výdajů na Sociální věci. Pokud se analýza zaměří blíže na průběh v jednotlivých letech, je možné prokazatelně sledovat určité trendy. Tento vývoj zobrazuje tabulka číslo 8, která sleduje vývoj výdajů v procentech hrubého domácího produktu ve vybraných třech skupinách Sociálních věcí postsocialistických států v letech 1995 až 2015. Jak bylo možné pozorovat v tabulce číslo 7, skupina Stáří ve státech EU 15 vykazovala mírný rostoucí trend výdajů, který prokazuje následek demografického stárnutí obyvatelstva z důvodu prodlužování naděje dožití a poklesu porodnosti. Tento jev je možné sledovat i ve skupině Stáří u postsocialistických zemí, které vynaložily v roce 1995 v průměru 6,27 % HDP. V dalších letech se objevuje

stejný trend mírného nárůstu výdajů až na hranici 8 % HDP v roce 2015. V případě skupiny Nemoc a invalidita, tedy sociální ochrana v podobě nemocenských dávek, náhrad ztráty příjmu v případě mateřství či těhotenství, sociální péče a důchodové dávky zdravotně postiženým, se podíl výdajů neměnil a stabilně se držel s mírnými výkyvy kolem úrovně 2,5 % HDP. Obdobný vývoj je možné sledovat v případě příspěvků a pečovatelské služby dětem a podpory zdravotnických služeb při plánování mateřství, tedy skupiny Rodina a děti.

Tabulka č. 8: Vývoj vládních výdajů vybraných skupin Sociálních věcí postsocialistických zemí

Rok	Stáří	Nemoc a invalidita	Rodina a děti
1995	6,27	2,50	1,90
1996	6,13	2,73	1,43
1997	6,03	2,23	1,67
1998	6,30	1,95	1,50
1999	7,10	2,36	1,54
2000	7,23	2,33	1,47
2001	6,97	2,45	1,45
2002	7,73	3,06	1,64
2003	7,28	2,78	1,34
2004	7,00	2,83	1,38
2005	6,92	2,74	1,39
2006	6,71	2,78	1,41
2007	6,37	2,49	1,47
2008	6,67	2,64	1,45
2009	8,06	2,66	1,82
2010	8,18	2,54	1,80
2011	7,93	2,38	1,64
2012	7,96	2,37	1,53
2013	8,00	2,34	1,51
2014	7,99	2,33	1,51
2015	7,91	2,36	1,51

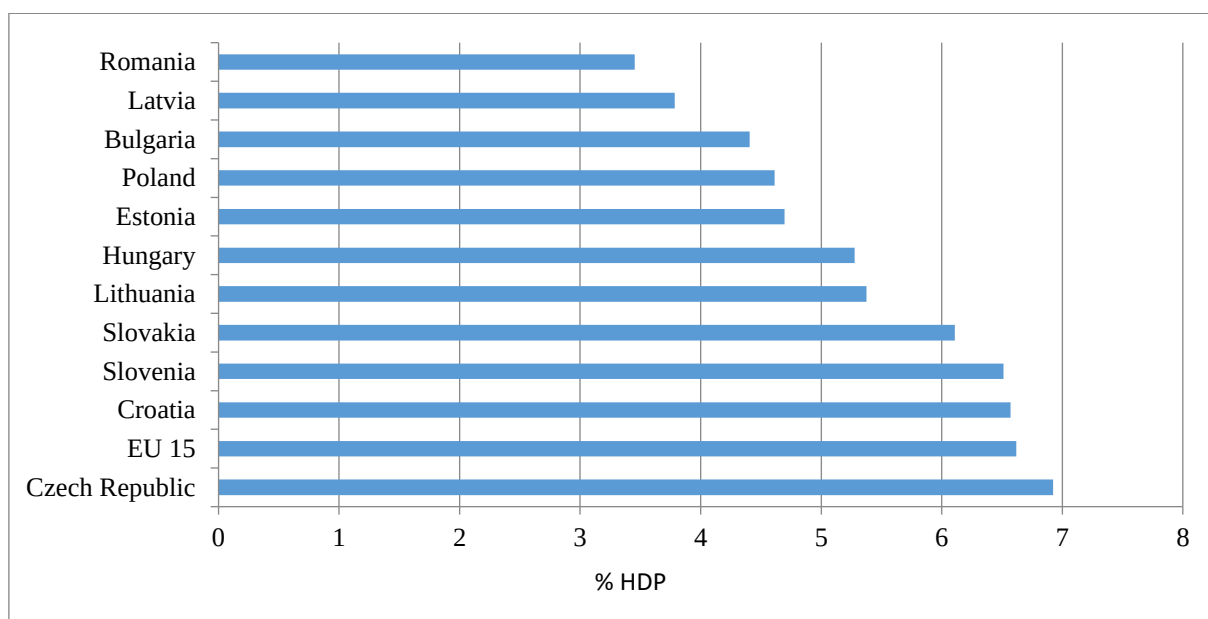
Zdroj: Eurostat, 2017a, vlastní zpracování

3.3.2 Výdaje na oddíl Zdraví

Druhým významným oddílem s podílem 21 % výdajů státu blahobytu představuje zdravotnictví. Postsocialistické země použily v průměru 5,2 % hrubého domácího produktu na podporu léčiv, ambulantní a ústavní péči, další veřejné zdravotnické služby a také na investice do aplikovaného výzkumu v oblasti zdravotnictví. Kvalita zdravotnictví je důležitý faktor, který poukazuje na vyspělost dané země. Proto je nutné analyzovat blíže jednotlivé státy. Takový pohled poskytne graf číslo 18, který porovnává vzestupně podíl výdajů v procentech HDP ve vybraných státech zkoumaného subjektu. Je zřejmé, že rozdíly mezi výdaji do zdravotnictví jednotlivých států jsou markantnější než u států EU 15. Rozpětí se

pohybuje od 3,4 % do necelých 7 % HDP. Země jako Rumunsko, Litva, Bulharsko, Polsko a Estonsko vynaložily výrazně méně a zůstaly tak pod aritmetickým průměrem všech zemí. Další čtyři země se umístily přibližně na úrovni průměru s rozdíly jednoho procentního bodu. V případě České republiky a Slovenska je možno sledovat signifikantní rozdíl od ostatních států, kde Slovensko vynaložilo mezi roky 1995 až 2015 v průměru 6,1 % HDP a Česká republika dokonce 6,92 % HDP. V rámci analýzy výdajů na Sociální věci vždy státy EU 15 výrazně převyšovaly ostatní postsocialistické země. V případě Zdraví použila Česká republika v průměru větší podíl výdajů než státy EU 15, a zařadila se tak na první pozici. Pokud bychom se zaměřili na srovnání mezi konkrétními státy evropské patnáctky, Česká republika jim dokázala plně konkurovat. Přesto nedosáhla úrovně tří nejvýznamnějších sociálních států, tedy Francie, Švédska a Dánska, které vynaložily více než 7 % hrubého domácího produktu (graf č. 6).

Graf č. 18: Průměrné vládní výdaje na Zdraví postsocialistických zemí v letech 1995–2015

Zdroj: Eurostat, 2017a, vlastní zpracování

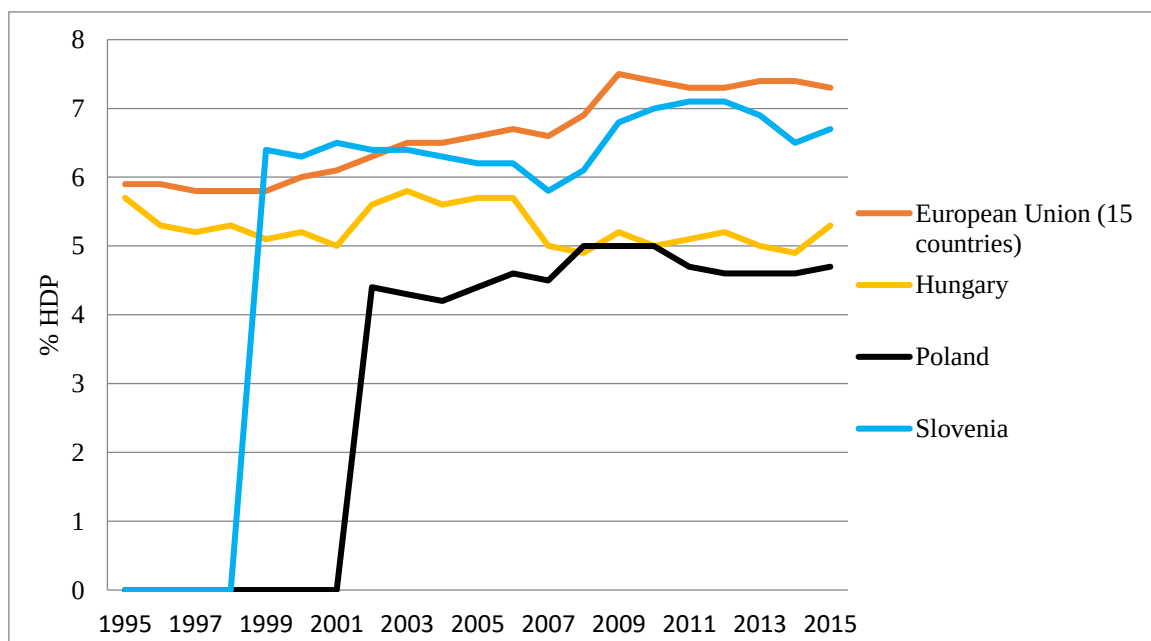
V rámci vývoje států evropské patnáctky bylo možno pozorovat téměř totožný trend stabilního mírného nárůstu výdajů na Zdraví Francie, Švédska i Dánska, které věrně kopírovaly sklon křivky všech států EU 15. Pokud se blíže zaměříme na průběh tří států, které pracují s největším podílem výdajů sociálního státu, tedy Maďarska, Polska a Slovinska, objeví se velmi různorodý vývoj v každé sledované zemi. Tento průběh zobrazuje graf číslo 19. Vývoj v Maďarsku šel proti trendu států EU 15 a pohyboval se mezi

roky 1995 do roku 2005 v úzkém pásmu mezi 5-6 % HDP. Po roce 2006 dochází ke skokovému snížení na úroveň 5 % HDP, kterou si Maďarsko drželo i přes období finanční krize na stejné úrovni až do roku 2015.

V případě Slovinska je možné pozorovat výrazný náskok v podobě výdajů v roce 1999 na hladině 6,4 % HDP, tedy o 0,6 procentního bodu výše než státy EU 15. Tento stav ale neudrželo a začalo omezovat výdaje do zdravotnictví až do roku 2007 na 5,8 % HDP. Státy EU 15 dokázaly ve stejném časovém horizontu výdaje postupně zvyšovat. Po roce 2007 vykazovalo obdobný rapidní nárůst výdajů jako státy EU 15 až do roku 2012. Do roku 2015 mělo tendenci výdaje opětovně snižovat.

Polsko investovalo do zdravotnictví výrazně méně a využilo tak v průměru pouze 4,6 % HDP. Od roku 2002 kopírovalo křivku EU 15 a navyšovalo výdaje až do roku 2008. V dalších letech stabilizovalo hladinu pod hranicí 5 % HDP, tedy o téměř tři procentní body níže než původní členové Evropské unie.

Graf č. 19: Vývoj vládních výdajů na Zdraví postsocialistických zemí v letech 1995–2015

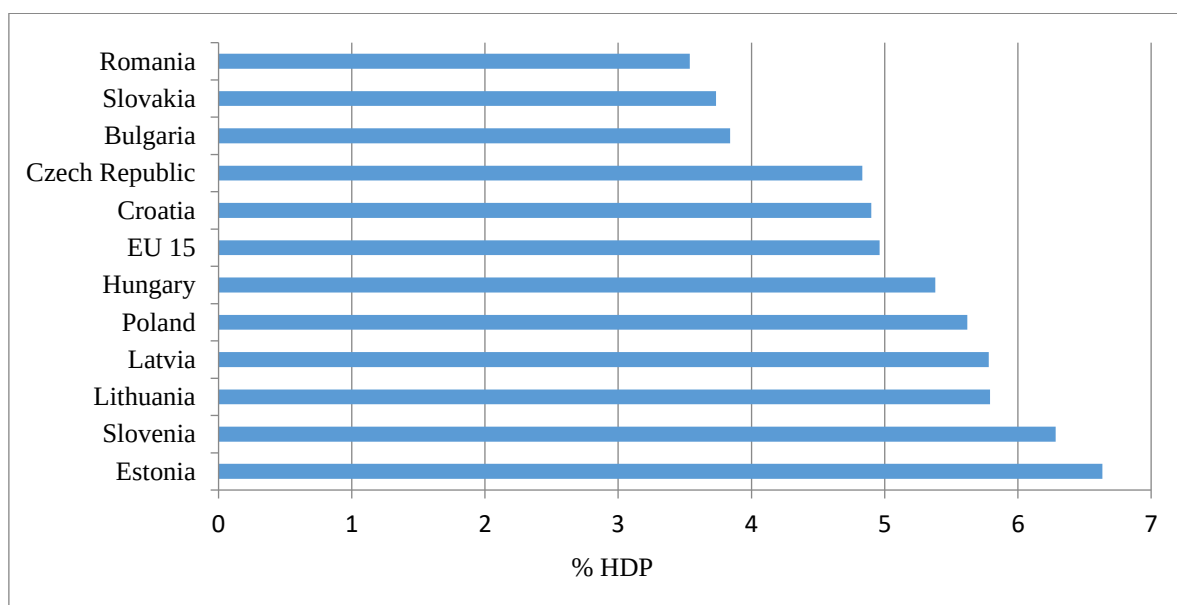
Zdroj: Eurostat, 2017a, vlastní zpracování

3.3.3 Výdaje na oddíl Vzdělávání

Neméně důležitý oddíl vstupující do podpory státu blahobytu je oddíl Vzdělávání. Podílí se v rámci hrubého domácího produktu relativně stejným podílem, kde postsocialistické státy pracují v průměru s 5,1 % HDP a země EU 15 s 4,96 % HDP.

Jednotlivé aritmetické průměry také odpovídají průměrům zemí EU 15, kde hranici 4 % HDP překročily všechny vybrané země. Na grafu číslo 20 se Rumunsko, Slovensko a Bulharsko dostaly pod tuto hranici. Další státy se pohybovaly již těsně pod hranicí nebo nad hranicí 5 % HDP. Umístění průměru zemí EU 15 uprostřed naznačuje obdobné rozložení v obou sledovaných skupinách. Polsko ani Maďarsko již nefigurují na prvních příčkách, které dosáhly v celkových výdajích, ale pohybují se lehce nad průměrem. V případě Slovenska to bylo výrazně pod průměrem. Na podporu a rozvoj primárního, sekundárního a terciárního vzdělávání nejvíce vynaložily země Pobaltí, tedy Litva, Lotyšsko a Estonsko. Litva a Lotyšsko vynakládalo téměř totožně 5,8 % HDP a Estonsko dokonce 6,63 % HDP. Obdobné výdaje nad hranici 6 % HDP bylo schopno investovat také Slovensko. V EU 15 investovaly nad 6 % HDP pouze Finsko, Dánsko, Portugalsko a Švédsko.

Graf č. 20: Průměrné vládní výdaje na Vzdělávání v postsocialistických zemích v letech 1995–2015

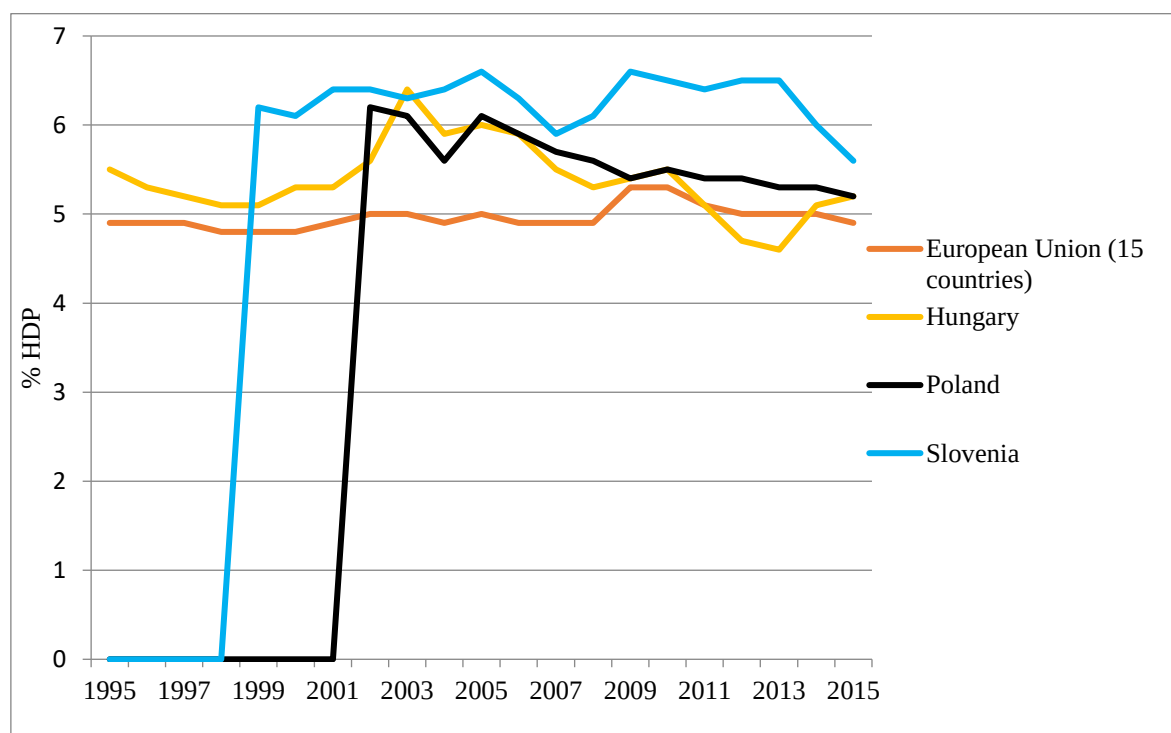

Zdroj: Eurostat, 2017a, vlastní zpracování

Graf číslo 20 naznačuje, že Maďarsko a Polsko se pohybovalo mírně nad průměrem států EU 15. Jejich průběh včetně Slovenska mezi roky 1995 až 2015 prezentuje graf číslo 21. Na základě průběhu výdajů států evropské patnáctky je patrné, že postsocialistické státy výrazně měnily své sociální politiky zaměřené na vzdělávání. Průběh EU 15 byl stabilní a osciloval kolem hranice 5 % HDP s mírným nárůstem mezi roky 2008 a 2009. Tři vybrané země zaznamenaly vývoj jiný. Přesto je možné pozorovat společné rysy. U Polska je patrný stabilní pokles od roku 2002 až do roku konce sledovaného období. Výrazný výkyv je

znatelný mezi roky 2003 a 2005, kde došlo k poklesu o půl procentního bodu a jeho opětovného nárůstu další rok. Mezi roky 2009 až 2015 se Polsko přibližovalo průměru států EU 15. V Maďarsku docházelo k dalšímu poklesu až po úroveň států EU 15, kde se křivky protnul v roce 2011 a klesaly dále až do roku 2013. Slovinsko šlo jinou cestou a s mírnými oscilacemi drželo stabilní trend výdajů pohybujících se nad hranicí 6 % HDP. Hladina výdajů se tak vyskytovala o více než jeden procentní bod výše než většina původních členů Evropské unie. Po roce 2013 nastolilo politiku snižování výdajů do vzdělávání a vytrvalo tak až do roku 2015.

Graf č. 21: Vývoj vládních výdajů na Vzdělávání postsocialistických zemí v letech 1995–2015

Zdroj: Eurostat, 2017a, vlastní zpracování

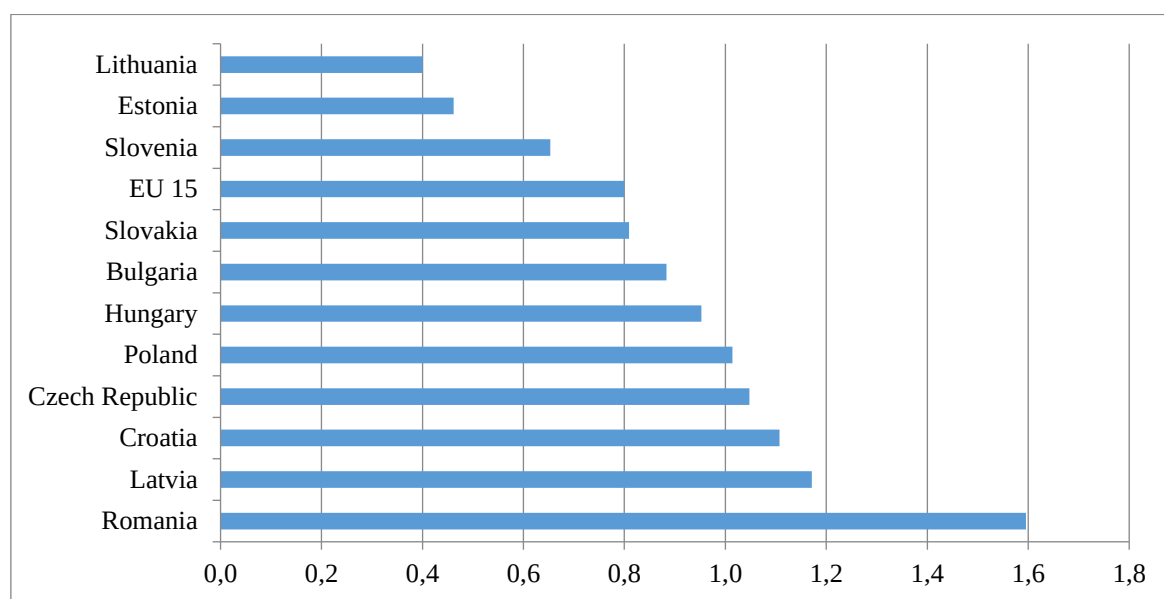
3.3.4 Výdaje na oddíl Bydlení a společenská infrastruktura

Oddíl Bydlení a společenská infrastruktura vstupuje do celkových výdajů u všech států Evropské unie jen minimálně. Nedochází k žádným výrazným rozdílům, kde státy EU 15 vynaložily v průměru 0,8 % HDP a postsocialistické státy 0,9 % HDP. Jak ukazuje graf číslo 22, škála se mezi státy pohybuje od 0,4 % do 1,6 % HDP. Za předpokladu vyřazení Rumunska umístění EU 15 relativně uprostřed značí, že ostatní státy Evropské unie použily proporcionálně stejný podíl výdajů. Nejméně do územního rozvoje, zásobování vodou,

pouličního osvětlení a rozvoje společenské infrastruktury v podobě dotací využily státy Lotyšsko, Estonsko a Slovinsko, tedy kolem 0,5 % HDP. Nad úroveň jednoho procenta HDP investovaly Polsko, Česká republika, Chorvatsko, Litva a Rumunsko. Především Rumunsko, které v průměru použilo výrazně více než ostatní státy, si upevnilo stabilní první pozici s 1,6 % HDP. V porovnání se státy EU 15 nejvíce investující Francie a Švédsko vynaložily v průměru 1,1 % HDP.

Právě Rumunsko je země, která se nachází na prvních příčkách v žebříčku hrozby chudoby, kde až 40 % z 1000 obyvatel v roce 2014 bylo ohroženo chudobou z důvodu materiální deprivace domácností s nízkou pracovní intenzitou, ale také z důvodu špatné společenské infrastruktury. V rámci Evropské unie se tato pravděpodobnost pohybovala kolem 24 %. Evropská unie podporuje sociální začlenění v rámci strategie Evropa 2020 prostřednictvím snižování chudoby tím, že se snaží snížit tuto hranici chudoby u více než 20 milionů obyvatel (Eurostat, 2017b).

Graf č. 22: Průměrné vládní výdaje na Bydlení a společenskou infrastrukturu v postsocialistických zemích v letech 1995–2015

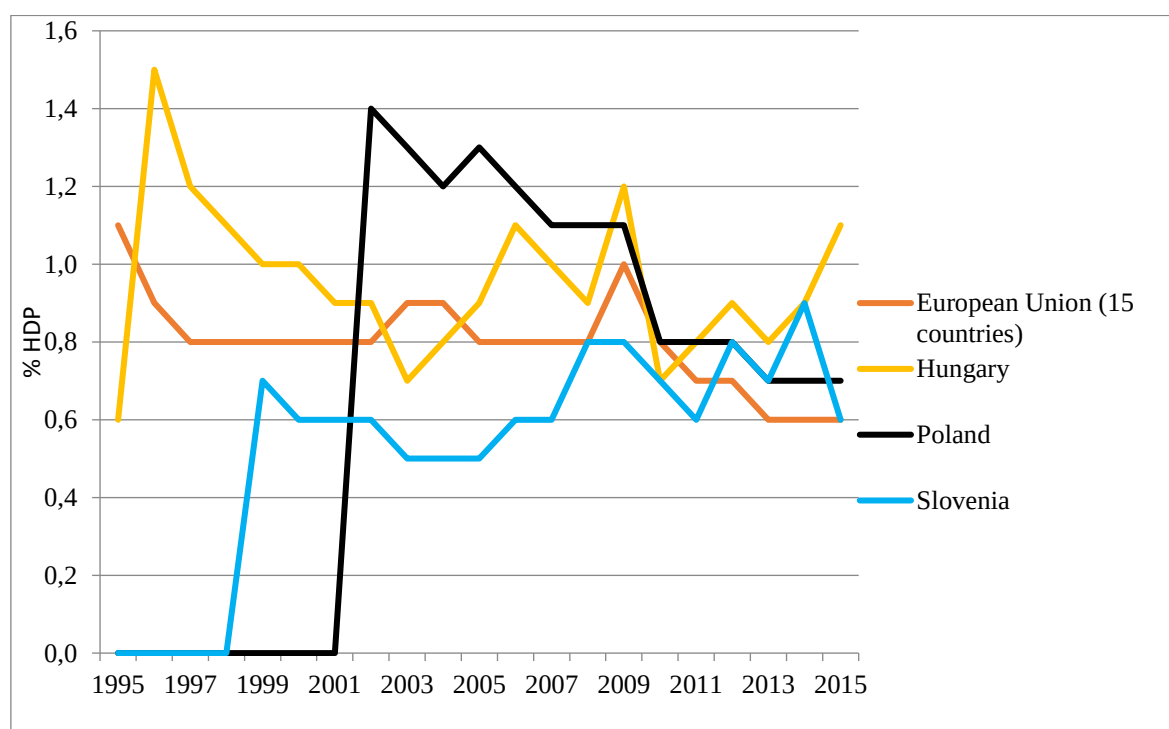

Zdroj: Eurostat, 2017a, vlastní zpracování

Pokud se zaměříme na průběh v jednotlivých letech, zjistíme, že byl velmi volatilní a jen těžko je možné nalézt společný trend. Graf číslo 23 jasně poukazuje na tento fakt a vyjadřuje, že výdaje na Bydlení a společenskou infrastrukturu nemají společné parametry mezi jednotlivými státy. Státy EU 15 držely relativně stabilní poměr pohybující se kolem

0,8 % HDP a od roku 2009 docházelo spíše k mírnému poklesu. V případě Polska došlo k velmi výraznému poklesu v celém časovém úseku s horní hranicí 1,4 % v roce 2002 a dolní hranicí 0,7 % v roce 2015. Obdobné výkyvy je možné zaznamenat i v Maďarsku, kde hodnoty oscilovaly mezi úrovní 0,6 % až 1,5 % HDP a ke konci časového horizontu se pohybovaly spíše pod hranicí jednoho procenta hrubého domácího produktu. Slovinsko mělo tendenci spíše výdaje sezonně zvyšovat a snižovat v intervalech 2-3 let. V průměru se však pohybovaly kolem 0,6 % HDP.

Graf č. 23: Vývoj vládních výdajů na Bydlení a společenskou infrastrukturu v postsocialistických zemích v letech 1995–2015

Zdroj: Eurostat, 2017a, vlastní zpracování

3.4 Shrnutí analýzy

Na základě typologie Kleinmana (2002) a hlavních znaků sociálních států v 70. a 80. letech dle Catherine Jones (1985) lze aplikovat teorii i na roky 1995 a 2015. Spojením těchto teorií s výsledky dané předchozí analýzou lze rozdělit státy EU 15 do čtyř kategorií. Toto dělení obsahuje tabulka číslo 9, která prezentuje průměrné výdaje vyjádřené v procentech hrubého domácího produktu. Je nutné upozornit, že neexistuje čistě konzistentní typ sociálního státu, ale některé země mohou využívat sociální politiky charakteristické pro jiný model.

Konzervativně-korporativní státy představují nejširší skupinu, která je typická konzervativní politikou. Systém sociálního pojištění je založen na příspěvkově definovaném základu a rozsah povinných poskytovaných služeb je spíše extenzivní⁸. Výše příspěvků jsou středně velké oproti reziduálním⁹ a institucionálním státům (Jones, 1985).

Tabulka č. 9: Průměrné vládní výdaje států EU 15 dle typů státu blahobytu v letech 1995–2015

Konzervativně – korporativní	Celkové	Sociální věci	Zdraví	Vzdělávání	Bydlení a spol. infr.
Francie	36,3	22,12	7,49	5,57	1,12
Rakousko	34,6	20,95	7,43	5,11	0,56
Německo	31,53	19,99	6,57	4,2	0,77
Belgie	31,05	17,92	6,85	5,88	0,4
Itálie	29,96	18,37	6,51	4,39	0,7
Nizozemsko	28,21	16,01	6,23	5,22	0,74
Lucembursko	27,78	17,51	4,52	4,98	0,78
Sociálně-demokratický	Celkové	Sociální věci	Zdraví	Vzdělávání	Bydlení a spol. infr.
Dánsko	38,1	23,5	7,57	6,59	0,44
Švédsko	36,46	22,18	6,51	6,71	1,06
Finsko	35,55	22	6,86	6,25	0,44
Středozevní	Celkové	Sociální věci	Zdraví	Vzdělávání	Bydlení a spol. infr.
Portugalsko	29	14,73	6,56	6,68	1,03
Řecko	25,87	15,84	5,72	4	0,31
Španělsko	25,19	14,47	5,68	4,16	0,87
Irsko	24,38	11,82	6,68	4,67	1,21
Anglosaský	Celkové	Sociální věci	Zdraví	Vzdělávání	Bydlení a spol. infr.
Velká Británie	27,59	15,18	6,29	5,31	0,81

Zdroj: Eurostat, 2017a, vlastní zpracování

Tomu odpovídají vládní výdaje, které korespondují s průměrnými hodnotami všech států EU 15. Jak je možné vidět v tabulce č. 9, nejvýznamnějším státem je Francie, která ve své kategorii v rámci celkových výdajů investovala nejvíce. Sociální zabezpečení Francie je na vysoké úrovni a vynaložené výdaje jsou toho důkazem. Francie podporovala sociální zabezpečení, zdravotnictví, vzdělávání a sociální bydlení na úrovni, která se rovná úrovni nejštědřejších skandinávských zemí. Významné jsou také země jako Německo, Rakousko

⁸ Rozšiřující se, rozpínající se

⁹ Minimální role státu

a Belgie, které vynaložily více než 30 % svého hrubého domácího produktu. Itálie těsně pod hranicí 30 % HDP je na pomezí konzervativně-korporativního modelu a modelu středozevního. Rozsah výdajů Sociálních věcí začínal od 17 % HDP a končil úrovní 22 % a zařadil se jako významný konzervativní střed přesně mezi liberální a sociálně-demokratické státy. Vzdělávací a zdravotnická politika je pro tyto státy velmi důležitá a investují do ní nemalou část svých rozpočtů. Výdaje na Zdraví se pohybovaly kolem 6 % až 7 % HDP, což řadí tuto skupinu zemím, které investují nejvíce. Pouze Lucembursko investovalo do Zdraví méně než 5 % HDP. Vzdělávání tvořilo v průměru 5 % HDP. Bydlení a společenská infrastruktura se podílely na rozvoji sociálního státu mezi 0,5 až jedním procentem HDP.

Sociálně-demokratické státy představují skandinávské země, které se řadí mezi institucionální systémy řízení. Odpovědnost státu je úplná. Rozsah povinně poskytovaných služeb je maximální a veškerá populace tyto služby využívá. Výše příspěvků bývá často vysoká a národní důchod je z části určený na služby poskytované státem. Status občanů¹⁰ je velmi vysoký a sociální stát podporuje služby vyššího standardu (Jones, 1985). Této politice odpovídá sociální model Dánska, Švédka a Finska. Jak je možné vidět v tabulce č. 9, tyto tři státy investují největší podíl výdajů především do oddílu Sociálních věcí. Celkové výdaje tvořily podíl přibližující se hranici 40 % HDP. Příkladem je Dánsko, které investovalo až 38,1 % HDP na podporu státu blahobytu, tedy nejvíce z celé Evropské unie. Sociální věci skandinávských států se podílely podílem větším než 20 % HDP a řadí se tak mezi nejvíce štědré státy evropského kontinentu. Výdaje na zdravotnictví a vzdělání patří také k těm nejvyšším pohybující se kolem 6-7 % hrubého domácího produktu.

Středozevní státy jsou charakteristické univerzalistickým¹¹ modelem řízení, kde se střetává stát jako hlavní instituce poskytující sociální služby se soukromými poskytovateli (Kleinman, 2002). Španělsko i Řecko poskytovalo před rokem 1990 celou řadu příspěvků, které vytvářely finanční deficit. Vývoj sociálních výdajů ukazuje, že obě země držely mírně rostoucí úroveň výdajů v roce 1995 na úrovni pod hranicí 15 % HDP až do roku 2015 s 18 až 20 % HDP (Eurostat, 2017a). Průměrné hodnoty jsou tak nižší kvůli počátečním hodnotám z devadesátých let. Rok 2015 dává jasně najevo, že tyto státy mají tendenci výdaje mírně zvyšovat. Celkové výdaje se včetně Irska pohybovaly kolem 25 % HDP. Výjimku tvoří Portugalsko, které investovalo do sociální oblasti relativně stejně, ale vynaložilo více

¹⁰ Vzájemná práva občana a státu

¹¹ Poskytování služeb všem bez rozdílu

do vzdělávání, zdravotnictví a bydlení. Výdaje na Zdraví a Vzdělávání odpovídají přibližně ostatním konzervativně-korporativním státům. Irsko investovalo do rozvoje bydlení a společenské infrastruktury nejvíce z celé EU 15.

Poslední model, avšak neméně důležitý, je anglosaský stát blahobytu. Je typický pro liberální řízení státu charakteristické minimální odpovědností, rozdělování dle potřeb je spíše marginální a pouze část obyvatelstva využívá povinné služby. Výše příspěvků jsou nízké a veškeré nároky jsou příjmově orientované. Status obyvatel je nízký (Jones, 1985). Tomuto pravicově orientovanému modelu odpovídá systém Velké Británie. Jak naznačuje tabulka číslo 9, Británie pracovala mezi roky 1995 a 2015 s nižším podílem celkových výdajů, který se stabilně pohyboval kolem 27 % HDP. Nízké výdaje na Sociální věci poukazují na omezený rozsah poskytovaných služeb. Jejich úroveň odpovídá středozezemním státům. Výdaje na Zdraví a Vzdělávání ale patří k těm vyšším a řadí se na úroveň konzervativně-korporativních států nebo sociálně demokratických. Výdaje na oddíl Bydlení a společenská infrastruktura nevykazují společné rysy a nedají se tak vyčlenit dle jednotlivých typů států blahobytu.

Obdobnou typologii se snažil vytvořit Tomasz Inglot (2008), který zkoumal vývoj sociálního státu v postsocialistických zemích. Vytvořil tak komparativní analýzu zemí východní Evropy, kde se zaměřil na Českou republiku, Slovensko, Maďarsko a Polsko. Zaměřoval se převážně na porovnání penzí, příspěvků v nemoci, v mateřství a příspěvků na rodiny a děti. Snažil se najít společné rysy s ostatními západními zeměmi. Všechny východní země prošly po politickém převratu a nastolení demokratického režimu velmi různorodým vývojem spojeným s rozmanitostí nových sociálních politik. Jednotlivé politické a ekonomické krize vedly k tomu, že státy adaptovaly svá sociální zabezpečení aktuálním potřebám. Vznikaly tak hybridní modely, které jen velmi málo korespondovaly s typologiemi západních států Evropy. Tato teorie úzce souvisí s myšlenkami Kleinmana (2002), který tvrdil, že neexistuje jednotný evropský model, ale celá řada modelů, které se mezi sebou v určitých bodech dále odlišují.

Tabulka číslo 10 proto rozděluje vybrané postsocialistické státy ne dle typů sociálních států, ale podle geografické lokace. Toto rozdělení přináší společné rysy, které nebyly v analýze všech států patrné. První skupina tvoří státy Visegrádské čtyřky, které ze všech postsocialistických zemí vynaložily na Sociální věci v procentech hrubého domácího produktu největší podíl (kromě Slovinska). Nejvýznamnější zemí skupiny je Polsko, které

investovalo do Sociálních věcí 16,7 % HDP, tedy o téměř čtyři procentní body hrubého domácího produktu více než Česká republika. Druhá pozice patří Maďarsku, které pracovalo s obdobným poměrem celkových výdajů na hraně 28 % HDP. Země Visegrádské čtyřky patří mezi státy, které výrazně podporují zdravotnictví a poskytují tak péči na vysoké úrovni. Důkazem toho jsou výdaje, které se pohybovaly mezi 5-6 % HDP. Česká republika ze všech zemí investovala do zdravotnictví nejvyšší podíl výdajů, a to téměř 7 % HDP. Výdaje na Vzdělávání se pohybovaly kolem 4-5 % HDP, tedy obdobně jako u konzervativně-korporativních států EU 15. Výdaje na Bydlení a společenskou infrastrukturu se přibližovaly jednomu procentu HDP.

Druhá skupina států Pobaltí, kam patří Estonsko, Lotyšsko a Litva, je charakteristická relativně nízkým podílem sociálních výdajů kolem 11 % HDP. Tyto výdaje byly nižší o 3-5 procentních bodů než země Visegrádské čtyřky. Společný rys pobaltských států je vysoký podíl výdajů do Vzdělávání, který je ze všech postsocialistických zemí nejvyšší. Pohyboval se na úrovni 6 % HDP jako ostatní sociálně-demokratické modely státu blahobytu. Výdaje na Zdraví oscilovaly v průměru mezi 3 až 5 % HDP.

Tabulka č. 10: Průměrné vládní výdaje postsocialistických států dle lokace v letech 1995–2015

	Celkové	Sociální věci	Zdraví	Vzdělávání	Bydlení a spol. infr.
Polsko	27,95	16,7	4,61	5,62	1,01
Maďarsko	27,75	16,14	5,28	5,38	0,95
Česká republika	25,23	12,42	6,92	4,83	1,05
Slovensko	25,04	14,39	6,11	3,73	0,81
	Celkové	Sociální věci	Zdraví	Vzdělávání	Bydlení a spol. infr.
Estonsko	23,11	11,32	4,7	6,63	0,46
Lotyšsko	23,06	11,5	5,38	5,79	0,4
Litva	22,41	11,67	3,79	5,78	1,17
	Celkové	Sociální věci	Zdraví	Vzdělávání	Bydlení a spol. infr.
Slovinsko	30,53	17,08	6,51	6,28	0,65
Chorvatsko	27,42	14,84	6,57	4,9	1,11
Bulharsko	21,16	12,03	4,41	3,84	0,88
Rumunsko	19,69	11,1	3,45	3,54	1,6

Zdroj: Eurostat, 2017a, vlastní zpracování

Poslední skupina v tabulce 10 zobrazující Slovinsko, Chorvatsko, Bulharsko a Rumunsko je typická relativně proměnlivým podílem sociálních výdajů. Nejvýznamnější zemí je Slovinsko, které pracovalo s celkovými výdaji v průměru 30,53 % HDP a zařadilo se tak na první pozici ze všech postsocialistických států. Výší výdajů na Sociální věci se tak zařadilo mezi konzervativně-korporátní modely v zemích EU 15. Vzdělávání a Zdraví Slovinska patřilo také k těm nejvyšším a dosahovalo výše skandinávských států na úrovni 6 % HDP. Významný podíl výdajů investovalo také Chorvatsko. Bulharsko a Rumunsko patřilo k zemím, které vydaly ze svého rozpočtu nejméně ze všech zemí Evropské unie. Na Sociální věci použily výdaje pohybující se nad hranicí 10 % HDP, tedy dvakrát méně než vyspělé západní státy. Výdaje do zdravotnictví a vzdělání patřily také k těm nejnižším. Bulharsko i Rumunsko investovalo v průměru 3 až 4 % HDP. Žádný ze států EU 15 nepracoval s takto nízkým podílem výdajů. Výrazný nárůst výdajů na Bydlení a společenskou infrastrukturu je pozorovatelný u Rumunska, které investovalo 1,6 % HDP, tedy nejvíce ze všech států Evropské unie.

Tabulka č.11: Průměrné vládní výdaje států EU 15 a postsocialistických zemí

% HDP	Celkové	Sociální věci	Zdraví	Vzdělávání	Bydlení a spol. infr.
EU 15	30,9	18,5	6,6	5,0	0,8
Postsocialist.	24,6	13,4	5,2	5,1	0,9

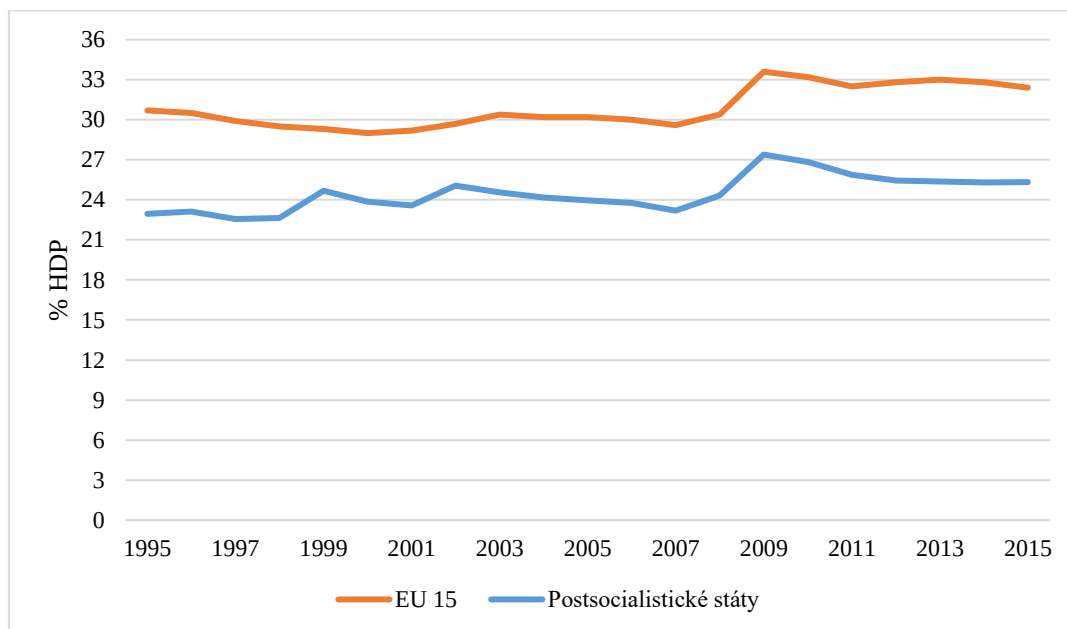
Zdroj: Eurostat, 2017a, vlastní zpracování

Sledované skupiny EU 15 a postsocialistické státy vykazují rozdíly v celkovém podílu vládních výdajů na stát blahobytu. Odlišnosti prezentuje tabulka č. 11. Země EU 15 vynaložily v průměru o 6 procentních bodů HDP více než postsocialistické země. Největší rozdíly je možné sledovat v oddílu Sociální věci, kde EU 15 investovaly o 5,1 procentních bodů HDP více. Sociální oblast je tak hlavním rozlišovacím faktorem mezi oběma skupinami. Zdravotnictví představuje druhý odlišovací faktor, kde státy EU 15 opět vynaložily o 1,4 procentních bodů HDP více. Oddíly Vzdělávání a Bydlení a společenská infrastruktura se pohybovaly přibližně na stejné úrovni.

Období od 70. let bylo spojené s redukcí veškerých vládních výdajů podporujících sociální stát (Večeřa, 1996). Jak naznačuje graf číslo 24, období mezi roky 1995 až 2015 bylo zcela odlišné. 90. léta byla charakteristická stabilním poměrem celkových výdajů vůči HDP v zemích EU 15, tak v postsocialistických zemích. V zemích EU 15 výdaje odpovídaly hranici 30 % HDP a zatěžovaly státní rozpočet z jedné třetiny. Postsocialistické země

zaznamenaly mírný nárůst v letech 1999 a 2002. Přesto se stabilně pohybovaly na hranici 24 % HDP.

Graf č. 24: Vývoj celkových vládních výdajů mezi postsocialistickými státy a EU 15 v letech 1995–2015

Zdroj: Eurostat, 2017a, vlastní zpracování

Významný nárůst výdajů zapříčinila hospodářská a ekonomická krize, která v roce 2007 způsobila zatížení státních rozpočtů u obou sledovaných skupin až o čtyři procentní body hrubého domácího produktu více. Velmi zásadní vývoj byl zaznamenán po roce 2009, kde bylo velmi patrné, že vliv krize nebyl zcela odstraněn a výdaje již nikdy neklesly na původní úroveň před rokem 2008. Politická strany u moci jen velmi zřídka využívají politiku snižování výdajů v případě konjunktury a ekonomického růstu, ale spíše výdaje stabilně udržují nebo zvyšují. Tyto tendence jsou charakteristické v předvolebním období, kde se jednotlivé politické strany snaží získat co největší podíl voličů. Politika snižování sociálních výhod je velmi nepopulární a je ji velmi obtížné obhájit. Výdaje mezi státy EU 15 se tak v dalších letech držely na hranici 32-33 % HDP a zůstaly na stejné výši až do roku 2015. Postsocialistické státy snížily celkové výdaje z 27,3 % HDP v roce 2009 na 25,8 % HDP v roce 2011 a tato úroveň vládních výdajů zůstala až do konce roku 2015.

4 Vliv výdajů na ekonomický růst

Makroekonomické modely vládních výdajů se liší dle délky období. Modely, které zkoumají pohyb vládních výdajů v dlouhém období, se dají rozdělit na 3 kategorie. Model růstu veřejných výdajů, model Wagnerova zákona rozšiřující se aktivity státu a klasický model růstu veřejných výdajů. Model růstu veřejných výdajů charakterizoval Musgrave (1986), který analyzoval, že v prvotní fázi ekonomického růstu a vývoje jsou investice veřejného sektoru jako podíl celkových investic vysoké. Veřejný sektor zajišťuje sociální infrastrukturu v podobě rozvoje silnic, dopravy, zákony a pořádek, zdravotnictví, vzdělání a další investice do lidského kapitálu. Ve střední fázi růstu vláda dále poskytuje investiční statky, ale veřejné investice jsou již komplementární růstu soukromých investic. V posledních fázích po ukončení vývoje celkové investice jako podíl hrubého národního produktu rostou, naopak podíl investic veřejného sektoru klesá. Rostow (1971) tvrdí, že jakmile ekonomika dosáhne stavu dospělosti, mix vládních výdajů v podobě výdajů do infrastruktury se transformuje na růst výdajů na vzdělání, zdraví a služby státu blahobytu.

Německý ekonom Adolf Wagner zkoumal růst veřejného sektoru v řadě evropských zemí a také ve Spojených státech a Japonsku. Vznikl tak tzv. Wagnerův zákon, který on sám ale neformuloval, ale jeho názory sepsali postupně jeho následovníci. Určil veřejný sektor jako služby právní, policejní a bankovní. Růst veřejných výdajů na vzdělání, zdraví a služby sociálního státu vysvětloval na základě příjmové elasticity poptávky. Model byl tedy poptávkově orientovaný. Pokud rostly reálné mzdy v ekonomice, veřejné výdaje na tyto služby rostly větším tempem než mzdy samotné. Avšak tyto názory se potýkaly s kritikou, která tvrdí, že model fungoval pouze ve specifických podmínkách historického kontextu. Tedy ve fázi industrializace, která představovala hnací motor ekonomického růstu a rozvoje. Kritici se obávali, jestli tento trend růstu sociálních služeb bude pokračovat i s absencí industrializace (Brown, Jackson, 1990).

Klasický model růstu veřejných výdajů je reprezentován ekonomy Jackem Wisemanem a Alanem T. Peacockem, kteří založili svoji analýzu na základě politické teorie veřejných výdajů. Hlavním motivem jsou občané, kteří neradi platí daně, a vláda, která investuje peníze. Předpokládají tak, že existuje maximálně tolerovaná hranice zdanění, která je zároveň omezením chování vlády. Jakmile ekonomika a mzdy rostou, rostou daňové příjmy, vzrůstají také výdaje do veřejného sektoru ruku v ruce s nárůstem hrubého národního

produktu. Veřejné výdaje tak vykazují postupný rostoucí trend, i když je rozdíl mezi tím, co lidé považují za žádoucí úroveň veřejných výdajů a žádoucí úroveň zdanění. Tento trend ale může být narušen nečekanými událostmi v podobě války, hladomoru nebo jiných sociálních katastrof, které vyžadují rapidní nárůst výdajů a následný růst zdanění (Brown, Jackson, 1990).

Peacock vysvětluje tento jev jako efekt nahrazení¹². Veřejné výdaje jsou tak upřednostněny a v době krize nahrazují soukromé výdaje. Po uplynutí určitého času se veřejné výdaje nesníží na původní úroveň. Tyto nečekané události tak nikdy nejsou pokryty pouze daněmi a státy se musí zadlužovat. Další jev, který se objevoval, byl efekt inspekce¹³. V době, kdy volič získá povědomí o sociálních problémech v době převratu, vláda rozšíří zaměření na služby, které mohou zlepšit sociální podmínky. Jelikož se vnímání voličů ohledně tolerované hranice zdanění nevrátí na původní úroveň, vláda je pak schopna financovat vyšší úroveň výdajů na základě zvýšené potřeby a dále se zadlužuje (Peacock, Wiseman 1961).

S nástupem keynesiánství v polovině 20. století se dostává do popředí státní politika. Její působení bylo spojeno pouze s jemným doladováním hospodářského cyklu na základě nástrojů fiskální a monetární politiky. Veřejné výdaje se začaly dělit na různé typy a zkoumal se jejich vliv na rozvíjející se stát blahobytu. V dalších letech vznikaly neoklasické a neokkeynesiánské modely, které spojovaly ekonomický růst s technologickým pokrokem a růstem pracovní populace. Neoklasický model rozšířil hospodářský růst o opodstatněný vliv úspor a akumulace kapitálu. Jednotlivé modely ale narážely na zjednodušující předpoklady, které ve skutečnosti neplatily takto izolovaně. Veškeré modely zkoumaly především krátké období a dlouhé období abstrahovaly. Později došlo k přesunu k pozornosti na dlouhé období a vznikaly tak nové teorie růstu. Tyto nové teorie byly zaměřené mimo jiné na lidský kapitál a externalitu, které měly pozitivní vliv na ekonomický růst. Veřejné výdaje na podporu lidského kapitálu byly spojené s investicemi do zdravotnictví a vzdělávání (Hamerníková, Klazar a kol., 2010)

Empirické zkoumání vládních výdajů je spojeno s řadou omezujících faktorů. Je obtížné analyzovat vliv veřejných výdajů bez ohledu na příjmovou stránku rozpočtu. Tedy jakou formou jsou příjmy získávány. Také dochází k velkým časovým zpožděním mezi

¹² Displacement effect

¹³ Inspection effect

příjmy a výdaji a prodlužuje se možný vliv zvýšení či snížení výdajů až na desítky let dopředu a jeho intenzita může v čase kolísat. Důležitým faktorem je určení proměnné pro ekonomický růst. Ne vždy jsou některé ukazatele růstu spojené s blahobytem či zvýšením spokojenosti a bohatství občanů. Teoretické i empirické studie dokazují, že na ekonomickou výkonnost má větší vliv struktura samotných výdajů než pouze jejich výše (Hamerníková, Klazar a kol., 2010). Blíže strukturu výdajů a příjmů analyzovali Tanzi a Zee (1997), kteří popsali potenciální vztahy spojené s funkcemi veřejných financí. Šlo především o alokaci zdrojů, redistribuci bohatství a důchodů a vliv stabilizace ekonomiky. Předpokládá se, že veřejné výdaje mají pozitivní vliv na růst, a to na základě pozitivních externalit z veřejných statků. Vyrovnává se tak nízká efektivnost vládních výdajů se soukromými investicemi. Hamerníková předpokládá, že některé skupiny výdajů mají pozitivní efekt na ekonomický růst. Prokázání vlivu je ale obtížné a za nejvhodnější metodu zjištění považuje panelovou regresi (Hamerníková, Klazar a kol., 2010).

4.1 Nastavení ekonometrického modelu

Jedním z možných způsobů, jak zjistit vliv vládních výdajů na ekonomický růst, je ekonometrické testování. Základním ukazatelem ekonomického růstu je růst reálného hrubého domácího produktu. Tento ukazatel je hojně využíván jako závislá proměnná v celé řadě ekonometrických modelů zaměřených na ekonomický růst. Reálný růst HDP jako závislou proměnnou použil Izák (2010), který zkoumal vliv vládních výdajů na ekonomický růst. Obdobně výdaje testovali Všeticková (2015), Ezcurra a Rodríguez-Pose (2011) nebo Saunders (1985). Jako vysvětlující proměnné je možné využít velké množství ukazatelů, které mají prokazatelný pozitivní či negativní vliv na závislou proměnnou. Například Izák (2010) použil soukromé investice, růst pracovní síly a daně. Ezcurra a Rodríguez-Pose (2011) využil podíl investic na HDP, populační růst, lidský kapitál (Barro a Lee, 2001) nebo inflaci (Všeticková, 2015).

Sestavený ekonometrický model využívá panelová data obsahující 266 pozorování v případě zemí EU 15 a 180 pozorování v případě postsocialistických států. Analyzovaným obdobím jsou roky 1995 až 2015. Pro odhad modelů byl použit program STATA 14. Jako vysvětlovaná závislá proměnná byl použit reálný růst hrubého domácího produktu dostupný z Eurostatu (2017c). Jako vysvětlující proměnné byly zvoleny celkové výdaje dané všemi oddíly klasifikace COFOG (Eurostat, 2017a), jednotlivé vládní výdaje na Sociální věci, Zdraví, Vzdělávání a Bydlení a sociální infrastrukturu (Eurostat, 2017a), populační růst

(Eurostat, 2017d), růst zaměstnanosti (Eurostat, 2016) a investice domácností (Eurostat, 2017e). Všechny proměnné a jejich zkratky použité v testování shrnuje tabulka číslo 12.

Tabulka č. 12: Proměnné ekonometrického modelu

Proměnná	Název	Zkratka	Jednotka	Období
Závislá	Reálný růst HDP	<i>real_GDP_growth</i>	meziroční procentuální změna	1995-2015
Vysvětlující	Celkové výdaje	<i>Total_exp</i>	% HDP	1995-2015
Vysvětlující	Výdaje na Vzdělání	<i>Education_exp</i>	% HDP	1995-2015
Vysvětlující	Výdaje na Zdraví	<i>Health_exp</i>	% HDP	1995-2015
Vysvětlující	Výdaje na Bydlení a soc. infrastrukturu	<i>Housing_exp</i>	% HDP	1995-2015
kontrolní vysvětlující	Populační růst	<i>Population_growth</i>	meziroční procentuální změna	1995-2015
kontrolní vysvětlující	Růst zaměstnanosti	<i>Employment_growth</i>	meziroční procentuální změna	1995-2014
kontrolní vysvětlující	Investice domácností	<i>Households_investment</i>	% HDP	1995-2015

Zdroj: vlastní zpracování

4.2 Odhad modelu a jeho verifikace

Analýza panelových dat pomocí ekonometrických metod požaduje splnění několik předpokladů, aby výsledek nebyl vychýlený. Jde hlavně o stacionaritu proměnných, volbu vhodné metody odhadu a následnou verifikaci všech odhadů. Podmínky stacionarity vyžadují, aby všechny proměnné byly relativně konstantní v čase a pohybovaly se kolem střední hodnoty a rozptylu. Testy jednotkového kořenu prokázaly, že veškeré proměnné jsou na 10% hladině významnosti stacionární. Tedy byla zamítnuta nulová hypotéza o nestacionaritě (Hušek, 2009).

Vhodnou technikou k analýze heterogenních dat mezi jednotlivými státy je metoda fixních efektů. Je možné využít také metodu nejmenších čtverců. Ta se zakládá na homogenitě dat, proto není pro tento model vhodná (Wooldridge, 2006). Využití fixních efektů potvrdil rovněž výsledek Hausmanova testu specifikace ($\text{Prob} > \chi^2 = 0.01$). Verifikace modelu je závislá na Gauss-Markových předpokladech, jejichž splnění je potřebné k získání relevantních a nezkreslených výsledků. Jde o testování autokorelace, tedy zda jsou náhodné složky sériově závislé. Dále testování heteroskedasticity, tedy zda je porušena podmínka konstantního a konečného rozptylu náhodné složky. Samotný odhad využívá robustní směrodatné chyby, a proto je odolný vůči důsledkům heteroskedasticity a autokorelace (Wooldridge, 2006; Hušek, 2009).

V neposlední řadě je nutné prozkoumat, zdali není v modelu přítomna multikolinearita, tedy jestli model neobsahuje lineární závislost mezi jednotlivými vysvětlujícími proměnnými. Korelační matice jednotlivých proměnných neprokázala silnou závislost, proto nebude docházet ke zkreslení výstupů. Vypovídací schopnost modelů vyjadřuje koeficient determinace (R^2), který se svými hodnotami blížícími se jedné v intervalu $\langle 0,1 \rangle$ naznačuje vhodnost použití závislé proměnné. Statistická významnost modelů jako celku byla prokázána na 5 % hladině významnosti. Modely jsou prezentovány v tabulce číslo 13.

4.3 Interpretace výsledků

Ekonometrický model se snaží odpovědět na otázku, zdali má zvyšování vládních výdajů státu blahobytu pozitivní či negativní vliv na ekonomický růst. Ukazatelem ekonomického růstu byl zvolen reálný růst hrubého domácího produktu. Mezi vysvětlované proměnné byly vybrány celkové vládní výdaje a výdaje určené na Sociální věci, Zdraví, Vzdělávání a Bydlení a společenskou infrastrukturu. V rámci zemí EU 15 byly vytvořeny dva modely, které je možné pozorovat v tabulce číslo 13.

První model zkoumá vliv růstu celkových vládních výdajů, tedy výdajů určených všemi oddíly klasifikace COFOG, na růst reálného hrubého domácího produktu vzhledem k analyzovanému okolí a předpokladu neměnných ostatních podmínek. Z výsledků vyplývá, že s nárůstem celkových výdajů dochází k poklesu reálného HDP. Tato závislost není ale statisticky významná. Pozitivní závislost růstu reálného HDP je významná v případě růstu zaměstnanosti. Pokud roste podíl ekonomicky aktivní populace, dochází za jinak neměnných podmínek k nárůstu reálného hrubého domácího produktu. Obdobnou závislost interpretoval ve svém modelu také Izák (2010). Ostatní kontrolní proměnné nevykazovaly větší statistickou významnost.

Druhý model v tabulce číslo 13 je charakteristický analýzou vlivu výdajů státu blahobytu, tedy výdajů na Sociální věci, Zdraví, Vzdělávání a Bydlení a společenskou infrastrukturu na růst reálného hrubého domácího produktu. Statisticky významná negativní závislost byla prokázána v případě použití výdajů na Sociální věci, kde jejich zvýšení za daných podmínek pro vybrané státy má za následek pokles reálného HDP. Obdobnou závislost interpretoval Gould (1983), Gwartney (1998), Arjona (2003), ale také Saunders (1985). V rámci analýzy států EU 15 Izák (2010) analyzoval statisticky významnou

negativní závislost sociálních výdajů na reálném HDP. Ostatní zkoumané proměnné jako vliv výdajů na Zdraví nebo Vzdělávání byly statisticky nevýznamné na růstu závislé proměnné. Ostatní kontrolní proměnné v podobě růstu populace a podílu investic domácností na HDP neprokázaly větší statistickou významnost.

Tabulka č. 13: Výsledky regresních modelů pro státy EU 15 a postsocialistické státy

	EU 15		POSTSOCIALIST.	
	(1)	(2)	(3)	(4)
	<i>real_GDP_</i> <i>growth</i>	<i>real_GDP_</i> <i>growth</i>	<i>real_GDP_</i> <i>growth</i>	<i>real_GDP_</i> <i>growth</i>
Total_exp	-0.0866 (0.0459)		-0.259** (0.0776)	
<i>Population_growth</i>	-0.0329 (0.0334)	-0.0473 (0.0360)	-0.0490 (0.0313)	-0.0225 (0.0349)
Employment_growth	0.579*** (0.130)	0.539*** (0.120)	0.632*** (0.0967)	0.588*** (0.0925)
<i>Households_investment</i>	0.0954 (0.106)	0.0755 (0.102)	-0.189 (0.166)	-0.332 (0.185)
<i>Education_exp</i>		-0.0438 (0.304)		-0.651 (0.669)
<i>Health_exp</i>		-0.178 (0.203)		0.362 (0.393)
<i>Housing_exp</i>		0.180 (0.336)		0.556 (0.689)
Social_protection_exp		-0.323*** (0.0916)		-0.684** (0.217)
<i>Konstanta</i>	6.310** (2.424)	8.866*** (2.094)	16.57*** (3.977)	17.38*** (4.728)
Dummy proměnné (státy)	Ano Prob > F = 0.04.	Ano Prob > F = 0.00.	Ano Prob > F = 0.04.	Ano Prob > F = = 0.00.
Dummy proměnné (roky)	Ano Prob > F = 0.00.	Ano Prob > F = 0.0.	Ano Prob > F = 0.00.	Ano Prob > F = = 0.0.
Počet pozorování	266	266	180	180
R²	0.806	0.816	0.810	0.816
Adjustované R²	0.775	0.784	0.768	0.772
AIC	919.3	910.8	807.6	807.4
BIC	1051.9	1054.1	913.0	922.3

Směrodatné chyby v závorkách

Statistická významnost proměnných: † $p < 0.1$, * $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

Zdroj: výstup ze STATA 14, vlastní zpracování

Druhou skupinou států představovaly postsocialistické země, kde byly vytvořeny obdobné dva modely se 180 pozorováními mezi roky 1995 až 2015. Výsledky prezentuje opět tabulka číslo 13. Model číslo 3 zkoumá vliv celkových vládních výdajů určených všemi oddíly klasifikace COFOG, tedy obdobně jako u států EU 15. Jak je možné pozorovat, u postsocialistických zemí byla prokázána statistická negativní významnost vlivu celkových výdajů na růst reálného hrubého domácího produktu. V případě států EU 15 nebyla statisticky významná. Stejně jako státy EU 15 mají postsocialistické státy společný vliv růstu

zaměstnanosti na reálný HDP. Pozitivní závislost naznačuje, že s růstem zaměstnanosti se zvyšuje reálný hrubý domácí produkt. Ostatní kontrolní proměnné se dají interpretovat jako statisticky nevýznamné.

Model číslo 4 zkoumající vliv výdajů Sociálních věcí, výdajů na Zdraví, Vzdělávání a Bydlení a společenskou infrastrukturu úzce souvisí s výsledky států EU 15. Obdobně jako státy EU 15 mají postsocialistické země výrazný negativní vliv sociálních výdajů na reálný HDP. Jinými slovy zvýšení podílu sociálních výdajů má za daných podmínek pro vybrané státy za následek pokles reálného domácího produktu. Pozitivní vliv růstu zaměstnanosti byl prokázán i v modelu číslo 4. Ostatní zkoumané proměnné neprokázaly podstatný vliv a nejsou tak statisticky interpretovatelné.

Závěr

Z provedené analýzy vyplývá, že výše vládní výdajů v letech 1995 až 2015 je závislá na politice daných států. V rámci zemí EU 15 je možné vyčlenit čtyři typy sociálních států, které sledují společné faktory. Skandinávské země charakteristické sociálně-demokratickým řízením patří ke státům, které vynaložily nejvíce z celé Evropské unie. Dánsko a Švédsko jsou typické vysokým podílem vládních výdajů určených na Sociální věci, které převyšovaly 20 % HDP. Největší skupinou jsou konzervativně-korporativní státy, které disponují aktivní sociální politikou zaměřenou na vysokou podporu výdajů do zdravotnictví, vzdělávání. Sociální věci tvořily podstatnou část výdajů určených na rozvoj státu blahobytu a přibližovaly se hranici 20 % HDP. Typickým příkladem je Francie, která díky svému rozvinutému systému sociální ochrany patří k nejvíce výdajovým státům na úrovni Švédska.

Na druhé straně existuje středozevní model řízení v zemích Španělska, Řecka nebo Portugalska, který je charakteristický nižším podílem vládních výdajů na Sociální věci pohybujících se na úrovni 15 % HDP. Výdaje na Zdraví a Vzdělávání se přibližovaly průměrným hodnotám všech států EU 15. Poslední významný model je anglosaský, který je spojený s liberální politikou zaměřenou na testování příjmů a omezení plošných benefitů. Hlavním představitelem tohoto směru je Velká Británie, která vynaložila na Sociální věci v průměru 15 % HDP. Zdravotnictví a vzdělávání naopak podporovala výdaji pohybujícími se kolem 5-6 % HDP, tedy průměrnou úrovní všech států EU 15.

Skupina vybraných postsocialistických zemí je zcela odlišná od ostatních zemí Evropské unie. Vývoj v každé zemi byl různorodý a zcela specifický dané politické situaci. To mělo za následek vytvoření hybridních systémů inspirovaných politikou ostatních sociálních modelů. Přesto je možné pozorovat určité spojitosti. Země Visegrádské skupiny byly charakteristické výší vládních výdajů pohybující se na úrovni středozevních států. Výdaje na Sociální věci pobaltských zemí byly výrazně nízké na úrovni 11 % HDP. Naopak vládní výdaje na Vzdělávání patřily k těm nejvyšším přesahujícím 6 % HDP a přibližovaly se tak nejvyspělejším sociálním státům jako jsou Dánsko a Švédsko. Nejvýznamnější postsocialistickou zemí je Slovinsko, které jako jediná v rámci své skupiny přesáhla hranici 30 % HDP všech výdajů určených na rozvoj státu blahobytu. Nejméně z celé Evropské unie vynaložily Bulharsko a Rumunsko.

Období mezi roky 1995 a 2015 bylo spojeno s relativně stabilním průběhem vládních výdajů. Postsocialistické země i státy EU 15 sledovaly obdobný vývoj, kde se celkové výdaje státu blahobytu stabilně držely na konstantní úrovni do roku 2007. V obou sledovaných skupinách došlo mezi roky 2007 až 2009 k nárůstu vládních výdajů o čtyři procentní body hrubého domácího produktu způsobených důsledky finanční a hospodářské krize. Podíl celkových výdajů se ale již nikdy nedostal na předkrizovou úroveň a u států EU 15 se pohyboval na hranici 33 % HDP. Postsocialistické země po roce 2010 držely výdaje v průměru kolem 25 % HDP. V průměru v období mezi roky 1995 a 2015 postsocialistické státy vynaložily na stát blahobytu o 6 procentních bodů méně než země EU 15. Největší rozdíl mezi skupinami představoval oddíl Sociální věci, kde státy EU 15 vyčlenily v průměru o 5,1 procentních bodů HDP více.

Ekonometrická analýza prokázala statisticky negativní závislost růstu výdajů na Sociální věci na růst reálného hrubého domácího produktu u států EU 15 i u postsocialistických zemí. Zvyšování sociálních výdajů mělo u vybraných států v období 1995 až 2015 za následek pokles reálného hrubého domácího produktu. Výše výdajů jednotlivých států tedy není podložena ekonomickým růstem, ale je odvozena individuální sociální politikou založenou na výši příjmů státního rozpočtu a politického programu vládnoucích stran.

Cíl práce, analyzovat výdajovou stránku státu blahobytu ve vybraných zemích Evropské unie, byl naplněn. Byly porovnány jednotlivé odlišnosti mezi postsocialistickými státy a státy EU 15. Období mezi roky 1995 až 2015 bylo charakterizováno na základě politických, ekonomických a geografických faktorů. Jednotlivé vládní výdaje byly ekonometricky testovány za účelem zjištění vlivu na ekonomický růst. Je důležité brát v úvahu, že veškeré aplikované analýzy jsou platné jen za pevně stanovených podmínek. Diplomová práce abstrahuje od příjmové stránky státu blahobytu a není možné analyzovat jeho udržitelnost do budoucna. Vzhledem k dosaženým výsledkům a negativním demografickým faktorům se udržitelnost sociálních systémů stává čím dál více aktuálním tématem a je tak vytvořen prostor pro další autory.

Seznam literatury a zdrojů

- 1) ABRAHAMSON, Peter. The Welfare Modelling Business. *Social Policy & Administration* [online]. 1999, 1999(Vol. 33 4), 394-415 [cit. 2016-10-31]. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com.zdroje.vse.cz/login.aspx?direct=true&db=bth&AN=3344943&lang=cs&site=ehost-live>.
- 2) ARJONA, Roman, Maxime LADAIQUE a Mark PEARSON. Growth, Inequality and Social Protection. *Canadian Public Policy / Analyse de Politiques* [online]. University of Toronto Press, 2003, 29(1), 119-139 [cit. 2017-07-16]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/3552279>.
- 3) BARRO, Robert J. a Jong-Wha LEE. International Data on Educational Attainment: Updates and Implications. *Oxford Economic Papers* [online]. 2001, 53(3), 541-563 [cit. 2017-07-15]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/3488631>.
- 4) BRIGGS, Asa. *The Welfare State in Historical Perspective*. European Journal of Sociology [online]. 1961, 2(2), 221-258 [cit. 2016-10-28]. Dostupné z: <https://www.cambridge.org/core/journals/european-journal-of-sociology-archives-europeennes-de-sociologie/article/the-welfare-state-in-historical-perspective/6DD16AF993288356DC154B558FCEA3CF>.
- 5) BROWN, C. V. a P. M. JACKSON. *Public sector economics*. 4th ed. Cambridge, Mass., USA: B. Blackwell, 1990. ISBN 0-631-16208-9.
- 6) ČNB, Zavedení nového manuálu platební bilance (BPM6). Česká národní banka [online]. Praha: Česká národní banka, 2016 [cit. 2016-10-15]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/statistika/platebni_balance_stat/implementace_manualu_bmp6.html.
- 7) ČSÚ, ESA 2010, Mimořádná revize národních účtů. Český statistický úřad [online]. Praha: Odbor národních účtů a Odbor vládních a finančních účtů, 2016b [cit. 2016-10-15]. Dostupné z: http://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocenka.avizo_revize.
- 8) ČSÚ, Evropský systém účtů ESA 1995. Český statistický úřad [online]. Praha, 2016a [cit. 2016-10-08]. Dostupné z: https://apl.czso.cz/nufile/ESA95_cz.pdf.
- 9) ČSÚ, Evropský systém účtů ESA 2010. Český statistický úřad [online]. Praha: Odbor národních účtů a Odbor vládních a finančních účtů, 2015 [cit. 2016-10-15]. Dostupné z: https://apl.czso.cz/nufile/ESA_2010_CSU.pdf.

- 10) ČSÚ, Klasifikace funkcí vládních institucí (CZ-COFOG). Český statistický úřad [online]. Praha, 2014 [cit. 2016-10-08]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/klasifikace_funkci_vladnich_instituci_-cz_cofog_.
- 11) ESPING-ANDERSEN, Gøsta. *The three worlds of welfare capitalism*. Princeton, N.J.: Princeton University Press, c1990. ISBN 0-691-02857-5.
- 12) EUROPEAN PARLIAMENT. *HOUSING POLICY IN THE EU MEMBER STATES* [online]. EU: European Union, 1996 [cit. 2017-07-16]. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/workingpapers/soci/w14/text2_en.htm.
- 13) EUROSTAT, *Manual on sources and methods for the compilation of COFOG Statistics* [online]. 1. vyd. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2011 [cit. 2016-10-08]. ISBN 78-92-79-20885-0. Dostupné z: http://ec.europa.eu/eurostat/documents/3859598/5917333/KS-RA-11-013-EN.PDF_.
- 14) EUROSTAT. *General government expenditure by function (COFOG)*. Eurostat [online]. European Union, 2017a [cit. 2017-06-05]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/gov_10a_exp_.
- 15) EUROSTAT. *People at risk of poverty or social exclusion*. Eurostat [online]. European Union, 2017b [cit. 2017-06-17]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/tsdsc100_.
- 16) EUROSTAT. *Employment growth and activity branches - annual averages* [online]. European Union, 2016 [cit. 2017-07-15]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/lfsi_grt_a_.
- 17) EUROSTAT. *GDP and main components (output, expenditure and income)* [online]. European Union, 2017c [cit. 2017-07-15]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/nama_10_gdp_.
- 18) EUROSTAT. *Key indicators* [online]. European Union, 2017d [cit. 2017-07-15]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/nasa_10_ki_.
- 19) EUROSTAT. *Population change - Demographic balance and crude rates at national level* [online]. European Union, 2017d [cit. 2017-07-15]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/demo_gind_.
- 20) EZCURRA, Roberto a Andrés RODRÍGUEZ-POSE. Decentralization of Social Protection Expenditure and Economic Growth in the OECD. *Oxford University Press* [online]. 2011, 41(1), 146-157 [cit. 2017-07-15]. Dostupné z: http://www.jstor.org/stable/23015057_.

- 21) GIDDENS, Anthony. *Europe in the global age*. Malden, MA, USA: Polity, 2007. ISBN 978-07456-4011-2.
- 22) GOULD, Frank. The Development of Public Expenditures in Western Industrialised Countries: A Comparative Analysis. *Public Finance*. 1983, 38(1), 38-69.
- 23) GWARTNEY, James, Robert LAWSON a Randall HOLCOMBE. The size and functions of government and economic growth. *Joint Economic Committee* [online]. 1998, 1(1), 1-36 [cit. 2017-07-16]. Dostupné z: https://www.jec.senate.gov/public/_cache/files/9a2dfb15-fccf-44d6-afa4-efa08a89ffcb/the-size-and-functions-of-government-and-economic-growth---april-1998.pdf.
- 24) HAMERNÍKOVÁ A KOL., *Problémy optimalizace rozpočtové a fiskální politiky*. Praha: Matfyzpress, 2010. ISBN 978-80-7378-150-7.
- 25) HUŠEK, Roman. *Aplikovaná ekonometrie: teorie a praxe*. Vyd. 1. Praha: Oeconomica, 2009, 344 s. ISBN 978-80-245-1623-3.
- 26) INGLOT, Tomasz. *Welfare states in East Central Europe, 1919-2004*. New York: Cambridge University Press, 2008. ISBN 978-0-521-88725-0.
- 27) IZÁK, Vratislav. *Expenditure On The Welfare State And Economic Growth*. Dubrovnik, Croatia, 2010., DOI: 10.18267/j.pep.401. Dostupné z: <https://www.vse.cz/pep/401>.
- 28) JONES, Catherine M. *Patterns of social policy: an introduction to comparative analysis*. New York: Tavistock Publications, 1985. ISBN 0422772100.
- 29) KREBS, Vojtěch. *Sociální politika*. 5., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010, 542 s. ISBN 978-807-3575-854.
- 30) LEIBFRIED, Stephan. *Towards a European welfare state?*. 1. London: Routledge, 1993. ISBN 0-203-41586-8.
- 31) MUNKOVÁ, Gabriela. *Sociální politika v evropských zemích*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0780-8.
- 32) MUSGRAVE, Richard A. *Public finance in a democratic society, Vol. 2, Fiscal doctrine, growth and institutions*. New York: New York University Press, 1986. ISBN 0-8147-5429-5.
- 33) PEACOCK, Alan T. a Jack WISEMAN. *The growth of public expenditure in the United Kingdom*. Princeton: Princeton University Press, 1961.
- 34) ROSTOW, W. W. *Politics and the stages of growth*. Cambridge [Eng.]: University Press, 1971. ISBN 0-521-08197-1.

- 35) SAUNDERS, Peter. Public Expenditure and Economic Performance in OECD Countries. *Cambridge University Press* [online]. 1985, 5(1), 1-21 [cit. 2017-07-15]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/3998382>.
- 36) TANZI, Vito a Howell H. ZEE. Fiscal Policy and Long-Run Growth. *Palgrave Macmillan Journals* [online]. 1997, 44(2), 179-209 [cit. 2017-08-08]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/3867542>
- 37) TITMUSS, Richard Morris, Brian. ABEL-SMITH a Kathleen. TITMUSS. *The philosophy of welfare: selected writings of Richard M. Titmuss*. London: Allen & Unwin, 1987. ISBN 0043610641.
- 38) VEČEŘA, Miloš. *Sociální stát: východiska a přístupy*. Vyd. 2. upr. Praha: Sociologické nakladatelství, 1996. Učebnice pro obor sociální práce. ISBN 80-85850-16-8.
- 39) VŠETIČKOVÁ, Simona. *The Composition of Government Expenditure and Economic Growth*. Praha, 2015. Diplomová práce. Vysoká škola ekonomická.
- 40) WAHRIG, Laura a Isabel GANCEDO VALLINA. The effect of the economic and financial crisis on government revenue and expenditure. In: *EUROSTAT statistics in focus 45/2011* [online]. Evropská unie, 2011, s. 1-12 [cit. 2017-04-15]. ISSN 1977-0316. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-statistics-in-focus/-/KS-SF-11-045>.
- 41) WILENSKY, Harold L. a LEBEAUX. *Industrial Society and Social Welfare*. 1. vyd. New York: The Free Press, 1965. ISBN 978-0029351505.
- 42) WOOLDRIDGE, Jeffrey M., *Introductory econometrics: a modern approach*. 3. ed., internat. student ed. Mason, Ohio [u.a.]: Thomson South-Western, 2006, 276 s. ISBN 03-243-2348-4.

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Vlastnosti metodiky ESA 95

Tabulka č. 2: Přehled oddílů klasifikace CZ – COFOG

Tabulka č. 3: Typologie států blahobytu dle Titmusse a Esping-Andersena

Tabulka č. 4: Typologie států blahobytu dle Esping Andersena

Tabulka č. 5: Typologie států blahobytu dle Kleinmana

Tabulka č. 6: Přehled oddílů dle výdajů na stát blahobytu

Tabulka č. 7: Vývoj sociálních výdajů na Stáří v zemích EU 15

Tabulka č. 8: Vývoj vládních výdajů vybraných skupin Sociálních věcí postsocialistických zemí

Tabulka č. 9: Průměrné vládní výdaje států EU 15 dle typů států blahobytu v letech 1995–2015

Tabulka č. 10: Průměrné vládní výdaje postsocialistických států dle lokace v letech 1995–2015

Tabulka č. 11: Průměrné vládní výdaje států EU 15 a postsocialistických zemí

Tabulka č. 12: Proměnné ekonometrického modelu

Tabulka č. 13: Výsledky regresních modelů pro státy EU 15 a postsocialistické státy

Seznam grafů

Graf č. 1: Aritmetický průměr celkových vládních výdajů státu blahobytu v zemích EU 15 v letech 1995–2015

Graf č. 2: Vývoj celkových vládních výdajů státu blahobytu v EU 15 mezi roky 1995–2015

Graf č. 3: Průměrný podíl vládních výdajů EU 15 dle oddílů COFOG v % HDP

Graf č. 4: Průměrné vládní výdaje na Sociální věci EU 15 v letech 1995–2015

Graf č. 5: Vývoj vládních výdajů na Sociální věci EU 15 mezi roky 1995–2015

Graf č. 6: Průměrné vládní výdaje na Zdraví EU 15 v letech 1995–2015

Graf č. 7: Vývoj vládních výdajů na Zdraví EU 15 mezi roky 1995–2015

Graf č. 8: Průměrné výdaje na Vzdělávání EU 15 v letech 1995–2015

Graf č. 9: Vývoj vládních výdajů na Vzdělávání EU 15 mezi roky 1995–2015

Graf č. 10: Průměrné vládní výdaje na Bydlení a společenskou infrastrukturu zemí EU 15 v letech 1995–2015

Graf č. 11: Vývoj vládních výdajů na Bydlení a společenskou infrastrukturu zemí EU 15 mezi roky 1995–2015

Graf č. 12: Průměr celkových vládních výdajů státu blahobytu v postsocialistických zemích v letech 1995–2015

Graf č. 13: Vývoj celkových vládních výdajů státu blahobytu v postsocialistických zemích mezi roky 1995–2015

Graf č. 14: Průměrný podíl vládních výdajů postsocialistických zemí dle oddílů COFOG

Graf č. 15: Průměrné vládní výdaje na Sociální věci postsocialistických zemí v letech 1995–2015

Graf č. 16: Vývoj vládních výdajů na Sociální věci postsocialistických zemí mezi roky 1995–2015

Graf č. 17: Průměrné vládní výdaje na Sociální věci postsocialistických zemí podle skupin

Graf č. 18: Průměrné vládní výdaje na Zdraví postsocialistických zemí v letech 1995–2015

Graf č. 19: Vývoj vládních výdajů na Zdraví postsocialistických zemí v letech 1995–2015

Graf č. 20: Průměrné vládní výdaje na Vzdělávání v postsocialistických zemí v letech 1995–2015

Graf č. 21: Vývoj vládních výdajů na Vzdělávání postsocialistických zemí v letech 1995–2015

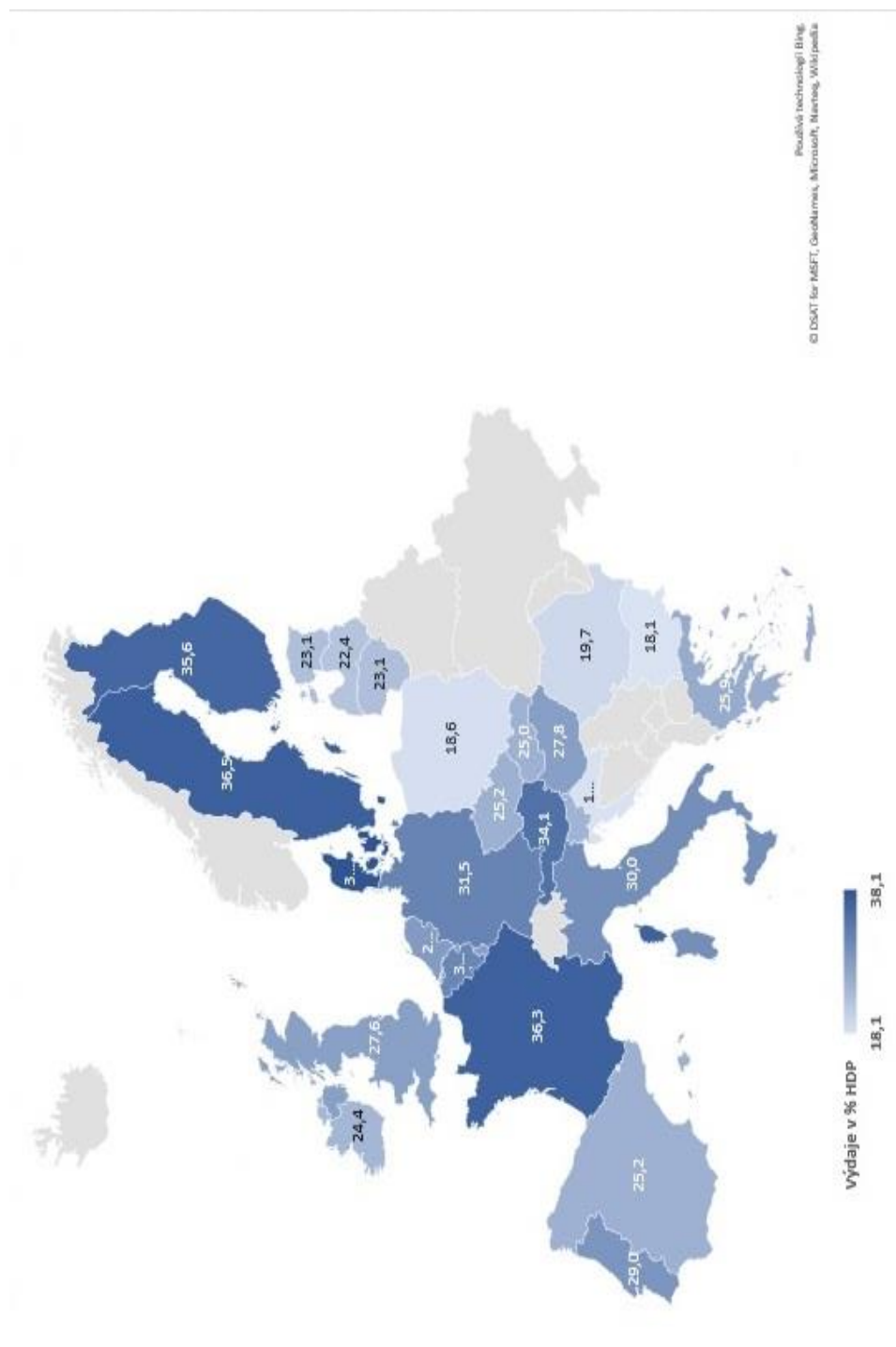
Graf č. 22: Průměrné vládní výdaje na Bydlení a společenskou infrastrukturu v postsocialistických zemí v letech 1995–2015

Graf č. 23: Vývoj vládních výdajů na Bydlení a společenskou infrastrukturu v postsocialistických zemích v letech 1995–2015

Graf č. 24: Vývoj celkových vládních výdajů mezi postsocialistickými státy a EU 15 v letech 1995–2015

Přílohy

Příloha č. 1: Vládní výdaje státu blahobytu vybraných států Evropské unie

Zdroj: Eurostat, 2017a, vlastní zpracování